

නිවනේ නිවීම

(දෙසූම් පෙළකි)

පළමු වෙළුම - සිවුවන මුද්‍රණය
(1,2,3 දෙසූම්)

කටුකුරුන්දේ ඝරුණානන්ද හිසභූ

පොත්ගුලුගල ආරණ්‍ය සේනාසනස
'පහත් කණුව'
කන්දේගෙදර, දේවාලේගම

2003
ප්‍රකාශනය
ධර්මගුණ මුද්‍රණාලය
මහානාගරාය දෙපාර්තමේන්තුව

ධම්මදානයකි
මුද්‍රලට විකිණීම සසුරා තහනම් වෙයි.

ප්‍රථම මුද්‍රණය	-	1997 ජූලි
දෙවන මුද්‍රණය	-	1999 මාර්තු
තෙවන මුද්‍රණය	-	2000 ජූනි
සිවුවන මුද්‍රණය	-	2003 ඔක්තෝම්බර

පොත ලබාගත හැකි ස්ථාන

1. පොත්ගුලුගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහත් කණුව' කන්දේගෙදර, දේවාලේගම.
2. රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්,
191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.
3. ඩී.ටී. වේරගල මහතා
422, වැලිපාර, තලවතුගොඩ
4. 'පියමෙත් සිල් සෙවන'
විලේකුඹුර, මිනිරිගල
5. මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
2, බුලර්ස් පවුමග,
කොළඹ 07.

මුද්‍රණය
කොලිට් ප්‍රින්ටර්ස්
17/2, පැරිවිච්ඡන පාර, ගංගොඩවිල,
නුගේගොඩ.
ෆෝන් : 074-302312

මෙම දේශනාමාලාව පැවැත්වීමට ආරාධනාකොට
 අප ධෛර්යවත් කළ
 මිහිරිගල නිස්සරණ වන සේනාසනාධිපතිව වැඩවිසූ
 අපවත් වි වදාළ
 අතිපුජනීය, මහෝපාධ්‍යාය
මාතර ශ්‍රී ඥානාරාමාභිධාන
 අප ගුරුදේවයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී නාමයට
'නිවනේ නිවීම'
 පුජෝපහාරයක්ම වේවා!

එතං සත්තං
 එතං පණීතං
 යද්දිදං
 සබ්බ සංඛාර සමථො
 සබ්බපඨිපට්ඨිසසගගො
 තණ්හකඛයො
 විරාගො
 නිරෝධො
 නිබ්බානං

"මෙය ශාන්තය
 මෙය පුණීතය
 එනම්
 සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිද්ධිම
 සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම
 තණ්හාව ඝෂය කිරීම
 නොඇල්ම නම්වූ විරාගය
 නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය
 නිවීම නම් වූ නිබ්බානය"

පටුන

හැඳින්වීම	පිටු vi
ප්‍රකාශක නිවේදනය	x
ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය	xi
අමාගහ	xii
ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය	xiv
1 වන දේශනය	1
2 වන දේශනය	21
3 වන දේශනය	43

හැඳින්වීම

බුද්ධ දේශනාවෙහි දැක්වෙන ප්‍රතිපත්ති මාගීයේ අවසාන පරමාටීය වන 'නිවන' පිළිබඳව ඇත අතීතයේ පටන්ම විවිධ මතිමතානතර ප්‍රකාශයට පත් වී ඇත. ආශී අෂටාංගික මාගීය 'සමමා දිට්ඨි' නම් වූ 'හරි දැක්ම' පෙරටු කරගත් ප්‍රතිපදාවකි. එබැවින් ඒ මාගීයෙහි ගමන් කරන්නෙකුට ගමනෙහි ඉලක්කය ගැන නිරවුල් අවබෝධයක් ඇතිවිය යුතුමය. බුද්ධ වචනයට අනුකූලව එවැනි අවබෝධයකට මහ හෙළි කිරීම මෙම දේශනා මාලාවේ පරමාටීය විය.

මිතිරිගල නිස්සරණ වන සෙනසුනෙහි ප්‍රධාන කම්ප්‍රානාවාදීයන් වහන්සේ වශයෙන් වැඩ විසූ, අපවත් වී වදාළ අතිපුජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාතර ශ්‍රී ඥානාරාම මාහිමිපාණන් වහන්සේ විසින් අප වෙත කරන ලද සමාරාධනය මේ දේශනා පෙළට ආසන්න නිමිත්ත විය. අපගේ ගුරුදේවයන් වහන්සේ වූ උන්වහන්සේ, මෙයට වසර කීපයකට පෙර නිස්සරණ වන යෝගාවචර සහ පිරිසට ඉදිරිපත්වූ එක්තරා ධම් ගැටළුවකදී 'නිවන' පිළිබඳව දේශනා පෙළක් පැවැත්වීම ප්‍රයෝජනවත් විය හැකි බවත්, ඒ දේශනා පටිගත කරගැනීමට කටයුතු යෙදිය හැකි බවත් පවසමින් අප වෙත කරන ලද දයාත්විත ආරාධනය පිළිගැනීමට මූලදී පසුබට වීමු. යළිත් එම ආරාධනාව කළ අවස්ථාවේදී, එසේ පසුබට වීමට එක් හේතුවක් වශයෙන් අප සඳහන් කළේ 'නිවන' සම්බන්ධයෙන් දැනට ප්‍රචලිතව ඇති ඇතැම් මතිමතානතර කෙරෙහි අප දක්වන වෙනස් ආකල්පය නිසා ඇතිවිය හැකි ප්‍රතිචාරයය. එවිට උන්වහන්සේ වදාළේ: "ඒකට කමක් නෑ..... මා ආරාධනා කළ බව දේශනාවේදීම කියන්න" යනුවෙනි.

ඒ සා උදාර පැවරීමකින් උත්සාහවත්ව ආරම්භ කරුණු මෙම දේශනා මාලාව දෙවසරකට වැඩි කාලයක් තිස්සේ (1988.08.12-1991.01.30) දෙපෝයකට වරක් බැගින් අප ගුරුදේවයන් වහන්සේගේ අතිපුජනීය පාදමුලයේදී නිස්සරණ වනයේ අප සබ්‍රහ්මචාරී ගරුතර යෝගාවචර සහ පිරිස හමුවේ පවත්වන්නට යෙදුණි. ගිලන්වූ ඇතැම් අවස්ථාවලදී පවා මාහිමිපාණන් වහන්සේ යහන්ගතව දෙසුමට සවන් දුන්හ. උන්වහන්සේ බැහැර සෙනසුනෙක වැඩ විසූ එක් අවස්ථාවෙක, මාහිමිපාණන් වහන්සේ මූලසුනෙහි නොමැතිව දේශනා පැවැත්වීම සම්බන්ධයෙන් පැනනැගුණු

ප්‍රශ්නයක් නිසා එක් දේශනා වාරයක් මඟ හැරුණි. ඒ බැව් සැලවූ විට. නොකඩවාම දේශනාමාලාව පැවැත්විය යුතු බවත්, තමන් වහන්සේට ඒ දෙසුම් පටිගත කළ පසුව වුවද ඇසිය හැකි බවත්, උන්වහන්සේ වදාළහ. අප ගුරු දේවයන් වහන්සේගේ ඒ උදාර මුදිතා ගුණයට හා ධම්මාමි ශාසන දයාවට නමස්කාර වේවා!

දෙසුම් 33 කින් පරිමිත මෙම දේශනා මාලාව පැවැත්වීමේදී අප අනුගමනය කළ විවරණ මාගීය අනුව හේතුසාධක වශයෙන් පෙළ අටුවා ආදියෙන් කොතෙකුත් උඩත පාඨ ගෙනහැර දැක්වීමට සිදුවිය. ඒ අනුව එක්තරා බුද්ධිගෝචර රටාවක් මෙහි දැකිය හැකි නමුදු අප පරමාථීය වූයේ සද්ධම්මේ සජීව ප්‍රායෝගික පක්ෂය ඉස්මතු කර දීමමය. ඇතැම් විට හුදු බුද්ධිවාදයක අතරමං වී සිටින උගතුන් කිසියම් ධම්මප්‍රබෝධයක් තුළින් ප්‍රතිපදාව වෙතට යොමුකරවා ගැනීමට මේ විවරණ මාගීය උපකාරවත් විය හැකිය. කෙසේ හෝ වේවා, යමෙකුට ධර්මසය විදිමින්ම දෙසුමකට සවන්දිය හැකිවන අයුරින් විවිධ උපමා, උපමා කථා, නිදර්ශන ආදියෙන් දෙසුම් පෙළ පණපෙවීමට උත්සාහවත් වීමු. බුදු පියාණන් වහන්සේ වදාළ පරිදිම, "මෙහි ඇතැම් නුවණැති සුරුෂයෝ උපමාවෙකිනුදු දෙසුමෙක අරුත මැනවින් වටහා ගනිති".

අසන්නවුන්ගේ අවධානය නොවිසිරෙන අයුරින් මුතු ඇට පෙළක් නූලක අවුණන්නාක් මෙන් ධම්ම කාරණා සාධක සහිතව ගොනු කර දැක්වීම දේශනාවක් තුළ දී කළ හැකි පහසු කාර්යයක් නොවේ. එබැවින් එවැනි ගැටලු තැන්වලදී හේතුසාධක කීපයක් පමණක් දැක්වීමෙන් සෑහීමකට පත්වීමට සිදුවිය. එහිලා වඩාත් සවිස්තර විවරණ විග්‍රහ අප අතින් ලියැවී පළවූ ග්‍රන්ථ කීපයක ඇතුළත් වී ඇත.¹

දෙසුම් පෙළ නිමකොට සත්වසරකට පසු "නිවනේ නිවීම" නමින් එළිදැක්වෙන මෙම ග්‍රන්ථයෙන් යම් ශාසනාථීයක් ඉටු වෙතොත් එයින් ජනිත කුලය සම්භාරය දෙසුම්පෙළට ඇරැයුම් කොට වදාළ අප ගුරුදේවයන් වහන්සේ වූ මිනිරිගල නිස්සරණ වන සේනාසනාධිපතිව වැඩවිසූ අතිපුජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාතර ශ්‍රී ඥානාරාම මාහිමිපාණන් වහන්සේ අනුමෝදන්

වන සේක්වා! ඒ දුලිභ ගුරු ඇසුර ලබාගැනීමට මඟපැදු ශ්‍රී කලාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථාවේ සමුක්පාදක අතිපුජනීය පණ්ඩිත කඩවැද්දුවේ ශ්‍රී ජිනවංශ මාහිමිපාණන් වහන්සේටත් අතිපුජනීය නාඋයනේ අරයධම්ම මාහිමිපාණන් වහන්සේටත් මෙම ධම්මදානමය කුලය හිමිවේවා!

පටිගත වූ දෙසුම් 33 පිටපත් කිරීමේ භාරදුර කාර්යය මහත් පරිශ්‍රමයකින් ඉටුකළ හසුරුදෙණියේ පියදසසන හිමියන්ටද, සමීක්ෂණ ශුද්ධ ආදියෙන් පසුව එම අත්පිටපත මුද්‍රණය සඳහා සකස් කර දුන් පුජ්‍ය උඩර්ටයගම ධම්මජීව, පුජ්‍ය මහයායේ ධම්ම සුනෙතන යන හිමිවරුන්ටද දෙසුම් පටිගත කිරීම පිටපත් කිරීම ආදී කටයුතුවලට සහායවූ හැමදෙනා වහන්සේලාටද මෙම ධම්මදානමය පින පරම ශාන්ත නිවාණාවබෝධය පිණිසම වේවා! එමෙන්ම, අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී කැසට් පටි සපයාදීමෙන් හා ලිපි ද්‍රව්‍ය, ඡායා පිටපත් ලබාදීමෙන් අනුග්‍රහය දැක්වූ ඩඩ්ලි ප්‍රනාන්දු මහතා ප්‍රධාන ඩී. එච්. පී. මුණවීර සහ සමාගමේ කාර්යමණ්ඩලයටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමිවේ.

අම්බවූ ධම්ම මිල කිරීමකින් නොපිරිහෙලා ධම්මාමිත් අතට පත්කිරීම අපගේ අභිලාෂය විය. එහෙත් විශාල ග්‍රන්ථයක් බවට පත්වන මෙම දෙසුම් පෙළ එක්වරම බොහෝදෙනෙකුන් අතට පත් කිරීමේ දුෂ්කරතාව වැටහුණෙන් දෙසුම් 3 බැගින් වෙළුම් 11 ක් වශයෙන් එළි දැක්වීමට අදහස් කළෙමු. මේ අනුව යටත් පිරිසෙයින් දෙසුම් කිහිපයක් හෝ කියවීමට වැඩිදෙනෙකුට අවස්ථාව සැලසෙන අතරම ධම්මදානමය පුණ්‍ය කම්පයට බොහෝදෙනාගේ සහභාගිත්වයද ලැබෙනු ඇතැයි හඟිමු. එබැවින්, ග්‍රන්ථය තවමත් ශුද්ධිපත්‍ර අවස්ථාවේ පවතින නමුදු මෙසේ පළමු වෙළුම නිකුත් කිරීමට තීරණය කළෙමු. යථා කාලයේදී සම්පූර්ණ ග්‍රන්ථය පුස්තකාල මුද්‍රණයක් වශයෙන් අංග සම්පූර්ණව මුද්‍රණය කෙරෙනු ඇත. කෙසේ වෙතත්, 'නිවනේ නිවීම' වෙළුම් එකොළොසම පිළිවෙළින් එකතු කරගන්නා පාඨකයින්ගේ පහසුව තකා අවසන් වෙළුම සමග උපමා ඉහිවැලක් හා ගාථා ඉහිවැලක් ද සහිත 'පදයතුරක්' (අනුක්‍රමණිකාවක්) නිකුත් කිරීමට බලාපොරොත්තු වෙමු. එම පදයතුර සකස් කිරීමේදී අපට සහාය වූ දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ සහකාර කොමසාරිස් උපාලි ජයනෙත්ති මහතාට ඒ පින නිවන් දොර ඇරෙන යතුරක්ම වේවායි පතමු.

ග්‍රන්ථ මුද්‍රණයෙහිලා මුද්‍රණාලය හා අවශ්‍ය සම්බන්ධීකරණය පිළිබඳ සම්පූර්ණ වගකීම භාරගෙන විශේෂ කැපවීමකින් ග්‍රන්ථය එළිදැක්වීමට කටයුතු කරන මහාභාරකාර තැන්පත් යූ. මාපා මහතාට මෙම ධම්මදානමය කුලය ස්වකීය ධම්ම ප්‍රාර්ථනා ඉෂට කරගැනීම පිණිස හේතුවාසනා වේවා! එසේම, වෙළුම් එකොළොසකින් නිමාවන ග්‍රන්ථයෙහි බරපැන, 'බර පැනයක්' නොවනු පිණිස 'ධම්මග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය' නමින් විශේෂ අරමුදලක් පිහිටුවීමෙන් පුරෝගාමීවූ පින්වත් ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතාට එම

1 * 1 Concept and Reality in Early Buddhist Thought - (1971)
 * 2 Samyutta Nikaya - An Anthology Part II - (Wheel No. 183/185)
 * 3 Ideal Solitude - Wheel No. 188
 * 4 උත්තරීතර හුදෙකලාව - (දම්සක් අංක 172/173)
 * 5 The Magic of the Mind - (1974)
 6 Towards Calm and Insight-Printed for free distribution by J.Alwis
 * Published by Buddhist Publication Society. P.O. Box 61, Kandy
 බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතිය, තැ.පෙ. 61. මහනුවර

ආදර්ශවත් පරිත්‍යාගයෙන් ජනිත කුශලය පරම ශාන්තවූ 'නිවනේ නිවීම' පසක් කරගැනීමට උපනිශ්‍රය වේවායි! යි පතමු. මුද්‍රණ භාරයේ තීරණමක අවසාන අදියර සඳහා පුණී සහයෝගය දෙන කරුණාරත්න සහ පුත්‍ර සමාගමේ කාසී මණ්ඩලයටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමි විය යුතුව ඇත.

මෙයට
සසුන් ලැදි,
කටුකුරුන්දේ ආචාර්යවරයාණන්ගේ හිඤ්ඤා

පොත්ගුලුගල ආරණ්‍ය සේනාසතය
'පහත් කණුව'
කන්දෙගෙදර
දේවාලේගම

(25 41) 1997 ජූලි 1

නිවනේ නිවීම පළමු වෙළුම - සිවුවන මුද්‍රණය

මෙම සිවුවන මුද්‍රණයේ මුද්‍රණ කටයුතු මැනවින් නිමකළ "කොලිට් ප්‍රින්ටර්ස්" සමාගමේ සී. ජයසෝම මහතා ඇතුළු සැමටද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමිවේ.

සම්පාදක
(25 46) 2002 නොවැම්බර්

ප්‍රකාශන නිවේදනය

අතිපුජ්‍ය ඤාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ ඉතා අගනා දෙසුම් පෙළක්, මෙසේ කොටස් වශයෙන් මුද්‍රණය කොට, බුදුදහම පිළිබඳ නිරවුල් දැනුමක් ලබා ගැනීම පිණිස උනන්දු වන අය අතට පත් කිරීමට හැකිවීම ගැන මහත් සේ සතුටු වෙමි.

පටිගත කරන ලද දේශනාවලට සවන් දීමෙන් පසු, එම දේශන කෙසේ හෝ මුද්‍රණය කොට ධර්ම දානයක් ලෙස බෙදාදීමේ අවශ්‍යතාව අපහට දැනුනි. එවැනිම උද්යෝගයකින් එම කාර්යය ඉටු කර ලීමට ජී.වී. බණ්ඩාර මහතා අපගෙන් කිසිදු පෙළඹීමක් නොමැතිව, සිය කැමැත්තෙන්ම සැදැහැසිකින් ඉදිරිපත් වීම ධර්ම ශක්තිය විදහා පැමිණීමෙන් විය.

එම මහඟු පුණ්‍යකර්මය උදෙසා ඒ මහතා විසින් මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුවේ ඒ සඳහාම වූ විශේෂ අරමුදලක් "ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් පිහිටුවන ලදී.

මෙවැනි උතුම් ශාසනික කටයුත්තක් සඳහා අනුග්‍රහය දැක්වූ ජී.වී. බණ්ඩාර මහතාටත් ග්‍රන්ථය ඉතා ඕනෑකමින් මුද්‍රණය කොට එළි දැක්වීම පිණිස කටයුතු කළ මුද්‍රණ ශිල්පී කරුණාරත්න සහ පුත්‍ර සමාගමේ රවි කරුණාරත්න මහතාටත්, ශාසන විරසිතිය සඳහා තම ධනයත්, ශ්‍රමයත් වැය කිරීමෙන් ලැබෙන ප්‍රීතිය අපමණය.

'නිවනේ නිවීම' නමින් ප්‍රකාශයට පත් කෙරෙන මෙම දේශනා මාලාවේ ඉතිරි දේශන කොටස් වශයෙන් මුද්‍රණය කිරීම පිණිස දායකවීමට කැමති භවතුන්හට, ඒ සඳහා "ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාර තැන" නමින් වෙක්පත් හෝ මුදල් ඇණවුම්, (මුදල් ඇණවුම් නම් ධාරීන්ටත් චතුරශ්‍රය උප තැපැල් කාර්යාලයෙන් මාරු කරගත හැකි පරිදි) ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාර අරමුදලට බැර කිරීම පිණිස පහත සඳහන් ලිපිනයට* එවිය හැකි බැව් කරුණාවෙන් දන්වා සිටිනු කැමැත්තෙමි.

යූ.මාපා
ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාර තැන

* ජී. වී. බණ්ඩාර මහතා
ස්ථාපක ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය
රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්
191, හැව්ලොක් පාර
කොළඹ 05

මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
තැ.පෙ. 548
2, බුලර්ස් පවුමග
කොළඹ 07.
1997 ජූලි 1 (2541)

ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය

අමා ගහ

ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළ කරනු ලබන "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළෙහි සයවැනි වෙළුම දක්වා මුද්‍රණය කිරීමේ සම්බන්ධීකරණය මෑතක් වනතුරු කරන ලද්දේ ශ්‍රී ලංකාවේ මහාභාරකාර තනතුර දැරූ යූ. මාපා මහතා විසිනි. ඉතා ගැඹුරු ධර්ම කරුණු සහිත එම වටිනා දහම් පොත් පෙළ එළි දැක්වීමට හැකිවූයේ ඒ මහතාගේ අප්‍රතිහත ධෛර්යය නිසාමය.

මෙම පොත් පෙළෙහි හත්වැනි වෙළුම මුද්‍රණයට සකස් වෙමින් තිබෙන අවස්ථාවේදී මාපා මහතාට ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ තානාපති ලෙස මියන්මාර් (බුරුමය) දේශයට යෑමට සිදුවිය. ථෙරවාදී බුදු දහම නිර්මලව පවතින එවැනි දේශයකට පත් වී යෑම හුදෙක් ඒ මහතාගේ ශාසනික සේවයේ තවත් පියවරක් ලෙස දකිමු.

මාපා මහතා විසින් එසේ නික්ම යාමට පෙර, "නිවනේ නිවීම" සෙසු කාණ්ඩ මුද්‍රණය කිරීමේ කටයුතු කිසිදු බාධාවකින් තොරව කරගෙන යාම පිණිස, අති පුජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ මෙම දේශනවල අගය දන්තා අප කීපදෙනෙක් මහාභාරකාර කාර්යාලය වෙත කැඳවා, ඒ පිළිබඳව වැඩ පිළිවෙලක් සකස් කරන ලදී. එම ක්‍රියා පිළිවෙල අනුව "නිවනේ නිවීම" දේශන මාලාව සහ ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළකරනු ලබන "පහත් කණුව ධම් දේශනා" ග්‍රන්ථ එපරිද්දෙන්ම ඉදිරියේදී පළකෙරෙනු ඇත.

මෙම උතුම් ශාසනික සේවය ඉටු කිරීමට මාහට එම භාරයේ ස්ථාපක වශයෙන් මෙතැන් සිට වගකීම පැවරී තිබේ. එම මහඟු කාර්යය ඉෂ්ට කරගැනීම පිණිස ඒ පිළිබඳව උනන්දුවක් දක්වන සියලුම බැතිමත් දායක දායිකාවන්ගේ අනුග්‍රහය අපි බලාපොරොත්තු වෙමු.

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරයට එවනු ලබන ආධාර ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාරතැන නමින් පහත සඳහන් ලිපිනයට එවිය හැක.

ජී.ටී. බණ්ඩාර,

ස්ථාපක,
ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය
1999 ඔක්තෝබර් 25 වැනි දින.
රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්,
191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.

මහවැලි ගහ උතුරට හැරවීමෙන් පසු එතෙක් නිසරු මුඩු බිම් ලෙස පැවති පෙදෙස්වල සිදුවූයේ ඉමහත් වෙනසකි. පිපාසයට පැත්තිඳක් නොලබා සිටි ගොවිහු පෙදෙස පුරා නිහඬව ගලා යන සිසිල් දිය දහරින් පිනා ගියහ. මැලවුනු ගොයම සරුව නිල්වන්ව කරලින් බර විය. මල් පලින් ගැවසීමක් තුරු-ලිය බලා සැනසෙන පෙදෙස් වැසියෝ තුටු කඳුළු වගුළහ.

දහම් අමා ගහ "උතුරට" හැරවීමේ වැඩ පිළිවෙලක් මෙයට තෙවසරකට පෙර ඇරඹුණි. දහම් පත-පොත තබා "එදා-වෙල" සඳහා වත් විය පැහැදුම් කිරීමට වත්-කමක් නැත්තෝ, නිහඬව නොමිලයේ ගලායන අමිල දහම් අමා දිය දහරින් සඳහම් පිපාසය සන්සිඳුවා ගත්හ. අර්ටු මිසදිටු හැර, සැදැහැයෙන් සරුව, ගුණ නුවණින් බරව පිළිවෙත් මහට නැම් ගත්හ. ලොවී - ලොවුතුරු මල් පල නෙලා ගනිමින් හද පුරා පිර බැතියෙන් නන් අයුරින් සොම්නස පළකළහ.

"ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය" නමින් දියත් කළ මෙම ධම්දාන වැඩපිළිවෙල සඳහා අපගෙන් වැයවූනේ පිරිසිදු ධම්දාන සංකල්පය පමණි. අමාගහ "උතුරට" හැරවූවේ සසුන් ගුණ හඳුනන පරිත්‍යාගශීලී සැදැහැවත්හුමය. "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළ එළි දැක්වීමෙන් නොනැවතී "පහත් කණුව ධම්දේශනා" පොත් පෙළෙහි "බර පැන" දැරීමටත්, දෙස් - විදෙස්වල දහම් පිපාසිතයින් උදෙසා අප අතින් ලියැවෙන අනිකුත් පොත - පත ඒ අයුරින්ම එළි දැක්වීමටත් ඔවුහු උත්සුක වූහ. "දෙන දේ පිරිසිදුවම දීමේ" අදහසින් අමිල වූ දහම ඊට නිසි ශෝභන මුද්‍රණයකින්ම ධම්කාමීන් අතට පත් කිරීමට පියවර ගත්හ. මුද්‍රිත පිටපත් සංඛ්‍යාව අවසන්වනු හා සමගම "නැවත මුද්‍රණ" පළකිරීමෙන් දහම් අමා ගහ වියළී යා නොදීමට දැඩි අදිටනකින් ඇප කැපවූහ.

"පොත් අලෙවිය" පිළිබඳව මෙකල බහුලව දක්නට ලැබෙන වාණිජ සංකල්පයට පිටුපා, තහංචිවලින් තොරව, තමන් අතට නොමිලයේම පත් කැරෙන "දහම් පඬුර" තුළින් ධම්දාන සංකල්පයෙහි අගය වටහා ගත් බොහෝ පාඨක පින්වත්හු තමන් ලද රස අහරක්, නෑ-හිතවතුන් සමග බෙදා-හදා ගන්නාක් මෙන් නොමසුරුව අන් දහම් ලැදියනටද දී ධම් දානයට සහභාගී වූහ. ඉනුදු නොනැවතී, ශක්ති පමණින් "ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයට" උරදීමටද ඉදිරිපත්වූහ, ඇතැමෙක් ලොකු කුඩා දහම් පොත්

මුද්‍රණය කරවීමේ හා නැවත-නැවත මුද්‍රණය කරවීමේ බරපැන ඉසිලීමට පවා පසුබට නොවූහ.

සම්බුදු සසුන මේ ලක් පොළොවෙහි පවතින තාක් මේ දහම් අමාගහ ලෝ සතුන් සිත් සනහමින් නොසිඳී ගලා යේවා යනු අපගේ පැතුමයි.

“සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති”

මෙයට,
සසුන් ලැදි
කටුකුරැන්දේ කදුණනඳු හිසඹු

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන් කණුව'
කන්දේගෙදර, දේවාලේගම
2000 ජුනි 05 (2544 පොසොන්)

ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය

- මහා. - මහා වග්ග පාළි
- දී.නි. - දීඝ නිකාය
- ම.නි. - මජ්ඣිම නිකාය
- සං.නි. - සංයුක්ත නිකාය
- අං.නි. - අංගුත්තර නිකාය
- බු.නි. - බුද්දක නිකාය
- ධ.ප. - ධම්මපද
- උදා. - උදාන
- ඉති. - ඉතිවුත්තක
- සු.නි. - සුත්තනිපාත
- පෙර. - පෙරගාථා
- පෙරී. - පෙරීගාථා
- මහානි. - මහා නිද්දෙස
- වු.නි. - වුලල නිද්දෙස
- නෙත්ති - නෙත්තිපසකරණ
- සු.චි. - සුමඬගලචිලාසිනී (දීඝ නිකාය අටුවාව)
- ප.සු. - පපඤ්චසුදනී (මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව)
- සා.ප. - සාරත්ථපසකාසිනී (සංයුක්ත නිකාය අටුවාව)
- මනො. - මනොරත්ථපුරණී (අංගුත්තර නිකාය අටුවාව)
- ධ.අ. - ධම්මපදධ් කථා
- ප.ජො. - පරමත්ථජොතිකා
- ජා.අ. - ජාතකධ් කථා
- ප.දී. - පරමත්ථදීපනී
- චි.ම. - චිසුද්ධිමග්ග
- බු.ජ. - බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා
- හේ.මු. - සයිමන් හේවාචිකාරණ මුද්‍රණය

1 වන දේශනය

1 වන දේශනය

"නමො තස්ස භගවතො අරහතො සමමා සමුදාසාය"

'එතං සත්තං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨපටි නිස්සගො තණ්හකයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං'

'මෙය ශාන්තය, මෙය ප්‍රණීතය, එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අත්හැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය'

අතිපූජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමිපාණන්වහන්සේ ප්‍රධාන ගරුතර යෝගාවචර මහා සංඝරත්නයෙන් අවසරයි.

පසුගියදා අපට අසන්නට ලැබුණු පටිගත කළ ධම්මදේශනා කීපයක් නිසා අප යෝගාවචර පිරිස අතර, නිව්‍යාණය පිළිබඳව සඳහන් වන සමහර ගැඹුරු සූත්‍ර ගැන නොයෙකුත් අදහස් උදහස් ඇතිවූහු බවත්, ඒ නිසා ඒවා සම්බන්ධයෙන් යම්කිසි ධම්මදේශනා පෙළක් පැවැත්වුවහොත් පිරිසට ප්‍රයෝජනවත් වෙන්ට පුළුවන් බවත්, අතිගරු මාහිමිපාණන් වහන්සේ මට මේ මෑතකදී ආරාධනාවක් කළා. මූලදී ඒ ගැන හේතු කීපයක් නිසා මා පසුබට වූනා. නමුත් මාහිමිපාණන් වහන්සේ මට ඒ ගැන උනන්දු කරවීම් වශයෙන් යම් යම් දේ කිවූ නිසා එය කළ හැකි ආකාරයක් ගැන මා ටිකක් කල්පනා කර බැලුවා. පෙර'පර දෙදිග උගතුන්ගේ විවාදයට භාජනය වූහු ගැඹුරු සූත්‍ර කීපයක් පිළිබඳව ශාස්ත්‍රීය වශයෙන් දේශනා පැවැත්වීමට වඩා, අප මේ නිස්සරණ වනයේ මේ කරගෙන යන වැඩ පිළිවෙලට උපකාර වන අන්දමින්, භාවනා මනසිකාරයට හසු කරගත හැකි අන්දමට, මේ දේශනා පැවැත්වීම සුදුසු කියලා මට අදහස් වූනා. ඒ නිසාමයි, අර කොතෙකුත් ගැඹුරු සූත්‍රපාඨාදිය කිබුණත් මේ අවසාවේ මේ දේශනා පෙළටම මාතෘකා වශයෙන් අර කලින් සඳහන් කළ පාඨය අප තබාගත්තෙ.

"එතං සත්තං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨපටි නිස්සගො තණ්හකයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං"

"මෙය ශාන්තය, මෙය ප්‍රණීතය, එනම්, සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අත්හැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය."

මේ විදියේ භාවනා මනසිකාරයක්ම වන මේ පාඨය, අපේ සිත් කුළ ඉදිරිපත් කරගෙනම, මේක කම්සථානයක් හැටියට, 'එතං සත්තං එතං පඤ්ඤාං .....' ආදී වශයෙන් නිව්චාණයට සිත යොමුකරන, සිත නංවන අන්දමේ පාඨය මුල්තැන තබාගෙන, ඊට අදාලවන අන්දමින් අපේ මනසිකාරය පැවැත්වුවොත් අර ධර්මයේ, ඒ ස්වාකතාව ධර්මයේ, සන්ධිධර්මය, අකාලික, එහිපසසික, ඔපනයික, පච්චන්තනං වේදිතබ්බ විඤ්ඤාභි ගුණවල අගය අපට තේරුම් ගන්නට පුළුවනි. එහෙම ඒ ප්‍රතිඵලය සැලසුනොත් අපේ මේ දේශනා පෙළක් සාර්ථක වුනා කියලා සතුටු වෙන්නට අවස්ථාවක් ලැබෙනව කියලා මා හිතනවා. මේ දේශනා පෙළට පසුබිම් වශයෙන් පළමුවෙන්ම කාරණා කීපයක් සඳහන් කරන්නට සිදුවෙනව. ඒ ගැන සමාධිය හඝනය කරන්නට වෙනව, සමහර කාරණා පිළිබඳව කියන්නට තිබෙන දේවල් පිළිබඳව.

පසුබිම් වශයෙන් විශේෂයෙන්ම නිව්චාණය සම්බන්ධ ගැඹුරු සුත්‍ර රාශියක අර්ථය පිළිබඳව යම් යම් ව්‍යාකූලතා ඇතිවීමට හේතුව ගැන යමක් කිවයුතුව තිබෙනව. සාමාන්‍යයෙන් අපි ප්‍රකීර්ණික දේශනා වශයෙන් අටුවා සාහිත්‍යය ගැන හඳුන්වන සිරිතක් තිබෙනව. නමුත් ඇත්ත වශයෙන් තිබෙන තත්ත්වය ගැන කල්පනා කරල බැලුවාම, අටුවාවල බොහෝවිට තිබෙනව මේ ගැඹුරු සුත්‍ර පිළිබඳව එක නිගමනයක් දෙන්නට බැරුව නොයෙකුත් අවස්ථාවල විකල්පාථී දෙනව. 'මෙසේත් විය හැක,' 'මෙසේත් විය හැක' කියල විසඳීමක් නැතිව පාඨකයා අතරම කරන තැනුත් තිබෙනවා. සමහර තැන්වල පැහැදිලිවම ඒ අර්ථමාභියෙන් ඉවත්වුණු යම් යම් නිගමනක් දෙනව. ඒ වගේම, සමහර ගැඹුරු සුත්‍ර පිළිබඳව අටුවාවල් නිහඬ මක්නිසාද කියන එකක් උගතුන්ට මේ කාලෙ ගැටළුවක්. මේ විදියේ තත්ත්වයක් ඇතිවීමට ප්‍රධාන වශයෙන්ම හේතු උන යම් යම් ඓතිහාසික කාරණාත් තිබෙනව.

බුදුපියාණන් වහන්සේම දේශනා කර තිබෙනව අනාගත භය වශයෙන්, අනාගතයේ ඇතිවිය හැකි ශාසන පරිහානිය පිළිබඳ යම් යම් ලක්ෂණ හැටියට සංයුක්ත සහියේ නිදාන වගයේ ආණි සුත්‍රයේ' සඳහන් වෙනව අනාගතයේ ඇතිවන භික්ෂුන් තථාගත දේශිත ගම්භීර ගම්භීරාථීවත්, ලෝකෝත්තර, ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත සුත්‍ර පිළිබඳව, ඒවාට ඇහුම්කන් දෙන්න වැඩි කැමැත්තක් දක්වන්නේ නැත. ඒවා ඉගෙන ගැනීමට, ඒවායේ ගැඹුර ගැන සැලකීමට උනන්දුවක් දක්වන්නේ නැත, කියල ඒ විදියට දක්වල තිබෙනව.

'.....යෙ තෙ සුත්තන්තා තථාගතභාසිතා ගම්භීරා ගම්භීරත්ථා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤානා පටිසංඤ්ඤානා තෙසු හඤ්ඤාමානෙසු න සුසුසුසිසුසනති, න සොතං ඔද්භිසුසනති න අඤ්ඤාවිතං උපට්ඨාපෙසුසනති, නව තෙ ධමම උගතභෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බං මඤ්ඤිසසනති' ආදී වශයෙන්. අනාගතයේ ඇතැම් භික්ෂුන් අනාගත ශාසන පරිහානියේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ඒ ගැඹුරු ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත සුත්‍ර පිළිබඳව, ඒවා ඇසීමට, ඒවාට කන්යොමු කිරීමට, ඒවා ඉගෙන ගැනීමට උනන්දුවක්

දක්වන්නේ නැත කියල. ඒ වගේම තවත් ඓතිහාසික වශයෙන් දක්විය හැකි හේතුවක් තිබෙනව. මේ ශාසන ඉතිහාසයේ එක්තරා අවධියකදී මුල් බැසගත්තු අදහසක් තමයි, මේ සුත්‍ර පිටකයේ තිබෙන්නේ වොභාර දේශනාවය, ඒ නිසා එහි ඒ තරම් ගැඹුරක් නැත. ඒ තරම්ම ගැඹුරු ධර්මයක් එතන නැත, කියන හැඟීමකුත් මේ අතරේ මුල් බැසගත්ත. ඒකත් මේ සුත්‍ර පිළිබඳව සැලකිල්ල අඩුවීමට හේතු වුනා. ඒ වගේම, මනෝරථපුරාණ අඩගුත්තර අටුවාවේ' සඳහන් වෙනව ශාසන ඉතිහාසයේ මුල් අවධියකදීම මේ ලංකාවේ පර්යන්තිවාදීන් පටිපත්තිවාදීන් අතර එක්තරා විවාදයක් තිබිල ඒකෙන් ජයග්‍රහණය කළේ පර්යන්තිවාදීන්ය කියල. ඔවුන්ගේ අවසාන නිගමනය උනේ කුමක්ද? ශාසනයේ පැවැත්මට ප්‍රතික්ෂිප්‍ය නැතත් පර්යන්තිය උනත් ප්‍රමාණවත්ය කියන එක. ඇත්ත වශයෙන්ම නොයෙකුත් උපද්‍රව මධ්‍යයේ - නියං සායවල් ආදිය මධ්‍යයේ - අතීතයේ භාණක ස්වාමීන් වහන්සේලා එහෙම පර්යන්තිය රැකගැනීමට දරු උත්සාහය ප්‍රශංසනීයයි. නමුත් අවාසනාවකට වගේ කිවයුත්තේ අඳුරේ කුඩියක් අතින් අත යවන කොට ඒ කුඩේ තිබෙන වැදගත් වටිනා දේ සමහර විට ගිලිහී යන්න ඉඩ තිබෙන බවයි. ඒ වගේම මේ අටුවා යුගයේදී අර්ථ විපර්යාමයකුත් සිදු උන බව පෙනෙනව. ඒක හංගන්න පුළුවන් දෙයක් නොවෙයි. ධර්මය පිළිබඳ සත්‍යය සොයන කෙනෙකුට පැහැදිලිවන කාරණයක්. එනම් සුත්‍රයේ පැහැදිලිවම තියෙන සමහර වචනවලට, අටුවා යුගයේ නොයෙකුත් විදියේ සංකීර්ණ අදහස් එකතු කරන බව ජේතව සමහර අර්ථකථන ක්‍රම නිසා. නමුත් එයින් වෙන්නේ මේ ධර්මයේ තිබෙන ඒ වටිනා අර්ථ මැකියාමයි. සමහර අර්ථ විවරණවලින් අථී ආවරණය වෙනව ජේතව. අන්ත එබඳු තත්ත්වයක් ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ඇතිවුනා. ඒ වගේම විශේෂයෙන්ම කිව යුතුව තිබෙන්නේ මේ සද්ධර්මයේ ගැඹුර දැකිය යුත්තේ සරලත්වය තුළින්, නිමිල ජලාශයක පතුල දකින්නා වගේ.

'දෙව නාම කිං? නාමං ව රූපං ව' දෙක නම් කීම? නාමයයි රූපයයි. මේ බුදුපියාණන් වහන්සේ සත්හැවිරිදි විදේදීම මහ රහත් පදවිය ලබාගත් සෝපාක සාමණේරයන් වහන්සේගෙන් ඇසූ ප්‍රශ්න දහයෙන් දෙවැන්නයි. හරියට අර දහයට ගනින්න දන්නවද කියල දරුවෙකුගෙන් අහන්න වගේ බුදුපියාණන් වහන්සේ ඇසූ ඒ ප්‍රශ්න දහය එසේ මෙසේ ප්‍රශ්න නොවෙයි. අර්භත්වයෙන් කෙළවර වන ප්‍රශ්න මාලාවක්. බුදුපියාණන් වහන්සේ බලාපොරොත්තු වුනු, අපේක්ෂා කරපු පිළිතුරුම සෝපාකස්වාමීන් වහන්සේ දුන්න.

මේ දෙවෙනි ප්‍රශ්නයයි අප මෙතැනදි සලකන්නේ විශේෂයෙන්ම. 'නාමං ව රූපං ව' විදභීනා පාඨමාලාවේ මූලික පාඩමක් හැටියට ගන්න පුළුවන්, නාමයත් රූපයත් කියන මේ දෙක. මේ 'නාමයත් රූපයත්' කියල කියනකොට, 'නාමය' කියල කියන්නේ නම බව කියන කොටමත් කෙනෙකුට වැටහෙනවා. සුත්‍රවලත් සාමාන්‍යයෙන් 'නාම' කියන වචනය තනිව යෙදෙනකොට 'නම' කින අදහසයි එන්නේ. නමුත් අටුවා යුගයේ අපට පෙනෙනව, වෙන එකක් තබා මේ සෝපාක ප්‍රශ්නය සඳහන් වෙන

පරමාත්මානුභවය³ පවා මේ නාමය කියන එකට නම කියල කීමේ මොකක්දෝ අඩුවක්, මදිකමක්, වගේ පෙනෙන බවක් හැඟෙනවා. ඒ වෙනුවට 'නැමීම' කියන අර්ථයක් එකතුකරගෙන තියෙනව.

'ආරම්භයාභිමුඛං නමනතො, චිත්තස්ස ච නති හෙතො' - අරමුණ අභිමුඛයට නැමෙන නිසා. සිතේ නැමෙන ස්වභාවය නිසා, - 'සබ්බමපි අරුපං නාමනති වුච්චති' සියලුම අරුප ධර්ම නාම නමින් හැදින්වෙනව ආදී වශයෙන්. අභිධම්මසංග්‍රහ ග්‍රන්ථවලත් අටුවාවලත් මේක බොහොම ප්‍රකට අර්ථ කථනයක් වුනා. මේ නාමය කියන්නේ අරමුණ දෙසට නැමෙන අභියෝගය කියල. සමහරවිට නාමය කියල ගත්තහම ඒක සරල වැඩියි කියල සැලකුව වෙන්න ඇති මෙතන මේ ගැඹුරු විදහිනාවට යන විදියේ සංකල්පයක් නිසා, නමුත් ඇත්ත වශයෙන්ම කල්පනා කරල බලනව නම් සුත්‍රදේශනාවලට අනුව, මේ 'නාමය', 'නම' කියල ගත්තත් ඒකෙන් විශාල ගැඹුරක් තියෙන බව හෙළිවෙන සුත්‍ර තිබෙනව.

'නාමං සබ්බං අනුභවි - නාමා භියොෂා න විජ්ජති.
නාමස්ස එකධමමස්ස - සබ්බෙව වසමනථගු'

මේ සංයුත් සහියෙ සභාපක වගගයේ තිබෙන ගාථාවක්. 'නාමං සබ්බං අනුභවි' නාමය සියල්ල යටපත් කොට සිටියේය. 'නාමා භියොෂා න විජ්ජති' නමට වඩා වැඩියෙක්, නමට වඩා ලොකු දෙයක් නැත 'නාමස්ස එකධමමස්ස සබ්බෙව වසමනථගු' නාමය කියන එකම දේට මුළු ලෝකයාම යටත් වෙයි. එහි වසභයට යෙයි. කියන අදහසක් මේ ගාථාවේ තිබෙනවා.

ඒ වගේම තවත් ගාථාවක් තිබෙනවා ඒකට මේ කාලයේදී අර්ථ දීමේදී පවා එහි තිබූ මූලික අර්ථය මැකිල ගිහින් තියෙන බව පෙනේ.

'අකෙඛය්‍ය සඤ්ඤාදිනො සත්තා - අකෙඛය්‍යස්මිං පතිධ්මිතා
අකෙඛය්‍යෙ අපරිඤ්ඤාදාය - යොගමායනති මච්චුනො'⁴

'අකෙඛය්‍ය සඤ්ඤාදිනො සත්තා' මේ ලෝකයේ සත්ත්වයෝ නම්කර කියන දෑ පිළිබඳව සංඥාව ඇත්තාහුය. අකෙඛය්‍යස්මිං පතිධ්මිතා' නම්කර කියන දෑ කෙරෙහිම පිහිටියාහුය, එයින් මඛිබට යන්න නැහැ කියන එකයි. 'අකෙඛය්‍යෙ අපරිඤ්ඤාදාය යොගමායනති මච්චුනො' - ඒ නම්කර කියන දෑ පිළිබඳව පිරිසිඳ අවබෝධයක් නැතිකම නිසා, හොඳ පරිපූර්ණ අවබෝධයක් නැතිකම නිසා - මාරයාගේ වසයට යෙත්. මේ ගාථාවලිඡුත් අපට පෙනෙන්නේ මේ නාමයේ යම්කිසි ගැඹුරු පැත්තක් තිබෙන බවයි. නමුත් මේ නාමයේ - මෙතන නාමරූප කියල ගත්තහම මේ නාමය කියන එකේ - අඩුවක් තියෙනව ද කියලත් අපි හිතල බැලිය යුතුව තිබෙනව. දැන් නාම - රූප කියන එක අපි ගත්තොත්, දැන් මැදුම් සහියේ සමමාදිධ්මී සුත්‍රයේ සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ නාම - රූප තෝරන ඒ විග්‍රහය ගත්තොත් ඉදිරියට - 'වෙදනා, සඤ්ඤා, වෙනනා, එසො, මනසිකාරො ඉදං වුච්චතාවුසො නාමං වත්තාරිව මහාභුතානි චතුත්තසුඤ්ඤා මහාභුතානං උපදාය රූපං ඉදං වුච්චතාවුසො නාම රූපං'⁵

බොහොම පැහැදිලිව සරලව දක්වල තියෙනව සැරියුත් ස්වාමීන්වහන්සේ. වෙදනා, සඤ්ඤා, වෙනනා, එසො, මනසිකාර කියන්නේ ඇවැත්ති, මෙන්න මේක නාමයයි. පඨවි, ආපො, තෙජො, වායො කියන මේ සතරමහාභුත ධර්මයනුත්, ඒ සතරමහාභුත ධර්මයන් නිසා පවත්නා රූපයත්, මෙය රූපයයි. මෙන්න මේ විදියට නාමයයි රූපයයි, මේකට තමයි නාමරූප කියන්නේ කියල. එතකොට මෙතන මේ වෙදනා, සඤ්ඤා, වෙනනා, එසො, මනසිකාර කියන ධර්ම නාමය හැටියට - නමක් හැටියට සලකන්න හේතුවක් තියෙනවද කියල අපි හිතල බලමු.

අපි මේකට හොඳ උපමාවක් ගනිමු. කුඩා දරුවෙක් ඉන්නව බහතෝරන්න බැර, ඒ දරුවාට පළමුවෙන්ම යම්කිසි කෙනෙක් රබර් බෝලයක් දෙනව. ළමයා මේක දක්කෙ පළමු වරටයි. යම්කිසි කෙනෙක් කිව්වොත් 'රබර් බෝලය වනාහි සෙල්ලම් බඩුවක්' කියල. ළමයට තේරෙන්නේ නැහැ. බහතෝරන්න දන්නේ නැති නිසා. කොහොමද ළමය මේක හඳුනාගන්නේ? රබර් බෝලෙ නැහැයට කිට්ටුකරල බලනව, දිවගාල බලනව, කන්න පුළුවන් දෙයක් ද කියල. දොඩං වගේ. ඔබල බලනව. ටිකක් පෙරළල බලව. මේක ඉතින් හොඳට ලස්සනට පෙරළෙන නිසා මේක සෙල්ලම් බඩුවක් කියල තේරුම්ගන්නව. එතකොට අර වෙදනා, සඤ්ඤා, වෙනනා, එසො, මනසිකාර කියන මෙන්න මේ නාමධර්ම මුල්කරගෙන තමයි අර දරුව රබර් බෝලෙ ඇදින ගත්තේ. ලෝකසම්මුතියෙ තියෙන 'රබර් බෝලය' කියන නමින් නොවෙයි. ඔන්න ඔය විදියට අපට කල්පනා කරල බැලුවම පෙනව ඔතන තියෙන්නේ නාමරූපයෙ කියන 'නාමය' - නාමයෙහි ප්‍රාථමික ස්වරූපයයි. මුල් ස්වරූපයයි, මුල් ආකෘතියයි. ලෝකයා වඩා පරිහරණය කරන්නේ පහසුව සඳහා යම්කිසි නමක්. ඒක කීපදෙනෙක් සම්මත කරගන්නාම ඒක නමක් වෙනව. දැන් අර 'නාමා භියොෂා න විජ්ජති.' ආදී ගාථාවේ, එතනදී නම් අටුවාවාරින් වහන්සේත් හොඳ අදහසක් දක්වනව. නාමයෙහි ලෝකය මැඩපවත්වන ගතියක් තියෙනව කියල කියන්නේ මොකද? යම්කිසි දෙයකට ලෝකයා එතෙක් නමක් දීල නැත්නම් - සමහරවිට ගහකට, පැලයකට, ආදියකට ප්‍රකට නමක් නැත්නම් - ඒක පිළිබඳව ව්‍යවහාර කරනකොට 'නමක් නැති එක' කියලවත් ව්‍යවහාර කරනව. එහෙම ස්වභාවයක් තිබෙනව. නමක් නැති එක 'අනාමකො'⁶ නමක් නැති ගහ කියල හරි කොහොමහරි නමක් දාන ස්වභාවයක් තියෙනව. එතකොට ඒ විදියේ කෘත්‍යයකුත් නැති අවස්ථාවේදී අර කුඩාදරුව යමක් හඳුනාගන්නේ මේ කියපු මූලික ධර්ම මාභියෙන්. එතකොට මෙතනින් අපට තේරුම් ගන්න තියෙන්නේ, දැන් යෝගාවචරයට ඇත්තවශයෙන්ම ලෝකය පිළිබඳ කොයිතරම් අවබෝධයක් තිබුණත් ඇදිනගතයුත්තේ මේ නාම - රූප ලෝකයයි. මේ නාම-රූප ලෝකය හඳුනාගන්න ඕනනම් අර කුඩා දරුවගෙ තත්ත්වයට එන්න ඕන, එක පැත්තකින්. නමුත් අදාන උපේක්ෂාව වෙනුවට දාන සමප්‍රයුක්ත උපේක්ෂාවකුත් ඇති කරගන්න වෙනව, ඒ යෝගාවචරයට. ඒ සඳහා තමයි සතිසමපජ්ඣාදය උපකාර කරගෙන නාම ධර්ම තේරුම් ගන්නේ. ලෝකයේ ප්‍රකට නාම ආශ්‍රයෙන් ඒ ඒ ද්‍රව්‍ය තමන් හඳුනාගෙන තිබුණත්, එතෙන්දී

නාම රූපය පිරිසිදු දනගැනීම සඳහා ඒ යෝගාවචරය පාවිච්චි කරන්නේ අර කියාපු ධර්මය වේදනා - සංකාරා - වේදනා - එසස - මනසිකාර. මේවා එක් එක් පුද්ගලයාට විශේෂයි. අර 'පවච්ඡන්තං වේදිතබ්බො' කියල කියන්නේ ඒකයි. මේ ධර්මය තමන්ම ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත යුත්තක්. තමන්ගේ නාම-රූප ලෝකය තමන්මයි හඳුනාගන්න ඕන. වෙනකෙනෙකුට හඳුන්වන්න බෑ. වෙන ශාස්ත්‍රීය වචනවලින් ඒක පෙන්වනුම් කරන්න බැහැ. එකකොට දුක කියන්නේ මේ නාම - රූප ලෝකයෙයි. බුදුපියාණන් වහන්සේ වදාල මේ දුක තිබෙන්නේ අර නොයෙකුත් දෘෂ්ටිගතිකයන් දක්වන විදියට ඒ සමමත ලෝකයේ නොවෙයි. සමමුති ලෝකයේ නොවෙයි, මේ නාම - රූප ලෝකයෙයි. 'අවේඡ්ඡි තණ්හං ඉධ නාමරූපෙ' කියල එහෙම කියෙනව. එකකොට යෝගාවචරය විසින් කළයුත්තේ කුමක්ද - අවසාන බලාපොරොත්තුව කුමක්ද? මේ නාම - රූපය පිළිබඳව කියෙන තණ්හාව කපා හැරීමයි.

මේක උපමාවකින් කියනවනම්, බුදුරජාණන් වහන්සේ හඳුන්වනව 'සලලකණො අනුතරො' කියල. අනුතර වූ ශල්‍ය වෛද්‍යවරයා. ඒ වගේම 'තණ්හාසලලස්ස හන්තාරං' කියලත් යොදල තිබෙනව. තණ්හා නමැති උල - විෂ භීය - ඇදල දාන වෛද්‍යවරයා. එකකොට බුදුපියාණන් වහන්සේගේ ධර්මය අනුව අපට පෙනෙනව මේ නාම - රූප කියන එක හරියට වණමුඛය වගෙයි. දන් විෂ ඊතලයක් වැදුන කෙනෙක් බෙහෙත් බැඳිය යුත්තේ විද්ද එක්කෙනාටවත් දුනුමුඩාවටවත් නොවෙයි අර වණමුඛයටයි. ඉස්සෙල්ල වණමුඛය පාදාගත යුතුයි. එකකොට නාම - රූපය පිළිබඳ පිරිසිදු අවබෝධයෙන් බලාපොරොත්තු වෙන්නේ ඇත්තවශයෙන්ම අර තණ්හා උල, තණ්හා විෂ ඊය ඇතිල තිබෙන වණමුඛය පාදා ගැනීමයි. අන්න ඒක සඳහා තමයි අර ලෝක සමමුතියේ තිබෙන ඒ වචන කොහොම වෙතත්, ඒ අවබෝධය කොයි අන්දමට තිබුණත්, අර වේදනා - සංකාරා - වේදනා - එසස - මනසිකාර කියන ඒ ධර්මයන් මතුකරගන්න වෙන්නේ. අර කුඩා දරුව වගෙයි, නමුත් අඤාන අපේක්ෂාව නොවෙයි. එතන ඤානසමප්‍රයුක්ත විදියේ උපේක්ෂාවකටයි එයින් යොමුවන්නේ.

රූපධර්ම පිළිබඳව කල්පනාකර බැලුවත් ඒ විදියේම දෙයක්. මෙතන තිබෙනව එක්තරා ගැඹුරක්. බොහෝ දෙනෙක් කල්පනා කරන්නේ - සමහර පරිවර්තන ආදියෙන් බොහෝ දෙනෙක් උපකාර කරගන්නේ - නාමරූප කියන්නේ සිතත් රූපයත් කියල. එහෙම නැත්නම් අර භෞතිකවාදීන් කියනව වගේ සිතත් ද්‍රව්‍යයත්. නමුත් ඒ විදියේ බේදීමක් නොවෙයි මේ ධර්මයේ තිබෙන්නේ. ප්‍රතීත්‍යසම්ප්‍රසාද ධර්මය අනුව බලනවනම් මේ නාම - රූපයත් ප්‍රතීත්‍යසම්ප්‍රසාද ධර්මයේ සඳහන්වන එක්තරා කොටසක්. ඉතාමත්ම වැදගත් කොටසක්. මෙතන කියන නාම-රූපය අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාවෙන් බැඳුණු දෙකක්. මේ නාමය හේතුකොටගෙනයි රූපය පවතින්නේ. ඒ කියන්නේ අර රූපය හඳුනාගන්නේ මේ නාමය මුල්කරගෙනයි. දන් අර දරුව එසස - වේදනා - සංකාරා - වේදනා - මනසිකාර යන ධර්ම ආශ්‍රයෙන් තමයි අර රූපය - අර බෝලයේ තද

ගතිය, බුරුල් ගතිය ආදිය තේරුම් ගන්නේ. අන්න ඒ වගේ රූප ධර්ම පිළිබඳවත් මෙතන කියනව 'වනතාරව මහාභුතානි වතුන්තං ව මහාභුතානං උපදාය රූපං' කියල. ඒ සතරමහාභුතයින් පිළිබඳව වැදගත්කම මෙතන දක්වල තියෙන්නේ මක්නිසාද? සතරමහාභුතයින් තමයි රූපයේ ප්‍රාථමික අවස්ථාව. නාමයේ ප්‍රාථමික අවස්ථාව, ඒ කියන්නේ සමමුති වශයෙන් ගත්තු නාමයේ ප්‍රාථමික අවස්ථාව, වේදනා - සංකාරා - වේදනා - එසස - මනසිකාර නම්, ලෝකසම්මත රූපය කියන එකේ ප්‍රාථමික අවස්ථාව තමයි සතරමහාභුතයින්. මේ භුතයින් ඇත්ත වශයෙන් ලෙහෙසියෙන් හඳුනාගන්න පුළුවන් අය නොවෙයි. ඒක නිසා මේ මහාභුතයින්ගේ හොල්මන් ගොඩක් වගෙයි මේ රූපසංකාරාව. මෙතන රූප කියල කියන්නේ ඇත්තවශයෙන්ම රූපසංකාරාව. ඒ බව හෙළිවන එක්තරා ගාථාවකුත් අපි පසුව සඳහන් කරනව. ලෝකයා රූප වශයෙන් ගන්නේ, රූපය හඳුනාගන්නේ, හඳුන්වන්නේ මේ සතරමහා භුතයින්ගේ ගති ස්වරූපය අනුව. ඒකත් නාම ධර්මයන් මුල්කරගෙනයි ලබාගන්නේ. තද-බුරුල් ගතිය ආශ්‍රයෙන් පදවිය හඳුනාගන්නව. සන-දියාරු ගතිය ආශ්‍රයෙන් ආපො ධාතු ව හඳුනාගන්නව. උණුසුම් - සිසිල් ගතිය ආශ්‍රයෙන් තේජෝ ධාතු ව හඳුනාගන්නව. සැලෙන - පිම්බෙන ගතිය ආශ්‍රයෙන් වායෝ ධාතු ව හඳුනාගන්නව. ඔය විදියට ප්‍රත්‍යක්ෂයටම ගොදුරුකරගන්නවා සතරමහාභුතයින්ගේ ස්වභාවයන්. ඒ අනුව ඇතිකරගත්තු රූපසංකාරාව තමයි එකකොට මේ පුද්ගලයාගේ ලෝකය. මේ කාරණය වඩාත් පැහැදිලි වෙන ගාථාවක් තිබෙනව.

'යත්ථ නාමං ව රූපං ව - අසෙසං උපරුජ්ඣධති
පටිසං රූපසංකරො ව - එත්ථ සා ජ්ජ්ජතෙ ජටා'¹⁰

ජටා සුත්‍රය කියල වැදගත් සුත්‍රයක් සංයුත් සහියේම එනවා. ඉතාමත් ප්‍රකට ගාථාවක් එතන තිබෙනව. දේවතාවෙක් බුදුපියාණන් වහන්සේගෙන් විමසනවා.

'අනො ජටා බහි ජටා - ජටාය ජටිතා පජා
තං තං ගොතම පුච්ඡාමි - කො ඉමං විජටයෙ ජටං' කියල

මේ ලෝකය පිළිබඳව කියන්න කියෙන්නේ 'අනො ජටා' - ඇතුළතත් අවුලක්, 'බහි ජටා' - පිටතත් අවුලක් 'ජටාය ජටිතා පජා' - මේ සත්ව ප්‍රජාව එක්තරා විධියක වෙළුමකින් වෙළුලයි ඉන්නේ. 'තං තං ගොතම පුච්ඡාමි' - මා අසනවා ගොතමයෙහි ඔබගෙන්. 'කො ඉමං විජටයෙ ජටං' - මේ අවුල කවුද ලිහන්නේ කියල. මේකට බුදුපියාණන් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනව ගාථා තුනකින්. පළමුවෙනි ගාථාව ඉතාමත්ම ප්‍රකටයි විශුද්ධි මාභීයේ මුලට ගත්තු නිසා.

'සිලෙ පතිධාය නරො සපඤ්ඤා - විතතං පඤ්ඤං ච භාවයං,
ආතාපි නිපකො ගිඤ්ඤා - සො ඉමං විජටයෙ ජටං' කියල.

ඒ කියන්නේ යම්කිසි හිඤ්ඤාවක් සිලයේ පිහිටල, සමාධිය - ප්‍රඥාව වඩමින්, කෙලෙස් තවන වියඹියෙන් යුක්තව, ඤානවන්තව උත්සාහ දරනව නම්, එබඳු හිඤ්ඤාව - ඒ රහතන් වහන්සේට, පුළුවන් මේ අවුල ලිහන්න කියල. දෙවැනි ගාථාවෙන් කියැවෙන්නේ

'යෙසං රාගො ච දොසොච - අවිජ්ජා ච විරාජ්ජා
බිණ්ණාසවා අරහනො - තෙසං විජටිතා ජටා'

කියල. යම් රහතන් වහන්සේලාගේ රාගය - ද්වේෂය සහ අවිද්‍යාව කියන මේ ධම්, 'විරාජ්ජා' මෙනෙක අමුතු වචනයක් යෙදෙනව. දිගින් දිගට නොකිව්වත්, එතන කියල නියෙන්නෙ සිතින් මකා දමන ලද්දේද, සිතින් සෝදල දමන ලද්දේ ද, එබඳු ඒ රහතන් වහන්සේලා පිළිබඳවත් කියන්න නියෙන්නෙ, උන්වහන්සේලා විසින් ඒ ජටාව - අවුල - ලිහන ලදී, කියන එකයි. තුන්වැනි ගාථාවයි මෙනෙක අපේ ප්‍රස්තුතයට අදාළ වන්නෙ.

'යතථ නාමඤ්ඤ රූපඤ්ඤා - අසෙසං උපරුජ්ජධනි
පටිසං රූපසඤ්ඤාව - එතථ සා ජ්ජ්ජතෙ ජටා'

මෙතැන කියවෙන්නේ අර 'පුගලාධිධාන' වශයෙන් පුද්ගලයන් පිළිබඳව නොවෙයි. ධම්මයක් හැටියට නිව්‍යාණය පිළිබඳවයි මෙතැන කියවෙන්නේ. යම් තැනෙක නාමයක් රූපයක්, ඒ වගේම ප්‍රතිසයක්, රූපසංඝාතවත්, සම්පූර්ණයෙන්ම වළකාලනු ලැබේද: උපරෝධනය වෙයිද: එතැනයි ඒ ජටාව - ඒ අවුල - ලිහෙනු ලබන්නෙ කියන එකයි.

එතකොට මෙතනින් කියැවෙන්නේ අර නාමයක් රූපයක්. ඒ වගේම මෙතැන කියවෙන පටිසය සාමාන්‍යයෙන් ව්‍යවහාරයේ තිබෙන හැටියට ද්වේෂය නොවෙයි මෙනෙක පටිසය කියල කියන්නේ. වෙන සිංහල වචනයක් ගත්තොත් රූපධම්මයන් පිළිබඳව එක්තරා ගැටීමක් තිබෙනව. සමහරවිට නොදනුවත්වම වගේ යම්කිසි දෙයක හැසුනහම හැරිල බලනව ඒක හඳුනාගන්න. ඒ වගේ දෙයක්. එතකොට ලෝකයාට ඇස් තිබුණට - බුදුපියාණන් වහන්සේගේ වචනයෙ හැටියට - ධම් වඤ්ඤාසවත් පදනෙකා ලෝකයා අතියයි. එතකොට මේ හැපෙන හැපෙන එක - හැපෙන හැපෙන දෙය - ඒ හැපීමෙන්මයි හඳුනාගන්නේ. 'පටිසං රූපසංඝාතව' ගැටීමකුත්, ඒ ගැටීම හඳුනාගැනීම වශයෙන් ඇතිකරගන්න රූප සංඝාතවත්, මේ ගැටුනෙ යම්කිසි තද දෙයක, උණුසුම් දෙයක, බුරුල් දෙයක, ආදී වශයෙන් ඒක පිළිබඳව සංඝාතවත් ඇතිකරගන්නව. මේක ඉතින් ඒ වගේම මෝඩයෝ ගණනක් සමමක කරගත්තොත් ඒක ලෝක සම්මුතියක් - සත්‍යයක්, මේක තමයි වචනය. යම්කිසි කෙනෙක් යම්කිසි දෙයක 'නම' දන්නවනම්, ඒ තැනැත්තා ඒ දේ දනගන්න කියන අවබෝධයකුත් එනව. ඔන්න ඔය විදියෙ පටලැවිල්ලක් තිබෙන නිසා තමයි ලෝකය අවුලක් වෙලා තියෙන්නේ. ඇත්ත වශයෙන්ම මේක පටලැවිල්ලක්, එහෙම නැත්නම්

වෙළුමක්, එහෙම නැත්නම් අවුලක් හැටියට බුදුපියාණන් වහන්සේ වදාලෙ මේ නිසයි. මේ නාමයේ තිබෙනව ලෝකයා අවිද්‍යාව කරා ගෙනයන ස්වභාවයක්. අවිද්‍යාව සැහවිල තිබෙන්නෙ මේ නාමපද තුළයි. එතකොට මේවායින් මිදීමේ මාභීයයි මේ විදහීනා මාභීය.

ඒක නිසා තමයි අර කුඩා දරුව වගේ, ලෙඩා වගේ, සතිසම්පජ්ඣයෙන් තමන්ගෙ ඉරියව් පැවැත්වීම් ආදියෙන් බොහොම දුකයේ අර නාම රූප ධම් මතුකර ගන්නේ. නමුත් වෙනස තිබෙන්නේ, ඒ විදියේ ඒ ලෙඩා වගේ හිටියට, ඇත්තවශයෙන්ම නිරෝගිවෙන්න ගන්න උත්සාහයක්. කුඩා දරුව වගේ නොදන්නව වගේ හිටියට ඇත්තවශයෙන්ම බහතෝරන්න දන්නව. බහතෝරන්න දන්න යෝගාවචරය විදහීනාව සඳහායි අර විදියෙ ප්‍රයත්නයක් කරන්නේ. මේ විදියට අපට පෙනෙනව මේ නාම රූප ධම් පිළිබඳවත් යම්කිසි ගැඹුරක් තිබෙනව. විශේෂයෙන්ම අර සම්මුතියට සම්බන්ධතාවක් මෙතැන තිබෙනව, නාම කියන වචනයේ. මෙන්න මේ නාමයේ අර සම්මුතියට අදාළ සාමාන්‍ය නාම කියන එකට, නාම කියන වචනයටම තිබෙන සම්බන්ධතාව අටුවාවල දෙන අමුතු නිරුක්තියෙන් - අමුතු නැමීමෙන් - යටපත් වෙනව. මේ නිසා සද්ධම්මයේ ප්‍රගතිය ගැන කල්පනා කරල බලනවනම් සමහරවිට කෙනෙකුට සංවේගත් උපදිනව මෙන්න මේ අර්ථ කථන ගැන.

එතකොට අපි මෙතැන ගතයුත්තේ, නාමංච රූපංච කියන්නේ, කෙලින්ම කියනවනම් නාමයක් රූපයක්. ඒක තවදුරටත් තේරුම් ගන්නනම්, පිළිපැදලම තේරුම් ගන්න ඕන, ජ්ජ - වෙදනා ආදී ධම් මාභීයෙන්, ලෝකයා හඳුන්වන නාමයට වඩා ගැඹුරට යාමක් මෙතනින් කෙරෙන්නේ. එතකොට ඒ නාම - රූපය ගැන එහෙමයි. මෙතෙක් සඳහන් කළ අදහස් සමූහයම, අපි වාක්‍ය දෙකකට හකුළුවල දක්වුවහොත්, මෙන්න මේ විදියටයි කියන්න වෙන්න.

- 'නාමරූපයෙහි එන නාමය නාමරූපයකි - නාම සචරූපයකි.
- නාමරූපයෙහි එන රූපය නාම රූපයකි - නාමමාත්‍ර රූපයකි'
- නැවත වරක් :
- නාමරූපයෙහි එන නාමය නාමරූපයකි - නාම සචරූපයකි.
- නාමරූපයෙහි එන රූපය නාම රූපයකි - නාමමාත්‍ර රූපයකි'

එතන අවධාරණය කරන පදය අනුව මෙහෙම කියන්නේ. එතකොට නාමයේ තිබෙන්නේ ලෝකසම්මත නාමයේ ප්‍රාථමික අවස්ථාව, සතරමහාභුතයින්ට සම්බන්ධ කරල ගත්තාම, රූපයේ තිබෙන්නේ රූපයේ ප්‍රාථමික අවස්ථාව. ඒ නාම - රූපය පිළිබඳවයි.

ඒ විදියටම කියන්න සිදුවෙනව නිබ්බානය ගැනත්. නිවන ගැනත්. නිවන පිළිබඳවත් ඒ විදියෙම අර්ථකථන ආදියේදී යම්කිසි අමුත්තක් සිදුවෙව්ව බව පෙනෙනව. ඉතාමත්ම ප්‍රකටව මේ කාලයේ ව්‍යවහාරවන 'නිබ්බාන' කියන වචනයට දෙන නිරුක්තිය තමයි. 'වානසංඛාතාය තණ්හාය නිකඛන්තනා' එහෙම නැත්නම් 'නිකඛන්තනනි'. ඔය ආදී

වශයෙන්. 'වාන නම් වූ තණභාවෙන් නික්මුණු නිසා නිවන නම්.' වාන කියල මෙතැන ගන්නේ වියමනක් හැටියට. ටිකක් දිගට ගිය අර්ථයක්. කලින් අර කරපු නැවීම වගේම එකක්. මේ තණභාවේ තිබෙනවාය හවයෙන් හවය එකට ගලපන ස්වභාවයක්. අන්න ඒක නිසා 'නි වාන' නිබ්බාන. ඔය විදියටයි නිබ්බාන කියන පදයට වැඩියෙන්ම නිරුක්ති දෙන්න පුරුදුවෙල තිබෙන්නේ. නමුත් අපි සුත්‍ර දේශනා බලනකොට මුල ඉඳල අගටම, මේ විදියේ නිරුක්තියක් නම් අපට කොතනකවත් දකින්න ලැබෙන්නේ නැහැ.

එපමණක් නොවෙයි, මේ 'නිබ්බාන' කියන වචනයේ තිබෙන නිවීම කියන අර්ථය මෙතන ගතයුත්තේ. ඇත්තවශයෙන්ම ධර්මයේ ජීවය තිබෙන්නේ ඒ වචනයෙයි. නිතර දෙවේලේ සංස්කාරයනා කරන රතන සුත්‍රයේ සඳහන් වෙනව 'නිබ්බන්ති ධීරා යථායමපදිපො'¹¹ කියල. ඒ රහතන් වහන්සේලා මේ පහන වගේ නිවී යනව. නිවී යන පහනක් පිළිබඳ උපමාව ධාතුචිහාණී ආදී කොතෙකුත් සුත්‍රවල සඳහන් වෙනව. සමහර අවස්ථාවල සඳහන් වෙනව නිවීයන පන්දමක් ගැන. 'පඤ්ඤානසොච නිබ්බානං විමොක්ඛො වෙතසො අහු'¹³ කියල. පන්දමක නිවීම වගේ ඒ සිත නිවුනා කියල. තවත් සමහර තැන්වල ගින්නක නිවීම පිළිබඳව, 'අග්ගිවච්ඡගොක්ක' සුත්‍ර¹⁴ ආදියේදී බුදුපියාණන් වහන්සේ ගින්නක නිවීම පිළිබඳ උපමාවයි දක්වන්නේ. ඉතාම ගැඹුරු අර්ථයක් කරාම ගෙනයනව ඒකෙන්.

ගින්නක් පවතින්නේ ඒ දරකෝටු ආදිය මුල්කරගෙනයි. එකකොට, දන් ගින්නක් දල්වෙනකොට, කෙනෙක් ඇහුවොත් දල්වෙන්නේ කුමක්ද? කියල, අපි මෙයට දියයුතු පිළිතුර කුමක්ද? දල්වෙන්නේ කුමක්ද? දරද දල්වෙන්නේ? ගින්නද? දර නිසා ගින්න දල්වෙනව, ගින්න නිසා දර දල්වෙනව. සමහර විට මේක විසඳගන්න බැරිනිසා වෙන්න ඇති 'ගින්දර' කියල වචනයක් තියෙන්නේ. ඉතින් මෙතැනම තිබෙනව 'ඉදප්පව්වයතාව'.

මෙතැන ඉතාමත්ම ගැඹුරු අර්ථයක් තිබෙන බව අපට පේනව. මේ නිවීම කියන වචනයේ ඉතාමත්ම ගැඹුරු අර්ථයක් තිබෙනව. ඒ නිසාම තමයි 'නිබ්බාන' කියන ඒ තත්ත්වය හැඳින්වීමට පද රාශියක් තියෙන්නේ. 'අධිවචන' නමින් හැඳින්වෙනව පාළියේ. පෙළින් සොයාගන්න පුළුවන් පර්යාය පද රාශියක් තිබෙනව. ඒව නිස්තුනක් සංග්‍රහ කරල සංයුත් සහියේ අසංඛත සංයුක්තයේ¹⁵ දක්වල තිබෙනව. නමුත් මේවා අතරින් නිබ්බාන කියන පදය තමයි ප්‍රධාන. මුල් කාලයේදීම ඊට ප්‍රධාන තැනක් ලැබුණේ මේ ගින්න පිළිබඳ උපමාව සිහිගන්වන නිසයි. එතැනම තියෙනව ලෝකයා අසන ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු රාශියක්.

වච්ඡගොක්ක පරිබ්‍රාජකයා බුදුපියාණන් වහන්සේට චෝදනා කලා. ඒ වගේම තවත් බොහෝ තැන්වල තිබෙනව උච්ඡදවාදයක් කියන චෝදනාව. මේ නිවන, බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ඒ උසස්

තත්ත්වය, ඇත්තවශයෙන්ම උච්ඡදයක් කියල. 'සතො සත්තස්ස උච්ඡදං විනාසං විභවං පඤ්ඤපෙති'¹⁶ කියල. ඇත්තාවූ - සත්‍ය වශයෙන්ම සිටිනා වූ - සත්ත්වයකුගේ උච්ඡදයක් දක්වනව කියල. බුදුපියාණන් වහන්සේ ඊට පිළිතුරු දුන්නේ මේ ගින්න උපමාවට අරගෙන. දන් නුඹ ඉදිරියේ ගින්නක් දල්වෙනව මේ දරකෝටු නිසා. එකකොට දන්නව නේද මේ ගින්න දල්වෙන්නේ වෙන දෙයක් නිසා නොවෙයි. මේ දරකෝටු නිසා බව. මේව උපාදාන කරගෙනයි. ඒ ඇරෙන්න ගින්නක් කියල අමුතු දෙයක් නැහැ. එකකොට මෙතනම තිබෙනව ප්‍රතිත්‍ය සමුත්පාද ධර්මය. 'යං කිංචි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධ ධම්මං' මේ විදියට දල්වෙන ගින්න, අර හේතු ප්‍රත්‍ය - ඊට උපකාර වූනු දර - ඉවත් කලාම, එහෙම නැත්නම් දර අවසන් උනාම ඒ ගින්න නිවෙනව. තව දුරටත් ඒකෙ ගැඹුර කේරුම් ගන්න පුළුවන්. දර පිළිබඳව මේ 'උපාදාන' වචනය යෙදෙනව සාමාන්‍යයෙන් ඉන්ධන ද්‍රව්‍ය වලට. ඉන්ධන ද්‍රව්‍ය කියන්නේ ගින්නක් දල්වීමට උපකාරීවන දර ආදී දේවල්. 'උපාදාන පච්චයා හවො' - මේ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ ඉතාමත්ම වැදගත් අංග දෙකක්, සන්ධිස්ථානයක්. එකකොට මේ හවය - හවය කියන්නේ - ලෝකයා සිතන හවයක් තිබෙනව: හවතෘෂ්ණාවට යටවුනු ශාස්වතවාදීන් මේ හවය සත්‍ය වූ දෙයක්, මේක යම්කිසි භරයක් තිබෙන දෙයක් හැටියට, නිත්‍ය දෙයක් හැටියට කල්පනා කරනව. බුදුපියාණන් වහන්සේ මේ හවය පිළිබඳව දක්වුවේ කොහොමද? මේ හවය ගැන කියන්න තියෙන්නේ ගින්න ගැන කියන දේමයි, කියන එකයි. ඒ කියන්නේ 'උපදාන පච්චයා හවො' අල්ලා ගන්න දෙයක් තියෙන තාක් පැවැත්මක් තියෙනව. මේ දරවලට උපදාන කියන වචනය යොදන්නේ ගින්න දර අල්ල ගන්න නිසා. ගින්න දර අල්ලගන්නව, දර ගින්න අල්ලගන්නව. මෙතනම තමයි ඉදප්පව්වයතාව, ඒ විදියේ පැවැත්මක් මෙතන තියෙන්නේ. එකකොට පැවැත්ම කියල කියන්නේ ඒකාන්ත සත්‍ය දෙයක් නොවෙයි. වෛදික යුගයේ ඉඳලම තිබුන 'සත්' - 'අසත්' කියල දෙකක් ගැන ගැටළුවක්. 'සත්' වලින් 'අසත්' ඇති වුනාද? 'අසත්' වලින් 'සත්' ඇති වුනාද? කියල 'කථං අසතො සත් ජායෙථ' අසත් වලින් සත් ඇතිවන්නේ කොහොමද? ඔය විදියේ ගැටළු මුල් කාලයේ ඉඳලම තිබුනා. 'නාසදාසීන් නො' සදාසීන් තදානීම්¹⁷ ආදී වශයෙන් වෛදික ග්‍රන්ථ වලත් තියෙනව මුල්ම කාලයේ සත් තිබුනේ නැත. අසත් තිබුනේ නැත, කියල, මේක සමහර විට මේක මැවූ එක්කෙනා දන්නව ඇති කියල, ඔය විදියේ මහා පටලැවිල්ලක් හදාගෙන තිබුන මේ 'සත්' - 'අසත්' කියන වචන දෙක මුල්කරගෙන.

බුදුපියාණන් වහන්සේ විතරයි මේ සියලුම ධර්මවලට වෙනස් අතරේ, පුදුම අතරේ විග්‍රහයක් දුන්නේ හවය පිළිබඳව. මේ හවය කියල කියන්නේ අන්න අර ගින්න වගේම දෙයක්. උපදානයක් ඇතිනාක් හවය පවතිනව. උපදානය නැතිවුන හැටියේ හවය නිරුද්ධ වෙනව. එකකොට මෙතැනම තිබෙනව - මේ ගින්න පිළිබඳ උපමාවේම - පිළිතුර, අර නිතර අහන ප්‍රශ්න වලට. 'අව්‍යාකත වජ්‍ර' වශයෙන් ධර්මයේ සඳහන් වෙනව ප්‍රශ්න දහයක්. එයින් අග ප්‍රශ්න හතර - තථාගතයන් වහන්සේ මරණින් මතු

සිටිනවාද? නැද්ද? ආදී වශයෙන්. ඒ ඇසු සතරාකාර ප්‍රශ්නයට පිළිතුරුත් මෙතැන තිබෙනවා. අර ගින්න කොහෙද ගියේ කියල. මේක සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයක්. 'නිබ්බනොති සුඛං ගච්ඡති' බුදුපියාණන් වහන්සේ අගභිවච්ඡගොක්ක සූත්‍රයේ ඒ ගින්න පිළිබඳ උපමාවේදී අවසාන වශයෙන් ප්‍රකාශ කළේ 'නිබ්බනොති සුඛං ගච්ඡති' ගින්න නිවුනට පස්සේ කියන්න තිබෙන්නේ - ඒක ගණන්ගනු ලැබෙන්නේ, සංඛ්‍යාවට වැටෙන්නේ - 'නිබ්බනො' (නිවුනා) කියලයි.

එකකොට 'නිවී ගියේය' කියන එකේ 'අර ගියේය' කියන වචනය තිබෙන නිසා, නිවීම කොහෙද ගියේ? කියන එකයි සාමාන්‍ය ලෝකයා අහන්නේ. මේක නැගෙනහිරටද, දකුණටද, බටහිරටද, උතුරටද, උඩටද යටටද ගියේ? කියල අන්න අර වචනය අනුව යනවා. අන්න අර නාම ධර්ම පිළිබඳ අවබෝධයක් නැතිකම නිසාමයි. ඒ 'නිවී ගියේය' කියන වචනය ඔස්සේ යන අවස්ථාවේදී බුදුපියාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කරනවා, ඇත්ත වශයෙන්ම මේ ගින්න ගැන කල්පනා කළාම අර තමන් අසන ප්‍රශ්නයේ මෝඩකම පේනවා කියන එක. ගින්න නිවුනාම කොහෙද ගියේ කියලා ඇහුවාම ඒකට පිළිතුරු දෙන්න බැරිවුනේ අර සංකල්පවල තිබෙන අඩුපාඩුව නිසයි. ඔන්න ඔය විදියට නිබ්බාන කියන එකේ ඉතාමත් ගැඹුරු අර්ථයක් තිබෙනවා.

'අවචී යථා වාතවෙගෙන බික්කො - අපථං පලෙති න උපෙති සඬං'¹⁸ ගිනිසිල සුළඟින් නිවුනට පස්සේ, ඒක අස්තයට ගියා කියල කියනවා මිසක්, ඒ පිළිබඳ ප්‍රමාණ කිරීමක්, ප්‍රඥප්ති යෙදීමක් කළහැක්කේ නැහැයි කියල, ඔය විදියට එකකොට නිබ්බාන කියන වචනයේ ඉතාමත්ම ගැඹුරු අර්ථයක් තිබෙනවා. මේ ගැඹුරු අර්ථය ක්‍රමක්‍රමයෙන් යටපත් වුනු බවයි අපට පේන්නේ. මේකට අමුතු නිරුත්තියක් දැමීමට යම්කිසි හේතුවක් - රහස්‍යක් - තිබෙන්න පුළුවනි. මේ නිබ්බාන කියන පදයේ නිවීම කියන එක ගැන මදිකමක් ඇතිවෙන්න ඇති. ඒකට හේතුව හිතාගන්න පුළුවන්. බොහෝවිට අපේ අටුවාවාරීන් වහන්සේලාට ජීවත්වෙන්න සිද්ධ උනේ බ්‍රාහ්මණයින්ගේ මහා ගැඹුරු තර්ක මධ්‍යයේයි. ඔවුන් නිතරම මේ ධර්මයට එල්ල කළ ප්‍රහාරය තමයි මේක උඤ්ඤ වාදයක් කියන එක. මේ උඤ්ඤවාද වෝදනාවෙන් ගැලවීමට නම්, මේ නිවන ටිකක් ලස්සන කරගන්න ඕන. මේක නිවීම කියන එක මදි. නිකම්ම නිවීමක් කිව්වාම ඒකේ මොකක්දෝ අඩුපාඩුවක් තිබෙනවා. ඒක නිසා මේක ටිකක් කෙලින් කරල ගන්න ඕන.

'නිබ්බානං ආගමම රාගාදයො පභීයනති' ආදී වශයෙන් ඊළඟට අමුතු නිරුත්තිය ක්‍රමයක් පටන් ගත්ත. 'නිවනට පැමිණ' - 'ආගමම' කියල එතන යොදාගන්නේ නිවනට අරමුණු කිරීම් වශයෙන් පැමිණුනාම - මේ කෙලෙස් නැතිවෙනවා කියලයි. ඔන්න ඔතන විශාල ගැටළුවක් තිබෙනවා. අපට ඉදිරියට හමුවන ඒ සූත්‍ර පිළිබඳව දුරවබෝධයට හේතුවක් ඔතැනයි. අටුවා යුගයේත් අනිකුත් ඒ උගතුනුත් කල්පනා කරන්නේ මේ නිවන කියන එක සත්‍යවශයෙන්ම ඇත කියෙනවා. අපේ අහන්න එපා කොහේද කියල.

අසවල් තැනයි කියල කියන්නත් බැහැ. ඒ වගේම හැම තැනම තිබෙනවා. මේ කියන මේ ගුඬ ධර්මය - ඇත්ත වශයෙන්ම 'නිවන' ගුඬ ධර්මයක් බවට පත්වුනා - මේ ගුඬ ධර්මය දක්කාම කෙලෙස් ඉබේම නැතිවෙල යනවා. ඔන්න ඔහොම තත්ත්වයකුයි මෙතැන දක්වන්න උත්සාහ කරන්නේ.

වෙර - වෙරී ගාථා ආදී ග්‍රන්ථවල ඒ ධර්මය ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ තෙර - තෙරණියන් වැනු උදානය මොකක්ද? 'සීතිභුතොසම් නිබ්බනො'¹⁹ අහන කොටත් සිසිල් වන විදියේ පද දෙකක්. 'සිසිල් වූයේ වෙමි - නිවුනේ වෙමි.' නමුත් මේ වචනයේ මදිකමක් පසුකාලීන උගතුන්ට පෙනුන. මේ නිවීම සිදුවන්නේ යම්කිසි සන්තානයක, අපටාකාශයේ නොවෙයි. ඒ සන්තානයේ නිවීම උනානම් එක මොහොතක් ජීවත් වුනත් අවුරුදු සියයක් ජීවත් වුනත් නිවීම පිළිබඳ ඒ සැපය, ඒ සන්සිදීම, ඒ පුද්ගලයා විදිනවා. අන්න ඒක තමයි 'ලද්ධා මුධා නිබ්බතිං භුක්ඛමානා'²⁰ කියල රතන සූත්‍රයේ සඳහන් වෙන්නේ. වියදම් කරන්නේ නැතිව ලබාගන්න පුළුවන් ඒ නිබ්බතිය, ඒක භුක්ති විදින්න පුළුවන් නිබ්බතියක්, නිවීමක්. වියදමක් නැතිව භුක්ති විදින්න පුළුවන් නිවීමක් ලබාගත්තු අය තමයි රහතන් වහන්සේලා.

ලෝක සම්මත වශයෙන් බලනවනම් නිවීම කියනකොට උචේදයක්. එතැනින් එහාට මොකක්වත් නැහැ කියන හැඟීමකුත් එනවා. ඔන්න ඕක නිසා තමයි අර 'නිබ්බානං පන ආගමම රාගාදයො පභීයනති' කියන්නේ. එහෙම නැත්නම්, සමහර අවස්ථාවල තෝරනවා නිවන දුටුවහම තමයි තණ්හාව ක්ෂය වන්නේ කියල. නිවන කියන්නේ මොකක්ද කියල ඇහුවාම - එක පැත්තකින් තෝරනවා 'තණ්හාවෙන් නික්මුණු නිසා නිවනයි.' අනික් පැත්තට තෝරනවා 'නිවන දක්කාම තමයි තණ්හාව නැතිවෙන්නේ.' එකකොට මේ දෙකින් මොකක්ද ගන්නේ ඉදිරියට, කියන එක අපට ප්‍රශ්නයක් වෙන්න පුළුවන්. පරස්පර විරෝධී බවක් මෙතැන තියෙනවා. තණ්හාවෙන් නික්මුණු අර්ථයෙන් මේක නිවන වෙනවා. ඊළඟට ඒ නිවන කියන එක ඇත දක්කාම - හරියට අර එලියක් වගේ දක්කහම - ඔන්න තණ්හාව නැති වෙනවා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය පැහැදිලිවමයි තියෙන්නේ. බුදුපියාණන් වහන්සේම බ්‍රාහ්මණාදීන්ට එල්ලකළ උපමාවක් තමයි, නොපෙනෙන ප්‍රාසාදයකට ඉඹිමඟක් තැනීම.²¹ අන්න ඒ වගේ දේකට අපේ මේ ධර්මයක් යොමුවෙව්ව බව පේනවා. ධර්මවකකප්පවත්තන සූත්‍රයේම ඉතාමත් පැහැදිලිවම තිබෙනවා තුන්වෙනි ආර්ය සත්‍යය. දෙවන ආර්ය සත්‍යය හැටියට තණ්හාව ගැන කියල, ඊළඟට 'තස්සායෙව තණ්හාය අසෙස විරාග නිරොධො වාගො පටිනිස්සගො මුක්ති අනාලයො'²² කියල ඔය විදියට පැහැදිලි වචනයෙන් සඳහන් කරනවා, 'එම තණ්හාවගේම නිරවශේෂ ප්‍රහාණය, විරාගය, නිරෝධය, අත්හැරීම,' ඔය ආදී වශයෙන් දක්වනවා. එහෙම කියල තියෙන්නේ මේ කියෙන දුඛසංකරය නැති කිරීමමයි නිවන - 'තණ්හකඛයො. නමුත් අටුවාව මේක පිළිගන්න මදිකමක් දක්වනවා. අටුවාව කියනවා 'න බයමකමෙව නිබ්බානං' - ක්ෂය මාත්‍රය නිවීමය නොවේ - නමුත් අපට පේනවා

'තණ්හකඛය' කියන එකේ තිබෙන සැපත රහතන් වහන්සෙල පමණයි දන්නේ. ඒක නිසා තමයි අර උදාන පාළියෙ සඳහන් වෙන්නේ,

යං ව කාමසුඛං ලොකෙ - යඤ්චිදං දිවියං සුඛං
තණ්හකඛය සුඛයෙහෙ - කලං නාගසනති සොළසිං²³

කියල.

'ලෝකයේ යම්කිසි කාම සුඛයක් තිබෙනව නම්, යම් දිව්‍යමය සුඛයක් තිබෙනව නම් තණ්හාව ඤය කිරීම කියන ඒ සැපයෙන් අර කියාපු සැප, දහසයෙන් පංගුවක්වත් වටින්නේ නැහැ කියල තියෙනව. ඒ වගේම උදාන පාළියෙ බොහෝවිට දක්වන ගාථා ඉතාමත්ම ගැඹුරුයි. ඒක හිතාගන්න පුළුවන්. උදාන කියල කියන්නේ ප්‍රීති වාකා. සාමාන්‍යයෙන් ප්‍රීතිවාකා එන්නේ සැනසුම් හුස්ම වගේ බොහොම ගැඹුරකින්. සාමාන්‍යයෙන් කපාන්තරයටත් වඩා ඇතට විහිදී යන අර්ථයක් තියෙනව උදාන පාළියෙ එන ගාථාවල. එබඳු එක ගාථාවක් බුදුපියාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව ආනන්ද භාමුදුරුවන්ට,

කිං කයිරා උදපානෙන - ආපා වෙ සබ්බදා සිද්ධං
තණ්හාය මූලතො ජේතවා - කියස පරියෙසනං චරෙ²⁴

මේක අපට තේරෙන භාෂාවෙන්ම පරිවර්තනය කළොත් 'කිං කයිරා උදපානෙන - ආපා වෙ සබ්බදා සිද්ධං හැමදාම වතුර තියෙනව නම් ලිඳක් මොකටද? 'තණ්හාය මූලතො ජේතවා' 'තණ්හාව මූලින් සිත්දට පස්සේ, 'කියස පරියෙසනං චරෙ' තවත් මොකක්ද සොය සොය ඇවිදින්න තියෙන්නේ? එකකොට මේ තණ්හාව ඤය කිරීම නිකම්ම 'ඤයයක්' නොවෙන බව අපට මෙතැනින් පෙනෙනව, මේ තණ්හාව ඤය කළානම් යම්කිසි සන්තානයක - මෙතන තණ්හාව කියන්නේ මොකක්ද? පිපාසය. ඒකම තමයි නිවනට සමහර තැන්වල යොදල තියෙන්නේ 'පිපාස විනයෝ' කියල - පිපාසය සන්සිඳවා ගන්න. පිපාසය සන්සිඳවා ගන්න කෙනෙකුට වතුර පොවන්න යාමක් වැනි වැඩක් මේ තණ්හාව ඤය කිරීම මදිසි කියන එක. ඒ විදියේ අදහසකුයි දෙන්න යන්නේ. නමුත් මේ තණ්හකඛයම ඉහලම සැපතයි. පිපාසය සන්සිඳුන නම් යම් පුද්ගලයකුගේ, ඒ පුද්ගලයා ආවර්ජනය කරනකොට ලෝකයා පිපාසයෙන් දුටුවනව දකින කොට, ඇතුළත බැලුවාම ප්‍රත්‍යාවේෂා මාත්‍රයෙන්ම ජේතව අනේ මට පිපාසයක් - තිබහක් - නැහැනේ. මේක තේද ලෝකේ ඉහලම සැපත කියල.

මේවගේ මොකක්ද 'අභාව' බවක්, මදිකමක්, අපේ උගතුන්ට පෙනුන නිසා වෙන්න ඇති මේ තණ්හකඛය කියන වචනයට ටිකක් පසුබාන්නේ. මෙබඳු වචන ගණනක් ඉදිරිපත් වන හැම අවස්ථාවකම අටුවාචාරීන් වහන්සේලා බොහොම උත්සාහවත් වෙලා අර 'ආගමම' පදේ යොදනව. 'තං ආගමම' 'නිබ්බානං ආගමම' - ඔය ආගමම කියන පදේ නිතර යෙදෙනව. මෙතැන ව්‍යාකරණානුකූලව එක්තරා ගැඹුරු හේතුවක් තිබෙනව. කෙටියෙන්, අපට තේරෙන භාෂාවෙන් - මෙතැන අප අවබෝධය මුල්කරගෙනයි දේශනා කරන්නේ - ව්‍යාකරණානුකූලව බලනවනම් මේ 'ආගමම' කියන පදය උපකාරක අර්ථයේ යෙදෙන අවස්ථාවල් තිබෙනව.

අපේ සිංහල භාෂාවෙන් ඔය විදියේ වචන තියෙනව. සමහර ප්‍රාදේශීය භාෂාවල තිබෙනව 'එයා ඇවිල්ල නුවර කෙනෙක් කියල.' මෙතනදී අපි අර 'ඇවිල්ල' කියන වචනය තේරුම් ගන්න උත්සාහ ගන්නේ නැහැ. ඒක මේකට ආධාර කරගන්න යොදාගත්ත වචනයක්. ඒ වගේ තමයි 'කියල හිටන්' කිව්වහම 'හිටන්' කියන වචනය තෝරන්න යන්නේ නැහැ.

ඔන්න ඔය විදියට 'ආගමම' කියන පදය පාළිභාෂාවේ එක්තරා විදියක උපකාරක අර්ථයක් දනවනව පමණයි. නමුත් මේ වගේ එකක් උපකාර කරගෙන නිබ්බාන කියන එක වෙන්කළා - ඇත් කළා - අර තණ්හාවෙන්. ඔන්න ඔහොම දෙයක් සිඳු වුනා. ඇත්තවශයෙන්ම මෙතැන කියැවෙන්නේ, රාගාදී ක්ලේශ. මේ හැම එකක්ම ගින්නක්. බුදුපියාණන් වහන්සේ වදාලේ 'භව නිරෝධය නිවන' බවයි. නිවන කියන්නේ භව නිරෝධය පිළිබඳ ප්‍රත්‍යාඤයයි. භවයම එකලොස් ගින්නක්. එකකොට මුළු භවයමත් ගින්නක්. තණ්හා, රාග, දෝස, මෝහ, ඕවත් ගිනි. මේ හැම එකක්ම ගිනි. ඒ නිසා මේකට 'නිවීම' කියන වචනය තමයි හොඳටම ගැලපෙන වචනය. නිවාගන්නට පස්සේ තවත් මොකක්ද ඕන කරන්නේ? නමුත් මේ කාරණය තෝරගන්න බැරුවදෝ, මොන හේතුවකින් හෝ, මොන අවාසනාවක් නිසාදෝ, අපේ බුද්ධසෝෂ ස්වාමීන් වහන්සේ ඒ සාරස්ථපසකාසිනී අටුවාවෙන්,²⁵ විසුඳධි මාඝීයෙන්,²⁶ ඔක්කෝටම වඩා 'සමමාහ විනොදනියෙන්', ග්‍රන්ථනාමයටත් ගැලපෙන්න නැති හැටියට විතණ්ඩවාදියෙක් ඉදිරිපත් කරගෙන නිවන පිළිබඳව දීඝී විචරණයක් කරල තිබෙනව. එතැන අටුවාචාරීන් වහන්සේලාම ඉතාම ඕලාරික තර්කයකුත් ඉදිරිපත් කරල තිබෙනව. සමහරවිට ඒක ධර්මගෞරවයටත් ඒතරම් හොඳ නැති වෙන්න පුළුවන්.

අර විතණ්ඩවාදියා ඉදිරිපත් කරන හැටියට කියනව, මේ 'නිවීම' කියන්නේ රාගකඛය, දොසකඛය, මොහකඛයමය කියල. ඇත්ත වශයෙන්ම විතණ්ඩවාදිය කියන්නේ බුද්ධ වචනයයි. සුත්‍ර දේශනාවල කොතෙකුත් සඳහන් වෙනව නිබ්බානයට අධිවචනයක් වශයෙන් 'රාගකඛයො දොසකඛයො මොහකඛයොති ඉදං චුච්චති නිබ්බානං'²⁷ කියල. මේ රාගකඛය, දොසකඛය, මොහකඛය කියන පද තුනම බොහෝ සුත්‍රවල යෙදිල තිබෙනව නිවනට අධිවචන වශයෙන්. නමුත් අටුවාචාරීන් වහන්සේ පළමුවෙන්ම මේක අධිවචන තුනක් කරගන්නව. රාගකඛයො කියන්නේ එක අධිවචනයක්, දොසකඛයො කියන්නේ තව අධිවචනයක්, මොහකඛයො කියන්නේ තව අධිවචනයක්. ඊළඟට අර කාල්පනික විතණ්ඩවාදිය ඉදිරියට අරගෙන ඒ පුද්ගලයාට පෙන්නුම් කරනව, නිවන කෙලෙස් නිවීම මාත්‍රයක් නම් රාගාදිය නිවීම මාත්‍රයක් නම් - මේක හරියට අර තිරිසන් සතුන්ගේ කෙලෙස් නිවාගැනීම වගේය කියල. තිරිසන් සතුන් හෝ කෙලෙස්වලට වසහ වූ අය හෝ කෙලෙස් නිවාගැනීම සඳහා ඒවට උපකාරවන වස්තූන් ප්‍රතිසේවනය කරනවය, අන්න ඒ විදියේ දෙයක්ය, මෙහෙම ගත්තොත් නිවන. මෙතැන ඉතාමත්ම ගැඹුරු ශාසනික අර්ථයක් යටපත් වෙලා තිබෙනව. බුදුපියාණන් වහන්සේ වදාල, මේ ලෝකයේ කෙලෙස් නිවාගන්න

ලෝකයා, තීරසන් සතුන් පමණක් නොවෙයි මනුෂ්‍යයින් පවා, ඒ රාගාදී කෙලෙස් නිවාගැනීමට ගන්න උත්සාහය මාගන්දිය සුත්‍රයේ²⁸ දක්වල තිබෙන හැටියට අභූරු වලක් ළඟ කුෂ්ට රෝගියෙක් ඉදගෙන තමන්ගේ වේදනාවලේ නැතිකර ගන්න දරන උත්සාහයක් වගේය කියල. කුෂ්ට රෝගියා එතැන ඉදගෙන මොකද කරන්නේ? නිවාගන්න එක නොවෙයි කරන්නේ නවාගන්න එක. රත්කර කර නවාගන්නව.

එතකොට මේ ලෝකයේ සත්ත්වයා, අර කියාපු සෝණ සිභාලාදී සතුනුත්, අනෙකුත් අයත් කරන්නේ මොකක්ද? නිවාගැනීම වෙනුවට නවා ගැනීමයි කරන්නේ. ඒ නවාගැනීම උපමාකරන්න බැහැ රහතන් වහන්සේලාගේ මේ නිවා ගැනීමට, මේ නිවීමට. 'නිබ්බුතිං භුක්ඛමානා' මේ නිබ්බුතිය ඒ විදියේ තාවකාලික නිවීමක් නොවෙයි. මේ නිවීම තමා ළඟ හැමදාම තියෙනව සන්තානය දිහා බැලුවාම. උපමාවට තියෙන්නේ අතපය කපාපු කෙනෙක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා පමණින් තමාගේ අතපය නැතිබව දන්නව වගේ.²⁹ ආශ්‍රවයන් ක්ෂය කළ රහතන් වහන්සේ ඒ පිළිබඳ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා මාත්‍රයෙන්ම තමන් ලබාපු විමුක්තිය පිළිබඳව 'අහො සුඛං' කියල කියන තරම් ප්‍රීතියකින් බලනව. අන්න ඒ විදියේ නිබ්බුතියක්. ඒක නිසා තමයි 'නිබ්බුතිං භුක්ඛමානා' - එතැන භුක්ති විඳින්න පුළුවන් නිබ්බුතියක්. මේ වගේ අදහස් රාශියක් යටපත් වුන මේ විදියේ තර්ක සමූහයකින්. ඇත්තවශයෙන්ම, මේ දේශනා මාලාවට මා යම්කිසි විදියකින් ඉදිරිපත් වෙන්න කැමැති උනානම්, කැමති උනේ අතිගරු මහෝපාධ්‍යාය මාහිමිපාණන් වහන්සේ මට කළ ආරාධනාව නිසාත්, අතික අපේ ගරු සබ්‍රහ්මචාරීන් වහන්සේලාට මෙයින් යම්කිසි සේවයක්, ශාසනයට සේවයක් ඉටුවේවා කියන අදහස නිසාත්. ඊළඟට අතින් කාරණය ඇත්ත වශයෙන්ම ධම් සංවේගයක් මේ විදියේ විවරණ නිසා මට ඇතිවුනා.

මෙතැන කියවුනේ 'නිබ්බාන' කියන වචනය පිළිබඳවයි. මේ නිවීම - නිවන - පිළිබඳව සඳහන් වන සුත්‍ර රාශියක් ඉදිරියටත් තියෙනව දක්වන්න. නමුත් ඒවා ඉදිරියට ගැනීමට කලින් මේ මූලික කරුණු ටික ප්‍රකාශ කළේ මෙතැන මේ නිබ්බාන කියන වචනයේ තිබෙන 'නිවීම' අර්ථයෙහි ප්‍රතිත්‍ය සමුත්පාදයට සමබන්ධ වූ ගැඹුරු අර්ථ රාශියක් තිබෙන බව පෙන්වාදීමට. අර වාන ආදී වචන ළංකර ගැනීම නිසා වැදගත් අර්ථ රාශියක් යටපත් උනා. බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ 'දුක්ඛ නිරොධො නිබ්බානං.' බොහෝ තැන්වල පෙන්නුම් කරන්නේ මේ දුක් නිරෝධ කිරීම නිවන බවයි. එහෙම නැත්නම් 'තණ්හකඛයො.' මේකට නොයෙකුත් වචන යොදල තිබෙනව. ඒ හැම තැනකින්ම පෙන්නුම් කරන්නේ, ඒව අධිවචන හැටියට දක්වනව නම්, ඒවට තවත් අමුතුවෙන් සක්කපද අවශ්‍ය නැති බවයි. අධිවචන සමූහයක් දුන්නට පස්සේ, ඒ අධිවචන වලින් එකක් වෙන්කරගෙන, අනිත් ඒව පැත්තකට කරල, ඒක හමුවෙන හැම තැනකම 'ආගමම' ආදී සක්ක පදයක් යෙදීම අවශ්‍ය වෙන්නේ නැහැ. අන්න එබඳු තත්ත්වයක් තිබෙන්නේ. තවත් වැදගත් කාරණයක් තිබෙනව. මේ නිවන ඇත්තවශයෙන්ම බ්‍රහ්මචරියටම අයිති දෙයක්. ඒක නිසා තමයි

'බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං' කියල කියන්නේ. මේ ශාසන බ්‍රහ්මචරියාව පුරල ඉවර වෙනකොට නිවන එතැනමයි. රාධ සංයුක්තයේ - රාධ ස්වාමීන් වහන්සේ බුදුපියාණන් වහන්සේගෙන් එක්තරා ප්‍රශ්න මාලාවක් ඇහුව.³⁰

'සමමාදසුනං පන භනෙත කිමපථියං.' මේ සමාක් දඹිතය කුමක් සඳහාද? 'සමමාදසුනං පන රාධ නිබ්බද්දං.' මේ සමාක් දඹිතය නිබ්බදාව සඳහායි. ඒ කියන්නේ සමාක් දඹිතය උපකාර කරගන්නේ සසර කලකිරීම කියල කියන නිබ්බදාව සඳහාය කියන එකයි. ඊළඟට විමසනව නිබ්බදාව කුමක් සඳහාද? 'විරාගය සඳහායි' කියල බුදුපියාණන් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනව. 'විරාගය කුමක් සඳහාද' කියල අහනව. 'විරාගය විමුක්තිය සඳහායි' කියල පිළිතුරු දෙනව. 'විමුක්තිය කුමක් සඳහාද' කියල අහනව. 'විමුක්තිය නිබ්බානය සඳහාය' කියල පිළිතුරු දෙනව. එතකොට රාධ ස්වාමීන් වහන්සේ අහනව 'නිබ්බානං පන භනෙත කිමපථියං.' නිවන කුමක් සඳහාද? ඊට බුදු පියාණන් වහන්සේ දෙන පිළිතුර, 'අවචසරා රාධ ප සඤා නාසකඛි පසාඤාසු පරියනං ගහෙතුං නිබ්බානොගධං හි රාධ බ්‍රහ්මචරියං නිබ්බානපරායණං නිබ්බානපරියොසානං.' ඒ කියන්නේ, 'රාධ, නුඹ මේ ප්‍රශ්නවල සීමාව ඉක්මවුව. මේ ප්‍රශ්නවල කෙළවර අල්ලගන්න බැරවුනා. ඒකයි ඔය විදියේ ප්‍රශ්නයක් ඇහුවේ.' මේ ශාසන බ්‍රහ්මචරියාව නිවනෙහිම ගැලී තිබෙනව. නිවනෙහිම ගිලිල වගේ තිබෙනව. එහෙම නැත්නම් 'නිවනෙහිම බැසගත්' කියල කියන්නත් පුළුවන්, හරියට ගංඟාව මුහුදට ගලායන්න වගේ. නිවනම පරම නිෂ්ඨාව කරගෙන තිබෙනව. අන්න ඒක නිසා තමයි අර දෙවඟනන් බලාපොරොත්තුවෙන් මහණ උන නැදු හාමුදුරුවො දන්නෙම නැතුව වගේ රහත් උනේ. අන්තිමට ඇවිත් බුදුපියාණන් වහන්සේ නිදහස් කලා ඒ පොරොන්දුවෙන්. මේ මක් නිසාද? සාසන බ්‍රහ්මචරිය සම්පූර්ණ වෙනකොට නිවන ලැබිල ඉවරයි. අධාලව කළොත් තමයි දිව්‍යලෝකේ යන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඒක නිසා මේක නිසර්ග සිද්ධ විදියේ ප්‍රතිඵලයක්. මේකට ආයින් 'ආගමම' එකක් - ඇතින් දකින දෙයක් අවශ්‍ය නැහැ. මේ ආධ්‍යාත්මික මාගීය යම් අවස්ථාවකදී සම්පූර්ණ කළානම්, එතැනම නිවන.

දන්, විභාගයකට උත්තර ලිව්වට පස්සේ නම් ප්‍රතිඵල එතකං පාස්වෙනකං බලාගෙන ඉන්නව. ඒ විදියේ දෙයක් නොවෙයි මෙතන තියෙන්නේ. මෙතැන විභාගයට ලියපු හැටියේ විභාගයෙන් පාස්, සහතිකයක් එතැනමයි. ඒක නිසා තමයි අර 'අක්කා' කියල යොදන වචනයක් තියෙන්නේ. 'අක්කා' කියන්නේ ඇත්තවශයෙන්ම අර නිවන පිළිබඳ සම්පූර්ණ සහතිකය - 'අක්කා ඵලො' රහතන් වහන්සේලාට ඒ සහතිකයක් ලැබිල ඉවරයි. ඒ නිසා තමයි නිවන සාක්ෂාත් කළ යුතු ධම්මයක් කියල කියන්නේ. තමන්ටම ප්‍රත්‍යක්ෂයි. 'වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං' බ්‍රහ්මචරියාව අවසානයයි. 'ඛිණා ජාති' 'ජාති ජරා මරණ, ඒ හැම එකෙන්ම නිදහස් කියන ඒ ප්‍රත්‍යක්ෂය - සහතිකය ලැබිල ඉවරයි. ඔන්න ඔය විදියේ අර්ථ රාශියක් මෙතැන තිබෙනව. එතකොට දන් සමහර කෙනෙක් අහන්න පුළුවනි, මොකටද නිවන් ලබන්නේ? කියල. අන්න ඒ ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු සොයාගන්නයි ඔය

විදියට උගනුත් අතර තර්ක රාශියක් ඇති උනෙ. මොකටද නිවන් දකින්නේ? ලෝකයා කරන හැමදෙයකම පරමාටීයක් තිබෙනව. දැන් වෙළඳාමක්, ගොවිතැනක්, කරන්නෙ යම්කිසි ලාභයක් ලබන්නයි. හොරෙක් ගෙයක් බිඳින්නෙ යම්කිසි දෙයක් භොරකම් කරගන්නයි. ඔය විදියට නිවන් දකීමෙන් යම්කිසි පරමාටීයක් ඇතෙයි කියල කෙනෙක් හිතනව. මොකටද නිවන් දකින්නේ? නිවන් දකීමෙන් ඇති වැඩේ මොකක්ද? කියල. ඉතින් ඔය ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු සොයන්න ගිහිල්ල තමයි 'නිබ්බානං පන ආගමම' නිවන් දකින්නෙ තණ්හාව රාගාදිය නැතිකර ගන්න කියල කියන්න වෙන්නෙ. ඔන්න ඔතන දැන් කියන්න තියෙන්නෙ අර නාමය ගැන කිව්ව වගේ, ටිකක් කල්පනා කළයුතු වාක්‍යයක් හැටියට කියන්න තියෙන්නෙ - 'නිවනෙහි පරමාටීයක් ඇතොත් නිවන පරමාටීය වන්නෙ නැහැ.' කියලයි. එතකොට නිවන පරමාටීය වන්න නම් නිවනෙහි පරමාර්ථයක් නැතිවන්න ඕන. ඒ කියන්නෙ, නිවනෙහි පරමාටීයක් ඇතෙයි කියල කිව්වොත් එතනිනුත් එහාට යම්කිසි දෙයක් තියෙනව. තණ්හාවේ ස්වභාවය, හැම තිස්සේම ඉදිරියට නෙත්තියක් තියන එකයි. ඒ නිසා තමයි තණ්හාව පිළිබඳව 'හවනෙති' කියල ප්‍රකාශ කරන්නෙ. හවය ඉදිරියට ගෙනයන නෙත්තියක්, නෙරායන ගතියක්, තිබෙනව. ඒක නිසා තමයි ලෝකයේ තණ්හාවෙන් ඉදිරිපත් වෙන හැම අරමුණකම, හැම දේකම, ඉදිරියට යම්කිසි නෙරා යාමක් තිබෙන්නෙ. නමුත් යම්කිසි විදියකින් තණ්හාව සෂය කිරීමම අරමුණ කරගත්තොත්. තණ්හාවෙන් ඉදිරිපත්වෙන හැම දෙයකම ඉදිරියට නෙත්තියක්, නෙරායාමක් තිබෙනව. මේක කරන්නෙ අනිත් එක සඳහා, මේක කරන්නෙ අනිත් එක සඳහා, ඔය විදියට කෙළවරක් නැතිව ඉදිරියට යනව. නමුත් යම්කිසි කෙනෙක් තණ්හාව සෂය කිරීමම අරමුණ කරගත්තොත්, ඒ තණ්හාව සෂය කළ අවස්ථාවේ තවත් කරන්න දෙයක් නැහැ. ඒ පුද්ගලයාට තවත් වතුර පොවන්න යන්න අවශ්‍ය නැහැ. අන්න ඒක නිසා 'තණ්හකබ්බො කියන්නෙ වචනයේ පරිසමාප්ත අර්ථයෙන්ම නිවනයි.

එතකොට මෙපමණකින් අදට මේ දේශනය අවසාන කරන්න බලාපොරොත්තු වෙනව. තව ඉදිරියට අවස්ථාව තිබුනොත් - ජීවිතය රැකෙන පමණින් - මේ දේශනා මාලාව පවත්වන්නට අදහස් කරනව. අතිපූජනීය මාහිමිපාණන් වහන්සේ එක්තරා විදියක දරු සුරතලයක් දැකීමට දෝ මේ කළේ යම්කිසි ආරාධනාවක්. මගේ හොඳට හෝ නරකට හෝ ඒක පිළිගන්න සිද්ධ උනා. හොඳද නරකද කියන එක ශාසනය පිළිබඳව නම් තව ඉදිරියටයි විසඳෙන්නෙ.

අධ්‍යාලිපි

1. සං.නි. II බු.ප. 14-412 පිටුව.
2. මනො. I හේ.මු. 52-53 පිටුව.
3. ප.ජො. 50 පිටුව හේ.මු.
4. සං.නි. I බු.ප. 13-72 පිටුව.
5. සං.නි. I 13-23 පිටුව.
6. ම.නි. I බු.ප. 10-126 පිටුව.
7. සා. ප. I 75 පිටුව (හේ.මු)
8. සමීඳධි ස. දෙවතා සංයුක්ත, සං.නි. I බු.ප. 13-22 පිටුව.
9. සෙල සු.,සු.නි.බු.ප. 25-176 පිටුව.
10. සං.නි. I බු.ප. 13-26 පිටුව.
11. බු.නි. I බු.ප. 24-12 පිටුව.
12. ම.නි. III බු.ප. 12-506 පිටුව.
13. මහා පරිනිබ්බාන සු.දී.නි. II බු.ප. 8-246
14. ම.නි. II බු.ප. 11-262 පිටුව.
15. සං.නි. IV බු.ප. 16-634 පිටුව.
16. අලගදුපම සු.ම.නි. I බු.ප. 10-350 පිටුව.
17. නාසදීය සුක්ක, සාග්වේද X 129
18. උපසිච මාණව සුච්ඡා. සු.නි.බු.ප. 25-328 පිටුව.
19. රාහුල චෙරගාලා - බු.ප. 28-98 පිටුව.
20. සු.නි. බු.ප. 25-70 පිටුව.
21. පොඨපාද සු.දී.නි. බු.ප. 7-422 පිටුව.
22. සං.නි V (2) බු.ප. 17-270 පිටුව.
23. රාජ.සු.උදා. I බු.නි. 24-150 පිටුව.
24. උදපාන සු.උදා I බු.නි. 24-286 පිටුව.
25. සා.ප. III 91 පිට හේ.මු.
26. වි.ම. 378-380 පිටුව (හේ.මු.)
27. නිබ්බාන සු.අසංඛත සං, සං.නි. IV බු.ප. 16-663
28. ම.නි. II බු.ප. 11-288 පිටුව.
29. සඤක සු.ම.නි.
30. සං.නි III බු.ප. 15-3470 පිටුව.

2 වන දේශනය

2 වන දේශනය

"නමො තස්ස භගවතො අරහතො සමමා සමබ්බදාසී"

'එතං සත්තං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපටිපටි නිස්සගො තණ්හකඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං'

"මෙය ශාන්තය, මෙය ප්‍රණීතය, එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම සියලු උපධීන් අතහැර දැමීම, තණ්හාව ඝෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය"

අභිජුජනිය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමිපාණන්වහන්සේ ප්‍රධාන ගරුතර යෝගාවචර මහා සංඝරත්නයෙන් අවසරයි. නිවන යන මාතෘකාව යටතේ සැලසුම් කළ දේශනා මාලාවේ දෙවැනි දේශනයයි අද කරන්ට සිදුවෙල තිබෙන්නේ.

අප පසුගිය දවසේ දේශනාව අවසාන භර්යෙදි කාරණයක් මතු කළා, නිවනෙහි පරමාර්ථය කුමක්ද? නිවන කුමක් සඳහාද? කියන ප්‍රශ්නය නොගැලපෙන්නේ මක්නිසාද කියන එක. ඒ කියන්නේ සාසනබ්‍රහ්මවර්යාව එනම්, ආර්යාසංඝායා මාගීයම නිවන නිෂ්ඨාව කොටගෙන - නිවන පරමාර්ථය කොටගෙන - නිවනෙහිම බැසගෙන සිටින නිසා, නිවන කුමක් සඳහාද? නිවනෙහි පරමාර්ථය කුමක්ද, කියන ප්‍රශ්නය තුසුදුසු ප්‍රශ්නයක් බව අපි කලින් දවසේ සාකච්ඡා කළා. ඇත්ත වශයෙන්ම සමහර තැන්වල නිවන හැඳින්වීමට යොදල තිබෙනවා. 'අනුත්තර බ්‍රහ්මචර්ය පර්යොසාන' කියන පදය පවා.

නිතර දක්වෙන පාඨයක් තමයි සුත්‍රවල - 'යස්සථාය කුලපුත්තා සමමදෙව අගාරසමා අනගාර්යං පබ්බජනති තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචර්ය පර්යොසානං දිට්ඨව ධමෙම සයං අභිඤ්ඤා සවජ්ජිකථා උපසම්පජ්ජ විභාසි"¹ කියන පාඨය. යම් අර්ථයක්, යම් කාරණයක් සඳහා කුලපුත්‍රයෝ මැනවින් ගිහිගෙන් නික්ම අනගාරික වූ ඒ පැවිද්දට ඇතුළු වෙත්ද, එම අර්ථය, එම අනුත්තර වූ බ්‍රහ්මචර්යපර්යොසානය, බ්‍රහ්මචර්ය අවසානය, දිටු දැමියෙහි දීම - මේ ජීවිතයේදීම - ස්වකීය අභිඤ්ඤාවෙන් සාක්ෂාත් කරගෙන - ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගෙන - ඊට එළඹ වාසය කළා කියන එකයි ඒ පාඨයේ අදහස. මේ විදියට මේ බ්‍රහ්මචර්යාව අවසාන වෙනකොට නිවන ලැබෙනවයි කියන එකට හේතුව මොකක්ද? මේ ආර්යාසංඝායා මාගීය සෘජු මාගීයක්. 'උජ්ජකො නාම සො මගො අභයා නාම සා දිසා'² ආදී වශයෙන් දක්වෙනවා. මේ මාගීය සෘජුයි, යන දිසාව නිර්භයයි කියලා. ඒ

විදියටත් සමහර තැන්වල දක්වෙනව. විශේෂයෙන්ම හොඳ ගාථා ධර්මයක් සඳහන් වෙනව.

'සෙබස සිතනමානසස - උජුමගොනුසාරිනො
බයසමිං පයමං ඤාණං - තනො අඤ්ඤා අනන්තරා'³

කියල ඉතිවුත්තක පාළියේ සඳහන් වෙනව. 'සෘජු මාගීයට අනුව හැසිරෙන්නාවූ ඒ අනුව හික්මෙන්නා වූ - ශෛක්ෂ පුද්ගලයාට ආශ්‍රව' ක්ෂය කිරීමේ ඤාණය පළමුවෙන් ඇතිවෙනව. ඊට අනතුරුවම 'අඤ්ඤා' නම් වූ ඒ අර්ථයන් එලයෙන් නිවීමේ පිළිබඳ ප්‍රත්‍යක්ෂ සහතිකය, ප්‍රත්‍යක්ෂ අවබෝධය, ලැබෙනව. මෙතනින් අපට ජේතව 'අනන්තරා' කියන වචනය යෙදිල තිබෙන බව. 'ආනන්තරික සමාධි'⁴ කියලත් කියනව මේ අර්ථයන් එල සමාධියට. අනන්තරවම ලැබෙනව කියන එකයි.

එකකොට රහතන් වහන්සේ පිළිබඳව ඒ විදියට කිව්වත් ආනන්තරික වශයෙන්, කෙනෙකුට ප්‍රශ්නයක් නගන්න පුළුවනි. හොඳයි සෝවාන් පුද්ගලය පිළිබඳව කොහොමද? කියල. සාමාන්‍ය විශ්වාසයේ හැටියට සමහර කෙනෙක් හිතන හැටියට - සෝවාන් පුද්ගලය නිවන දකින්නෙ හරියට අර වංශ සහිත පාරක එක වංශවකින් හැරෙන කොට ඇතින් පෙනෙන පොඩි පහන් එළියක් දකිනව වගේ. එහෙම නිවනක් දක්මක්ය කියල. නමුත් ධර්මානුකූලව කල්පනා කරල බලනව නම්, අර ආනන්තරික ධර්මතාව මේ ප්‍රථම මාගී ඥානයට පවා පොදු දෙයක්. ඒක හොඳට දක්වෙනව. සමහර විට සෝවාන් එලය ලබන පුද්ගලයා ඉතාම දිළිඳුදෙක් වෙන්න පුළුවන්, නුගතෙක් වෙන්න පුළුවන්, සත් හැවිරිදි දරුවෙක් වෙන්න පුළුවන්. ඒ වගේම පළමු වරට ඒ ධර්මය අසන කෙනෙක් උනත් ඒ තැනැත්තා සෝවාන් උනාම, පුදුම අන්දමේ උපපද මාලාවක් ඒ ධර්මයේ යෙදිල තිබෙනව. උපපද මහ ගොඩක් යෙදිල තිබෙනව.

'දිට්ඨධමමො, පක්ඛධමමො, විදිතධමමො පරියොගාඤ්ඤධමමො තිණණ විචිකිචෙජා විගතකථංකථො වෙසාරජ්ජපනො අපරප්පවවයො සප්පු සාසනෙ'⁵ කියල ඔය විදියට දිග උපපද මාලාවක් යොදල තිබෙනව. එතන 'දිට්ඨධමමො' කියල සඳහන් වෙනව. නිවීමේ ධර්මය දුටුව. ඒ විදියටම විග්‍රහ කරනවනම් රතනසූත්‍රයේ එහෙම තියෙනව. 'සභාවස්ස දස්සන සමපදාය - තසස්සු ධමමා ජහිතා භවන්ති' කියල. ඒ ප්‍රථම මාගී ඥානයෙන් ඒ දර්ශනය ලැබෙනවත් සමගම 'සකකාය දිට්ඨි - විචිකිචජා - සීලබ්බන පරාමාස කියන ඒ සංයෝජන ධර්ම තුන ප්‍රභීත වෙනව කියල. සමහර කෙනෙක් හිතන්න පුළුවන් නිවන යන්නමින් දක්ක නිසා මෙහෙම වෙනව කියල. නමුත් මේ පාඨයෙන් ජේතව දිට්ඨධමම පමණක් නොවෙයි, නිවන දුටුවා පමණක් නොවෙයි. 'පක්ඛ ධමමො' නිවනට පැමිණියා. එපමණකුත් නොවෙයි, විදිතධමමො' නිවන තේරුම් ගත්ත. 'පරියොගාඤ්ඤධමමො' නිවනට බැස ගත්ත. නිවනට කිමිද ගත්ත. ඒ අනුවම තවත් වචන කීපයක් යෙදෙනව. 'තිණණවිචිකිචෙජා' දෙගිඩියාවෙන් එතෙර උනා. 'විගතකථංකථො' සැකය පහ උනා. සැකය දුරුකර ගත්ත.

'වෙසාරජ්ජපනො' විශාරද භාවයට පැමිණියා. 'අපරප්පවවයො සප්පුසාසනෙ' මේ ශාස්තෘ ශාසනයේ වෙන ගුරුපද්දෙයක් නැතිව පවා - සමහර විට ගුරුපද්දෙ ඇත්නම් ඉක්මන් කර ගන්න පුළුවන් - එහෙම නැති උනත් නිවන් දකින්න පුළුවන්. ඒ මාගීය ලැබූ පුද්ගලයකුට කියන. ඒ විදියේ පද රාශියක් එතන යෙදිල තිබෙනව. මෙයින් අපට පෙනෙනව ප්‍රථම මාගී ඥානයෙන් ලබන ප්‍රත්‍යක්ෂය පවා අර ඇතින් දකින නිවන් නිමිත්තක් එහෙම නිමිත්ත කරගත්තු දෙයක් නොවෙයි. මේක නිවනට පැමිණීමක්, බැස ගැනීමක්. උපමාවක් වශයෙන් කියනවනම් ඉතිහාස ප්‍රවෘත්තියකට සම්බන්ධ ජනප්‍රවාදයක් තිබෙනව. ගජබා රජුරුවන් දඹදිව ආක්‍රමණය කරන අවස්ථාවේදී නීලමහායෝධයා යගදාවක් අරගෙන, යගදා ප්‍රහාරයෙන් මුහුදුදිය දෙබෑ කරල, ඒ යන මාගීය පැදුව කියල. එකකොට නීලමහායෝධයාගේ යගදා ප්‍රහාරය වගේ එකක් තමයි මේ ලෝකෝත්තර මාගී චිත්තය. ඒක ඒ තරම්ම ප්‍රබලයි. පළමුවැනිවර යගදාව ගහනකොටමත් මුහුදුදිය දෙබෑ වෙල මුහුදුපතුල ජේතව. ඒ පුද්ගලය මුහුදුපතුල දුටුව. මුහුදුපත්ලට පැමිණිය, ඒකට කිමිද ගත්ත වගේ, අන්ත එහෙම තත්ත්වයක් මෙතැන අපට හිතාගන්න තිබෙන්නෙ. අර යගදා ප්‍රහාරයෙන් මුහුදුදිය දෙබෑ කරනව වගේ තමයි, මේ ආශ්‍රවයන් - ආශ්‍රවයන් ගලාගෙන එන ස්වභාවයක් තිබෙනව - නමුත් ඒ මාගී චිත්තය කොයිතරම් බලවත්ද කිවුවොත්, මොහොතකට දකිනව නිවන. ඒ කියන්නෙ මොහොතකට ඒ සංස්කාර දෙබෑ කරගෙන සංස්කාර නිරෝධය දකිනව. මේ කාරණය දත් අපි මේ උපමාවකින් කිව්වෙ. මේ උපමාවට කිට්ටු කරන්න පුළුවන් ධර්මපද ගාථාවකුත් තිබෙනව.

'ඒජද සොතං පරභකමම - කාමෙ පනුද බ්‍රාහ්මණ
සංඛාරානං බයං ඤ්ජවා - අභතඤ්ඤසී බ්‍රාහ්මණ'⁶

'බ්‍රහ්මණය, මේ කෙලෙස් සැඩවතුර - තෘෂ්ණාව නමැති සැඩවතුර - ඉදිරියට පැනල පරාක්‍රමයෙන් යුක්තව කපාහරන්න. කාමයන් දුරුකරන්න. සංස්කාරයන්ගේ ක්ෂයවීම දනගෙන බ්‍රාහ්මණය, ඔබ අකත නම් වූ, අසංඛත නම් වූ ඒ තත්ත්වය දනගත් කෙනෙක් වෙන්න.' මේ ගාථාවෙන් ඉතින් හොඳටම පැහැදිලි වෙනව මේ මාගීඥානයෙන් කරන්නෙ කුමක්ද කියල. අර විදියට ඉදිරියට පැනල ඒ සැඩ වතුරපහර කපන්නා වගේ මේ තෘෂ්ණාවෙන් බැදිල තිබෙන සංස්කාර සමුහය, මේ කෙලෙස් ගොඩ, මොහොතකට කපාහරනවා. එහෙම කපාහරනකොට තේරුම් ගන්නව 'සංඛාරානං බයං ඤ්ජවා' සංස්කාරයන් ක්ෂයකරන්න පුළුවන් කියන ප්‍රත්‍යක්ෂ අවබෝධය ලැබෙනව. ඒ මොහොතකට සංස්කාරයන්, අර යගදාවෙන් ඉවත්වුනා වගේ, දෙබෑ වුනා වගේ - ඇත් වෙනව. 'අසංඛත' මුහුදුපත්ල දකිනව. 'අකත' කියල කියන්නෙත් 'අසංඛත' කියන්නෙත් එකයි. ඒ කියන්නෙ සංස්කාරයන්ගෙන් තොරවූ ඒ මුහුදුපත්ල මොහොතකට දුටුව. ඒ යගදාව ඉස්සුවාට පස්සෙ ආයින් ගලාගෙන එනව. නමුත් අර දිට්ඨාසව කියල කියන එක් ආශ්‍රව පක්ෂයක් තවත් නොඑන්නම යනව. ඒ ක්ෂණයෙන් වගේ රහත් උන මහාප්‍රාඤ්ඤින් වහන්සේලා, බාහිය වැනි මහරහතන්

වහන්සේලා, මොකද කළේ, බුදුපියාණන් වහන්සේගේ ඒ දේශනාව අවසන් වෙනවත් එක්කම, එකපිට එක යගදා ප්‍රභාර භතරක් ගහල ආග්‍රවයන් ගලා ඒම සම්පූර්ණයෙන්ම නතර කළා. ආග්‍රවක්‍ෂය කියන තත්ත්වයට සම්පූර්ණයෙන්ම පැමිණියා. එහෙම නැති පුද්ගලයා අර මාභීචික්‍ෂයම පිහිට කරගෙන, අර යගදාවම පිහිට කරගෙන 'අකත' - 'අසංඛත' - තත්ත්වය දකිනව. එකකොට මෙතනින් අපට පෙනෙනව අකත - අසංඛත කියන දේවල් ඇත කිබෙන නිමිත්තක් හැටියට නිවන් දකින පුද්ගලයා අල්ලාගන්නව නොවෙයි කියන එක - මේ නිමිති අනුව සිතීම බොහෝදුරට භාෂාව්‍යවභාරයේ ලක්‍ෂණයක්. ඒක බොහොම අවස්ථාවල අපට ඉවත්කරන්න බැරි විදියට පෙනෙනව. මේ කෙලෙස් සහිත ලෝකයාගේ ව්‍යවභාරයටයි භාෂාව සකස් වෙලා තිබෙන්නෙ. ඒක නිසා මේ භාෂාවේ එක ලක්‍ෂණයක් තමයි ග්‍රාහ්‍ය - ග්‍රාහක හේදය. 'ග්‍රාහ්‍ය - ග්‍රාහක' හේදය කියල කියන්නෙ, මේ භාෂාවේ අල්ලගන්න දෙයකුත් තිබෙනවය, අල්ලගන්න කෙනෙකුත් ඉන්නවය කියන ව්‍යවභාරයක් තියෙනව. විෂය - විෂයි කියල කියනව. 'කතීය - කම්.' ඔය කොයි විදියට බැඳුවත් භාෂාව්‍යවභාරයෙ, කරන කෙනෙක් ඉන්නව. කරන දෙයක් තිබෙනව. අල්ලගන්න දෙයක් තිබෙනව - අල්ලගන්න කෙනෙක් ඉන්නව. ඔන්න ඔය විදියෙ ස්වභාවයක් තිබෙනව මේ භාෂාවේ. ඒක නිසාම අපට සාමාන්‍ය ව්‍යවභාරයක් වශයෙන් වළක්වන්න බැරි විදියට කියන්න සිදුවෙනව 'මම නිවන් දකින්න කැමතියි' 'නිවන ලබාගන්න කැමතියි' කියල. ඔය විදියට ලැබීමක් ලබාගැනීමක් හැටියට අපට කපාකරන්න සිදුවෙනව.

නමුත් බුදුපියාණන් වහන්සේ සමහර අවස්ථාවල මතක් කරල දෙනව, මේක ව්‍යවභාර මාත්‍රයක් පමණයි, දැඩිව ගතයුතු දෙයක් නොවෙයි කියල. සමහර පිළිතුරු තිබෙනව 'ගත්කටටම කියන්න' වගේ. අන්න එහෙම පිළිතුරු දෙන තැනක් හමුවෙනව සංයුත් සහියෙ සගාඵක චූභයෙ.⁷ කකුඩ නමැති දේවපුත්‍රයා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් අසනව 'නන්ද සමණෝ?' මහණ ඔබ සතුටුවන්නෙහිද? බුදුපියාණන් වහන්සේ ඊට දෙන පිළිතුර 'කිං ලද්දා ආවුසො?' 'කුමක් ලබාගත්තටද ඇවැත්ති?' ඊළඟට ඒ දේවපුත්‍රය අහනව 'තෙනහි සමණ සොවසි' එහෙනම් මහණ ඔබ දුක් වෙන්නෙහිද?' 'කිං ජීයිතථ ආවුසො' කුමක්ද ඇවැත්ති නැතිවුනේ? 'තෙනහි සමණ තෙව නන්ද සි සොවසි' 'හොදයි එහෙමනම් මහණ ඔබ සතුටු වන්නෙත් නැත - දුක්වන්නෙත් නැත' 'එසේය ඇවැත්ති' කියල පිළිතුරු දෙනව. මේ විදියට බලනකොට අන්තිමට නිවන් ලබනව කියල අපි කිව්වට මොකද, ලබා ගත්ත දේකුත් නැහැ නැති උන දේකුත් නැහැ. ඔය විදියෙ තත්ත්වයක් තිබෙන්නෙ. නැතිවුනා නම් නැතිවුනෙ යමක් ඇතෙයි කියල හිතා ගත්තු අවිද්‍යාවකුත්, තව මදිය කියල හිතාගත්තු තණ්හාවකුත්. ඔව්වරයි නැති උනේ. මේ අදහස තවත් අපට මතුකරගන්න පුළුවන්.

දැන් නිවන හැදින්වීමට අකත - අසංඛත ආදී පද රාශියක් තියෙනව. අපි එදා කිව්ව පද තිස්තුනක්ම එකතුකරල තියෙනව කියල එක

ලේඛණයක.⁸ එයින් එකක් තමයි ඔය 'දීපං' කියන එක. 'දීප' කියල කියන්නෙ දිවයින. නිවන දිවයිනක් කිව්වහම අපට හිතෙනව මේක බෙහොම ලක්‍ෂණ දිවයිනක්, දූපතක් වෙන්න පුළුවන් කියල. මේ අදහසට අනුව අපි සමහරවිට මේක දැඩිව හිතාගන්නව අනෙකුත් ලෝක වගෙ යම්කිසි හව තත්ත්වයක් කියල. නමුත් මේකටත් බුදුපියාණන් වහන්සේ හොඳ පිළිතුරක් දීපු තැනක් අපට හමුවෙනව සුත්ත නිපාතයෙ පාරායණ වගගයෙ. කප්ප කියන බ්‍රහ්මණ මාණවකය - බාවාරි බ්‍රහ්මණයගෙ ගෝලය - බුදුපියාණන් වහන්සේගෙන් ඉල්ලීමක් කරනව, බොහොම ලස්සන ගාථාවකින්,

මජ්ඣෙක සරසමිං තිඨාතං - මසෙ ජාතෙ මහබ්බයෙ
 ජරාමච්චු පරෙතාතං - දීපං පබ්බුති මාරියා⁹

කියල 'මහත් භයානක ගංවතුර ගලාගෙන එද්දි විලක් මැද සිටින ජනයාට දිවයිනක් කියන්න වගේ, මේ ජරාවෙන් මරණයෙන් පෙළන්නාවූ, ජරා මරණ දෙකට හයේ ජීවිතව සිටින්නා වූ මේ ලෝකයාට දිවයිනක් කියනු මැනවි නිදුකාණෙනි', කියල බුදුපියාණන් වහන්සේගෙන් ඉල්ලා සිටිනව. බුදුපියාණන් වහන්සේ ඊට දෙන පිළිතුර,

මජ්ඣෙක සරසමිං තිඨාතං - මසෙ ජාතෙ මහබ්බයෙ
 ජරා මච්චුපරෙතාතං - දීපං පබ්බුති කප්ප තෙ¹⁰

කප්පය, මම නුඹට කියනව ඒ දිවයින කුමක්ද කියල. මෙන්න මේකයි දිවයින,

අකිකඤ්චනං අනාදානං - එතං දීපං අනාපරං
 තිබ්බානමිති නං බුද්ධිං - ජරා මච්චු පරිකබ්බයං¹¹

'අකිකඤ්චනං' කියන්නෙ කිසිවක් අයිති නැති බව. 'අනාදානං' කියන්නෙ කිසිවක් අල්ලගත්තෙ නැති බව. 'එතං දීපං අනාපරං' - මෙන්න මේකයි දිවයින, වෙන එකක් නොවෙයි. එකකොට කිසිවක් අයිති නැති බවත්, කිසිවක් අල්ලගත්තෙ නැති බවත් කියන එක තමයි මේ දිවයින කියන්නේ. 'එතං දීපං අනාපරං' - වෙන එකක් නොවෙයි.

'තිබ්බානමිති නං බුද්ධිං' - මම ඒකට කියනව 'නිවන' කියල. ජරා මච්චු පරිකබ්බයං' ජරාව සහ මරණය නැතිකරන, ඒවා විනාශ කරන, තත්ත්වය ඒකයි. මෙයින් අපට ඡේතව, 'අකත' 'අසංඛත' ඒ වගේම 'සබ්බසංඛාර සමථ' ආදී පද ඇත්ත වශයෙන්ම නිවනට යොදාපු ගැලපෙන උප පද සමූහයක්. එයින් අන්‍යවූ වෙන ගුණ ධර්මයක් නොවෙයි නිවන. වෙන ඇත කියෙන නිමිත්තක් වගේ දෙයක් නොවෙයි කියන එකයි. සංඛතය එක පැත්තකට දමල, අසංඛතය අනිත් පැත්තට දමල නිවන පිළිබඳ විග්‍රහලට සමහර කෙනෙක් බහිනව. සංඛතය අනිත්‍යයි. අසංඛත ධාතු නම් වූ තිබ්බානං - ඒ වචනයේ හැටි බලල සංඛතය අනිත්‍ය නම්, අසංඛතය නිත්‍ය වෙන්න ඕනෑ. ඔය විදියට හිතල අසංඛතය නිත්‍යයි

කියනව. එකකොට, සංඛතය දුකයි. අසංඛතය සෑප වෙන්න ඕන. ඊළඟට ඔය විදියට කියාගෙන ගිහිල්ල සංඛතය අනාත්මයි, එකකොට තමයි ඔන්න ටිකක් අමාරුවේ වැටෙන්නේ. අසංඛතය ආත්මයි කියල කියන්න වෙනව. ඉතින් එතෙක්දී සමහර විට නිවන වනාහි ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගත යුතු ධර්මයක් කියල නිහඩ වෙන්නත් සිදු වෙනව. ඔය විදියේ තත්ත්වයකට පත්වෙන්නේ, ඇත්ත වශයෙන්ම මෙහි රහස නියෙන්නේ, පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් නැති කමයි. ඒක නිසා අපට යම්කිසි දෙයක් කියන්න සිදු වෙනව පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය පිළිබඳව. රසායන බෙහෙත් ගන්න උනත් පළමුවෙන්ම විරේකයක් අවශ්‍යවෙනව. ඒ වගේම නිවීමේ පිළිබඳ ගැඹුරු සුත්‍ර දේශනාවලට ලංවෙන්න කලින් හුඟක් මග එළිකිරීමට සිදු වෙනව. ඒ නිසා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය පිළිබඳව අපි මිළඟට යමක් කියන්න බලාපොරොත්තු වෙනව.

මැදුම් සහියේ අරිය පර්යේෂන සුත්‍රයේ¹⁰ දක්වෙන හැටියට බුදුපියාණන් වහන්සේ සම්බෝධිය ලබාගන්නට පස්සේ පළමුවෙන්ම වගේ මේ ධර්මගම්භීරතාව ගැන කල්පනාකරල බලල ධර්මය දේශනා කිරීමට අල්පෝත්සාහී වුනා. එතෙක්දී කාරණා දෙකක් - තැන් දෙකක් - ගැඹුරු හැටියට බුදුපියාණන් වහන්සේට පෙනී ගියා. 'දුඤ්ඤාදං ඉදං ධානං - යදිදං ඉදප්පව්වයතා පටිච්ච සමුප්පාදො. 'එක තැනක් - එක කාරණයක් තමයි 'ඉදප්පව්වයතා' කියල කියන පටිච්චසමුප්පාදය දුඤ්ඤාදං - දකීම - තේරුම් ගැනීම ඉතාමත්ම අපහසුයි දෙවෙනි කාරණය - 'ඉදමපි බො ධානං දුඤ්ඤාදං යදිදං සබ්බසංඛාර සමථො, සබ්බපට්ඨපටිනියුගො තණ්හකඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං.' මෙන්න මෙතැනත්, මේ කාරණයත්, දකීම අපහසුයි, තේරුම් ගැනීම අපහසුයි. කුමක්ද? - 'සබ්බසංඛාරසමථො' සියලු සංස්කාරයන්ගේ සමනය කිරීම, සබ්බපට්ඨපටිනියුගො' - සියලු උපධිත් අතහැරීම, 'තණ්හකඛයො' තෘෂ්ණාව ක්‍ෂය කිරීම විරාගය නිරෝධය නිබ්බාන කියන මෙන්න මේ නිවීමේ තත්ත්වයත් දකීම අපහසුයි. ඉතින් අපට මෙතනින් පෙනෙනව පටිච්ච සමුප්පාදය හැදින්වීමට යම් වචනයක් යොදනවනම් - ඒකටම ලංකල හැකි වචනයක් යොදනවනම් - ඒකට ඉතාමත්ම ගැලපෙන වචනයක් තමයි 'ඉදප්පව්වයතාව'. බුදුපියාණන් වහන්සේ එතැන 'ඉදප්පව්වයතා' කියල හදුන්වල තියෙනව. ඇත්තවශයෙන්ම මේ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ මූලධර්මය, මූලතෘයය - ආර්ය න්‍යාය - තමයි මේ ඉදප්පව්වයතාව, මේක මොකක්ද කියල තේරුම් ගන්න අපි ඊළඟට පටිච්චසමුප්පාදය ගැන විමසල බලමු.

බොහෝ තැන්වල, මේ අසවල් සුත්‍රයේ කියල කිවයුතු නැති තරමට, බහුධාතුක ආදී සුත්‍රවලත්¹¹ උදාන පාළියේ¹² ආදියෙන් පටිච්ච සමුප්පාදය දක්වන ආකාරය මෙන්න මේ විධියයි.

"ඉති ඉමසමිං සති ඉදං හොති, ඉමසුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති, ඉමසමිං අසති ඉදං න හොති, ඉමසු නිරොධා ඉදං නිරුජ්ජධති. යදිදං අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා වි ඤ්ඤාණං වි ඤ්ඤාණං පච්චයා නාමරූපං, නාමරූප පච්චයා සලායතනං සලායතන පච්චයා එසුසා, එසුස පච්චයා

වෙදනා වෙදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං උපාදාන පච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාති, ජාති පච්චයා ජරා මරණං, සොක පරිදෙව, දුකඛ දොමනස්සුපායාසා සමභවනති: එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජායනෙව අසෙස විරාග නිරොධා සංඛාර නිරොධො, සංඛාර නිරොධා විඤ්ඤාණං නිරොධො, විඤ්ඤාණං නිරොධා නාමරූප නිරොධො, නාමරූප නිරොධා සලායතන නිරොධො සලායතන නිරොධා එසුස නිරොධා, එසුස නිරොධා වෙදනා නිරොධො, වෙදනා නිරොධා තණ්හා නිරොධො, තණ්හා නිරොධා උපාදාන නිරොධො, උපාදාන නිරොධා භව නිරොධො, භව නිරොධා, ජාති නිරොධො, ජාති නිරොධා, ජරා මරණං සොක පරිදෙව දුකඛ දොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ජධනති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකඛන්ධස්ස නිරොධො හොති"

ඔය විදියටයි දක්වෙන්නේ. දැන් මෙතන 'ඉමසමිං සති ඉදං හොති' කියල කිව්වේ - අපි සිංහලට නැගුවොත් මේක එක්තරා මූල සිද්ධාන්තයක් වගෙයි තියෙන්නේ. 'ඉමසමිං සති ඉදං හොති' - මෙය ඇතිකල්හි මෙය වෙයි - 'ඉමසුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති' - මෙය භටගැනීමෙන් මෙය භට ගනී. ඉමසමිං අසති ඉදං න හොති' - මෙය නැති කල්හි මෙය නැත. 'ඉමසු නිරොධා ඉදං නිරුජ්ජධති' - මෙය නිරුධ වීමෙන් මෙය නිරුධ වෙයි. මෙතන හරියට අර විජගණිතමය සිද්ධාන්තයක් වගේ දක්වල තියෙන්නේ. නමුත් ඊළඟට තියෙනව 'යදිදං (එනම්) යදිදං' කියන එකෙන් හැඟෙනව, මුලින් දක්වුයේ සිද්ධාන්තයයි, ඊළඟට දක්වන්නේ නිදර්ශනයයි කියල. ඒ නිදර්ශනය තමයි අර අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා ආදී ඒ ආදිසංගය. අංග දොළහ. මේ අංග දොළහ මෙහෙම දක්වුවට මොකද, ඇත්ත වශයෙන්ම මෙතන සිද්ධාන්තය - වැදගත් දෙය - තමයි අර 'ඉමසමිං සති' ආදී වශයෙන් මුලින් දක්වූ ඒ පද හතර. මේ බව හුඟක්ම පැහැදිලි වන තැනක් තියෙනව සංයුත් සහියේ නිදාන වගගයේ. බුදුපියාණන්වහන්සේම ප්‍රශ්නය නඟල පිළිතුරු දෙනව "පටිච්චසමුප්පාදං ව වො භික්ඛවෙ දෙසිස්සාමි, පටිච්චසමුප්පනෙ ව ධමමෙ"¹³ - මහණෙනි මම නුඹලාට පටිච්චසමුප්පාදයත් දේශනා කරනව. පටිච්ච සමුප්පන ධර්මයනුත් දේශනා කරනව කියල. ඔය විදියට පටන්ගෙන, මෙතන වෙනසක් පෙන්නුම් කරනව පටිච්ච සමුප්පාදයත්, පටිච්චසමුප්පන ධර්මත් අතර. ඒ කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය අනුව භට ගන්න ධම් කියන එකයි.

එකකොට පටිච්චසමුප්පාදය තෝරන්න මේ දොළහෙන්ම අග කෙළවරේ තියෙන අංග දෙකක් ඉදිරියට ගන්නව - "ජාති පච්චයා භික්ඛවෙ ජරාමරණං....." උපාදා වා තථාගතානං අනුප්පාදා වා තථාගතානං ධීතාව සා ධාතු ධමමධීතතා ධමමනියාමතා ඉදප්පව්වයතා" ඒක තව දිගට යනව. අපට ඕනෑ කරන ටික-"ජාති පච්චයා භික්ඛවෙ ජරා මරණං" - මහණෙනි ජරා මරණය ජාතිය ප්‍රත්‍යය කරගත් දෙයක් - ජාතිය ප්‍රත්‍යය කරගත් දෙයක් ජරා මරණය. "උපාදා වා තථාගතානං අනුප්පාදා වා තථාගතානං" - තථාගතයන් වහන්සේලාගේ පහළවීම වූයේ හෝ වේවා නොවූයේ හෝ වේවා "ධීතාව සා ධාතු" ඒ ධම් ධාතුව, ඒ ධම්

සභාවය, ඒ අන්දමින්ම පවතිනව - ධම්මධර්මතා - ධම්මසථිතිය කියල දක්වන ධම්මනියාමතාව. "ඉදප්පව්වයතා" මේ ඉදප්පව්වයතාව කියන ධම්මතාව. එතකොට මේ අංග දෙකක්ම උනත් ඇති, අර සිද්ධාන්තය තේරුම් ගන්න. මේ කාරණය අටුවාවේදී එහෙම ඒ තරම් සැලකිල්ලට ගත්තේ නැති බව පෙනේ "ඉමෙසං පව්වයා ඉදප්පව්වයතා" ආදී තේරීම් වලින්. ඒ කියන්නේ මේක සාමූහික අර්ථයකින් තේරුම් ගන්නව. නමුත් මේක අංග දෙකකින් උනත් තේරුම් කරන්න පුළුවන් නිසා තමයි අර පටිච්චසමුප්පාදයේ මේ අංග දෙකට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරන්නේ 'මේකයි පටිච්චසමුප්පාදය' කියල. ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනව "කතමෙව හික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පනතා ධම්මා?" කියල. ඒකට ඉතින් දක්වන්නේ - "ජරා මරණං හික්ඛවෙ, අනිච්චං සංඛතං, පටිච්ච සමුප්පනතං, බයධම්මං වයධම්මං, විරාගධම්මං, නිරොධධම්මං" - මහණෙනි ජරාමරණය - මේ අග කියෙන එක අංගයක් අරගෙන ප්‍රකාශ කරනව - ජරා මරණ කියන එක - අනිත්‍ය දෙයක්, සංඛතං - සකස් කරන ලද දෙයක්, පටිච්චසමුප්පනං - හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් උපන්නාවූ දෙයක්, බයධම්මං, වයධම්මං, විරාග ධම්මං නිරොධ ධම්මං - ඒ ජරාමරණය ඤය වීමේ සභාවය ඇති දෙයක්, ගෙවී යාමේ සභාවය ඇති දෙයක්, 'විරාග ධම්මං - සාමාන්‍ය අදහස නොඇල්ම කියන එකයි. සමහර සූත්‍රවල යෙදිල කියෙනව 'අවිජ්ජා විරාගා' 'පීතියා විරාගා' ආදී වශයෙන්. ප්‍රධාන අර්ථයට වඩා එතැනදී ගන්න කියෙන්නේ සායමක් මැකිල යාම වගේ, පාටක් මැකිල යාම වගේ අර්ථයක්. ඒ විදියට ගන්නත් පුළුවන්. කොහොම නමුත් අපි හිතමු ජරා මරණයේ පාට මැකිල යනව වගේ - 'විරාග ධම්මං, 'නිරොධ ධම්මං' මේ ජරා මරණය නිරුද්ධ වීමේ සභාවය ඇති දෙයක්. බය ධම්මං වයධම්මං විරාග ධම්මං නිරොධ ධම්මං' - ඔය විදියට එක අංගයක් ගැන දක්වනව. ඊළඟට 'ජාති' පිළිබඳවත් ඒ විධියට කියනව. ජාතියත් ඒ විධියමයි. අර කියාපු ලක්ෂණවලින් යුක්තයි. ඔය විධියට අවිද්‍යාව දක්වාම, ඒ එක එක අංගයක් පටිච්ච සමුප්පනත වශයෙන් බුදුපියාණන් වහන්සේ දක්වනව. එතකොට මේ එක එක අංගයක්ම මෙතැන පටිච්චසමුප්පනත වශයෙන් දක්වීම - මේ ගැනත් ටිකක් කල්පනාකාරී විය යුතුව තිබෙනව. මේකේ ටිකක් අමුත්තක් පෙනෙනව. මෙතන මේ ජරාමරණය - මේක අනිත්‍යය කියල ප්‍රකාශ කළේ මක්නිසාද?

'අනිච්චං සංඛතං' මේක එක්තරා විධියක සකස් කර ගත්තු දෙයක්, - 'සංඛතං' පටිච්ච සමුප්පනත දෙයක් - පටිච්ච සමුප්පනතං. 'බය ධම්මං' මේක ඤය වෙනව. දන්, ජරාව කියල ගන්න කොටත් ඤයවීමක්. නමුත් ජරා මරණයත් ඤයවන්න පුළුවන්. ගෙවිල යන්නත් පුළුවන්. ඒ විදියේ දෙයක් මෙතන දක්වනව. ඒ වගේම ජාතිය ගැනත් ඒ විදියටම කියැවෙනව. එතකොට මේ පදවල අමුත්තක් බැඳු බැල්මට පෙනේ. කලින් සඳහන් කළ ඉදප්පව්වයතා සිද්ධාන්තයෙන් සඳහන් වෙනව ඒ වගේම කියමනක්.

'ඉමසමී සති ඉදං හොති' කියන ඒ වීජ ගණිතමය වගේ පෙනෙන සිද්ධාන්තයට අපි ඇතුල් කළොත් අර අංග දෙක, ඒ කියන්නේ, ජාතියත්

ජරාමරණයත් ඇතුල් කළොත්, මේ විදියට අපට කියන්න සිද්ධ වෙනව. 'ඉමසමී සති ඉදං හොති' කියනව වෙනුවට, ජාතියා සති ජරාමරණං හොති. ජාතියා උප්පාදා ජරාමරණං උප්පජ්ජති, ජාතියා අසති ජරාමරණං න හොති, ජාතියා නිරොධා ජරාමරණං නිරුජ්ජධති.' ඔය විදියට කියන්න සිද්ධ වෙනව. එතකොට මේක සිංහලට නැගුවොත්, බැඳුබැල්මට ටිකක් අමුත්තක් පෙනේ. 'උපත' කියලයි සාමාන්‍යයෙන් ජාති කියන එක තෝරන්නේ. 'උපත' ඇති කල්හි ජරා මරණය වෙයි. උපතෙහි 'ඉපදීමෙන්', එහෙම නැත්නම් හටගැනීමෙන්, ජරාමරණයද හටගනී. උපත නැති කල්හි ජරාමරණය නොවෙයි. උපතෙහි නිරුද්ධ වීමෙන් ජරාමරණය නිරුද්ධ වෙයි. මේ ජාති, ජරාමරණ, කියන අංග දෙක ගැන කල්පනා කරල බැලුවත් මෙතන මේ යෙදුන ආකාරය අමුතුයි. ජාතිය - උපත - උපදින්නේ කොහොමද? මෙතන 'උපත' උපදිනව වගේ, මේ කියන හැටියට. ඒ වගේම ජරාමරණය මැරිල යනව. ජරාමරණයේ පාට සේදිල යනව. එහෙම ගතියකුත් කියෙනව. මේක වෙන්නේ කොහොමද කියන එකට පිළිතුරු ඉදිරියට එන දේශනාවලදී අපට ටික ටික හෙළිවෙන්නත් පුළුවනි. ප්‍රධාන වශයෙන්ම අපි මෙතැනදී ඉදිරියට ගනිමු දීඝ නිකායේ මහා නිදාන සූත්‍රයේ තිබෙන පටිච්ච සමුප්පාද විග්‍රහයේ එන එක්තරා ඡේදයක්.

බුදුපියාණන් වහන්සේ වදාරනව: "එත්තාවතා බො ආනන්ද ජායෙථ වා ජීයෙථ වා මීයෙථ වා උප්පජ්ජෙථ වා, එත්තාවතා අධිච්චන පථො එත්තාවතා නිරුත්තිපථො එත්තාවතා පඤ්ඤානිපථො එත්තාවතා පඤ්ඤාවචරං එත්තාවතා වට්ටං වට්ටති ඉත්ථත්තං පඤ්ඤාපනාය යදිදං නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන"¹⁴ කියල. මේ විධියේ ඡේදයක් එනව. "ආනන්දය, මෙතෙකින්ම කෙනෙක් උපදනේ වෙයි. දිරන්තේ වෙයි. මැරෙන්නේ වෙයි. චුක්චන්තේ වෙයි. යළි උපදනේ වෙයි. මෙතෙකින්ම - මේ තාක් දුරට - අධිච්චන මාගීයක් වෙයි. මේතාක් දුරට නිරුත්ති මාගීයක් වෙයි. මේතාක් දුරට ප්‍රඤ්ඤානිමාගීයක් වෙයි. මේ තාක් දුරට ප්‍රඤාවගේ බැසගැනීමක් වෙයි ඉත්ථත්තියක් පෙන්නුම් කිරීම සඳහා මේ සංසාර වට්ටය, සංසාර නමැති මේ දියසුළිය, මෙතෙක් දුරට කරකැවෙනවය."

මේ 'ඉත්ථත්ත' කියන වචනය දැනට අපි විග්‍රහ කරන්නේ නැහැ. ඉදිරියේදී ඒකේ අර්ථයත් ටික ටික ලිහිල යන්න පුළුවනි. දැනට අපට හිතාගන්න කියෙන්නේ, 'එත්තාවතා වට්ටං වට්ටති ඉත්ථත්තං පඤ්ඤාපනාය', 'මේතාක් දුරට ඉත්ථත්තියක් පෙන්නුම් කිරීම සඳහා සංසාර දියසුළිය කරකැවෙයි.' කොතෙක් දුරටද කියන එක තාම කියැවුනේ නැහැ. ඒක අගටයි කියැවෙන්නේ. ඒක බුද්ධ දේශනා ශෛලියේ එක්තරා ලක්ෂණයක්. 'යදිදං නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන' එනම්, නාමරූපය විඤ්ඤාණය සහිත වූ කල්හි. මීට අමතරව වචන කීපයකුත් සමහර සංශෝධනවල කියෙනව. ඒ, අටුවාවලින් එකතු කරගත්තු වචන. 'අඤ්ඤාමඤ්ඤාපව්වයතාය පච්චතති' කියල. ඒක බුද්ධ දේශනාවලට අදාළ එකක් නොවෙයි. ඒක හොඳටම තේරෙනව. ඒ වාක්‍යය සම්පූර්ණයි, 'යදිදං නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන'

කිවිච්ඡා. එයින් කියන්නේ, 'නාමරූපය යම්තාක් කල් විඤ්ඤාණය සහිතව තිබෙනවද, ඒ තාක් කල්, අන්ත එතෙක් දුරට, කියන එකයි. කලින් අර මෙතෙකින් කියල කිව්වේ, මේ අග පද දෙකට සම්බන්ධ කරලයි, ඒක ගන්න තියෙන්නේ. යම්තාක් කල් නාමරූපය විඤ්ඤාණය සහිතව පවතිනවද ඒ තාක් කල් කෙනෙක් උපන්නයි කියල කියන්න පුළුවන්, වුතුවෙනව කියල කියන්න පුළුවන්, යළි උපදිනව කියල කියන්න පුළුවන්. 'එතතාවතා අධිවචනපථො', මෙන්න මේතාක් දුරටයි අධිවචන මාගීයක් තියෙන්නේ. සාමාන්‍යයෙන් භාෂාවල තියෙන අධිවචන, නිරුක්ති, ප්‍රඥප්ති, කියන ඒව භාෂාව පිළිබඳ අංගෝපාංග කියල දනට හිතාගන්නාම ඇති - අධිවචනමාගී, නිරුක්තිමාගී, මේ ඔක්කොම මෙන්න මේ තාක් දුරටයි තියෙන්නේ. ඒ වගේම, 'පඤ්ඤාවචරං' ප්‍රඥාවගේ බැසගැනීමක් මේ තාක් දුරටයි. ඒ කියන්නේ, විඤ්ඤාණයක් නාමරූපයක් එකට තියෙනවා නම්, එතන තියෙනව මේ ඔක්කොම. මුළුමහත් සංසාරයම රහස මෙන්න මේ දියසුළිය තුළ ගැබ්වෙල තිබෙනව. මේ 'වට්ඨ ආවට්ඨ ඔබ්දය යෙදෙනව දියසුළියට. ඒක දියසුළිය සඳහා යෙදෙන බව. ඒකත් ඉදිරියේදී හෙළිවෙන්න පුළුවනි. දන් කාලයේ ඒ අර්ථක් හුඟක් දුරට මැකිල ගිහිත්. අවුච්චල, නුතන පරිවර්තන ආදිය, 'වට්ඨං වට්ඨකි' කියන එක තෝරගන්නේ 'සසර වැහි' කියලයි. වැස්සට සම්බන්ධ කරල තෝරනව. එහෙම එකක් නොවෙයි. මෙතන කියැවෙන්නේ. මේ දෙක අතර තියෙන එක්තරා කරකැවිල්ලක්, 'වට්ඨ' කියල තියෙන්නේ එක්තරා කරකැවිල්ලක්. දියසුළියක් වැනියි සංසාරවට්ඨය. මෙතනින් අපට හෙළිකරගන්න පුළුවන් එක කාරණයක්. අපි අර මුලදීම, පළමු දේශනයේදීම, නාමරූපය ගැන කථා කිරීමේදී 'නාම' කියන වචනය, නමට, නැත්නම් ප්‍රඥප්ති ආදියට සම්බන්ධ දෙයක් කියල විග්‍රහ කළේත් මෙන්න මේ විදියේ විචරණ ඉදිරියට තියෙන නිසයි. දන් මෙතනින් පැහැදිලිවම පෙනෙනව, අධිවචන, නිරුක්ති, ප්‍රඥප්ති මාගී මේ ඔක්කොම නාමරූප - විඤ්ඤාණ දෙක අතරට සම්බන්ධ දේවල් කියන එක.

දන් ඊළඟට අපි මේ දියසුළිය මේ තරම් වැදගත් හැටියට දක්වල තියෙන නිසා, දියසුළියක් හැදෙන හැටි, දියසුළියක් හැදීම පිළිබඳ ධම්මාවට, හිත යොමුකරල බලමු. කොහොමද දියසුළියක් හැදෙන්නේ? ගහක, මුහුදක, ගැඹුරුම තැන තමයි දිය සුළිය. මේ දිය සුළිය හැදීමේදී පළමුවෙන්ම හිතාගන්න තියෙන්නේ මෙන්න මේ ආකාරයටයි සිද්ද වෙන්නේ කියල. ඔන්න අපි හිතමු, ගහක වතුර පහලට ගලාගෙන යනව. ඒක ගහේ ස්වභාවයයි. ගහේ ස්වභාවය පහලට ගලාගෙන යාමයි. නමුත් යම්කිසි දියවැලක් කල්පනා කරනව 'මට පුළුවන් ඉස්සරහට යන්න' කියල ඔය දියවැල ඉදිරියට උඩහට යනව. අර ගහේ පහලට ගලාගෙන යන වතුරෙන් වෙන් වෙලා ඉදිරියට යනව. ටිකක් දුර ඉදිරියට ගියාට පස්සේ අර මහ ජලකදේ හැපිල, තෙරපිල, විසිවෙල, වටරවුමේ ගිහිල්ල, ආයිමක් ඇවිල්ල අරකෙ තෙරපීම නිසාම සම්බන්ධවෙල ආයිමක් ඉදිරියට යන්න උත්සාහ කරනව. එකකොට, හිතට නභාගන්න පුළුවනි අපි හැම

කෙනෙකුටම, ඔය විදියට දියවැල ඉදිරියට ගිහිල්ල, එක තැනකදී හැපිල විසිවෙල, වටරවුමේ ගිහිල්ල, ආපසු කරකැවෙනව, ඔන්න ඔතන දන් කරකැවිල්ලක්, වක්‍රයක්. එතන එක්තරා වටවළල්ලක යාමක් පටන් ගන්නව. ඔය විදියට මේ වටවළල්ලෙයාම ක්‍රමක්‍රමයෙන් කාලයක් තිස්සේ යන්න යන්න, දියවැල තේරුම් ගන්නව 'මට ඉස්සරහට යන්න බැහැ' කියල, එහෙත්ම ඊළඟට මොකක්ද කරන්නේ? පතුල දියාවට යන්න බලනව, පාතාලය දෙසට, හරියට අර කිරිගොට්ටක හැඩට, එහෙම නැත්නම් පුනීලයක හැඩට, දියසුළිය යටට භාරගෙන භාරගෙන යනව. දන් මේක පතුල නොපෙනෙන පාතාලයක් වෙත තරමට භාරගෙන භාරගෙන යනව. ඒ අතරේ මොකක්ද වෙන්නේ? අර පාතාලයේ ඇති උභයවය පිරවීමට නොයෙකුත් විදියේ දේවල් ඇදගන්න ශක්තියකුත් - ආකර්මණ බලවේගයකුත් - මේ දියසුළියට ලැබෙනව. අවට තිබෙන අතුඉති, ගස්කොළො, මළකුණු හැම එකක්ම ඇදල ගන්න පුළුවන් එක්තරා විදියක උපාදානයකුත් ඇතිවෙනව. අර තණ්හාව පිරීමට "සුරුසුරු" ගගා අරව ඔක්කොම ඇදල ගන්න ස්වභාවයක් මේ දියසුළියේ ඇතිවෙනව. එකකොට මෙතන මහා ජවයකින්, වේගයකින්, කරකැවෙන දියසුළියක්. ක්‍රමක්‍රමයෙන් නිම්වළල්ලක් විශාල වෙනව. මහා භයානක තත්වයක් මෙතන තියෙන්නේ.

මේ ක්‍රියාකාරීත්වය මේ විදියට තියෙන කොට, මේකට අත දික්කරල අපට පෙන්නන්න පුළුවන්. දන් ගහක, මුහුදක, වතුරවල මේ වගේ ක්‍රියාකාරීත්වයක් තියෙන කොට, අපට පෙන්වුම් කරන්න පුළුවන්. 'අතන' කියල කියන්න පුළුවන්, 'මෙතන' කියල කියන්න පුළුවන්. 'ඔන්න ඔතන' කියල කියන්න පුළුවන්, 'මෙහාම තත්වයක් එනව. මක්නිසාද? මෙතන එක්තරා ක්‍රියාකාරීත්වයක් තියෙන නිසා. සාමාන්‍යයෙන් ලෝකයා ක්‍රියාකාරීත්වක් තියෙන තැනකට තමයි ඒකකයක් කියල කියන්නේ. නුතනයේ යෙදෙන වචනයක් 'ඒකකයක්' කියන එක. එහෙම නැත්නම් මධ්‍යස්ථානයක්. එහෙම නැත්නම් ආයතනයක්. ඔය ක්‍රියාකාරීත්වයක් ඇති තැනකට, 'ඒකක', 'මධ්‍යස්ථාන', 'ආයතන' ආදී පද යෙදෙනව. ඔන්න එකකොට අර දියසුළියක් දන් මහ වැඩකොටසක් කෙරෙන තැනක්. ඒක නිසා මේකට නමකුත් දෙන්න පුළුවන්. 'අතන' කියල කියන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් 'අර තැන' කියන්න පුළුවන් 'මෙතන' 'මේතැන', 'මෙයා' කියන්න පුළුවන්. ඔයවිදියට නොයෙකුත් ආකාරයෙන් පුරුෂත්වයක් ආරෝපණය කරල හරි, නැතිව හරි, මේක පෙන්වුම් කරල කියන්න පුළුවන්. 'අධිවචන පථ', 'නිරුක්ති පථ' 'පඤ්ඤානිපථ' විවෘත කරන්න පුළුවන්, මේ දියසුළිය අනුව. නමුත් මෙතන තිබෙන ක්‍රියාවලිය ගැන අපි හිත යොදල බැලුවොත්, මොකක්ද මෙතන මේ කෙරෙන්නේ? මෙතන මහ විපර්යාසයක්. අර දියවැල හිතා ගන්නව - අවිද්‍යාවෙන්, මෝහයෙන් - 'මට පුළුවන් ඉදිරියට යන්න' කියල. එහෙම ගිහිල්ල හැපිල, වටරවුමේ එක්තරා නිෂ්පල ගමනකයි මේ යෙදෙන්නේ. පතුල දක්වාම භාරගෙන යන නිෂ්පල ගමනක යෙදෙන්නේ. එකකොට ඒ එක්කම 'අවිද්‍යාව' එක පැත්තකින් තියෙනව, අනිත් පැත්තෙන් අර දියසුළියෙන් හැරුන

මහාපතාලය නිසා 'තණ්භාවක්'. ඒ තණ්භාව පිරෙන්ත ඊළඟට වටපිට කියෙන දේවල් හැම එකක්ම ඇදගන්න ස්වභාවයකුත් කියෙනව මහ උපාදානයක්. ඔන්න ඔතන තමයි ඉතින් හවය කියෙන්නෙ. දැන් මෙතන එහෙම පිටින්ම ක්‍රියාකාරී මධ්‍යස්ථානයක්.

මේ දිය සුළියේ ස්වභාවය අපට දකින්න පුළුවන් අපේ මේ ශරීරයේ පවා. මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස - මෙතැනත් කියෙන්නෙ හිස්වීම් පිරවීම් ගොඩක්. අපි 'ප්‍රාණය' කියල කියන මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයේ කියෙන්නෙත් අර දිය සුළියේ ක්‍රියාකාරීත්වය වගේ දෙයක්. මේ පෙනහළුවල ක්‍රියාකාරීත්වයත් අර විදියේ දෙයක්. අපේ හෘදය වස්තුව - අපේ රුධිරධාවනය මේ කොයි එකක් ගන්නත් එක්තරා විදියක කරකැවිල්ලක් තිබෙන්නෙ. බැලූ බැල්මට මේක 'ස්වයංක්‍රියත්වයක්' වගේ. සාමාන්‍ය ලෝකයා 'ස්වයංක්‍රිය' කියල වචනයක් යොදනව 'මේ කාලයේ. තමන්ටම කරන්න පුළුවන් ස්වභාවයක් වගේ මෙතන කියෙන්නෙ. නමුත් බලනකොට මෙතන මහ විපර්යාසයක්. අර ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස ආදී හැම එකකම එකිනෙකට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්ම දෙකක ඝටනයක්. අර දියසුළිය වගේම තමයි. දියවැල මහ ජලකඳත් එක්ක හැප්පිල තෙරපිල කරන මහා විපර්යාසය වගේම තමයි මේ මුළුමහත් පැවැත්මම. හවය පුරාම ඔය ලක්ෂණය තිබෙනව. අපේ ශරීරය පිළිබඳවත් ඒ වගෙයි. වැඩිදුරට නොකිව්වත් තේරුම් ගන්න පුළුවනි, සමාජයේ පැවැත්මත් ඒ වගෙ එකක්. දන් සමාජයේ පැවැත්ම ගැන, සමාජ ජීවිතය ගැන, සමාජ ධර්ම ආදිය ගැන, කල්පනා කරල බලන කොට, අපට අයිතිවාසිකම්' භුක්ති විදින්න නම් අපි යුතුකම් ඉෂට කරන්න ඕන. මෙතන 'අනෙකාපටා' 'බහිෂටා' තත්ත්වයක් කියෙන්නෙ. අයිතිවාසිකම් භුක්ති විදින්න යුතුකම් ඉෂට කරන්න ඕන. ඒ වගේම බලතල පාවිච්චි කරන්න නිදහස කියෙනව, නමුත් වගකීම්වලින් බැඳිල. ඔන්න ඔතැනත් කියෙන්නෙ 'අනෙකාපටා බහිෂටා' වගේ තත්ත්වයක්. ඔය විදියට සමාජය පිළිබඳවත් එහෙමයි. ආර්ථික මූලධර්ම පිළිබඳව - අපි ඉතින් ඒව විස්තර වශයෙන් නොකිව්වත් කෙටියෙන් සඳහන් කළොත්, ඒ අරී ක්‍රමය ගැන කල්පනා කරල බැලුවත් මහ පුදුම අතරේ තත්ත්වයක් කියෙන්නෙ. දන්, යම් යම් නිෂ්පාදන පිළිබඳව කල්පනා කරල බලන කොට, ඒ නිෂ්පාදනවලට වෙළඳ පොළක් ලැබෙන්නෙ ඉල්ලුමක් තිබුණොත්. සිංහලයෙන් කියනව නම් 'ඉල්ලුම - සැපයුම' කියල පද දෙකක් කියෙනව. පාරිභෝගිකයගෙ ඉල්ලුමක් කියෙනව නම් තමයි ඒකට සැපයුමක් කියෙන්නෙ. එකකොට ඉල්ලුමක් සැපයුමක් අතර මහ තෙරපීමක්, මහපටලැවිල්ලක්, මේ ආර්ථිකය පිළිබඳව කියෙන්නෙ. ඒක නිසා තමයි අර සමහර ධනවත් රටවල්, වෙළඳ පොළේ මිල ගණන් පහත බහින නිසා අතිරික්ත ධාන්‍ය - වැඩිපුර නිපදවන ධාන්‍ය - මුහුදට ගිහිං දාන්නෙ. මේක බැලුවහම විහිච්චක් වගේ. නමුත් අර ආර්ථික මූල ධර්මය නිසයි. පැවැත්මේ කියෙනගානකත්වයත් මෙතැනින් හෙළි වෙනව. මේකට උපමාවක් කියනොත් - අපි ටිකකට හිතමු, එක ප්‍රමාණයේ සර්පයින් දෙදෙනෙක් එකිනෙකා ගිලගන්න උත්සාහ කරනව. එකෙක් අනිකගෙ වල්ගෙ ඉඳන් ගිලිගන්න පටන්ගන්නව. ඔය

විදියට දෙන්නම ගිලගෙන ගිහිල්ල, මැදට ආවම, අපට මොකක්ද දකින්න ලැබෙන්නෙ? 'සපී වක්‍රයක්'. ඔය සපී වක්‍රයේ එකිනෙකා ගිලගන්න ගන්න උත්සාහය ඉෂට කරගන්න වට්ට, රවුමට, යනව, ඒක කවදාවත් විසඳෙන තත්ත්වයක් නොවෙයි. ලෝභ, දෝස, මෝහ වගේ. ඔය විධියේ වටරවුමක් යනව. ඔය සර්ප වක්‍රයේ කියෙනව වගේම එක්තරා අවදානම් තත්ත්වයක් අපේ ශරීරයේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස පිළිබඳව, ලේ ධාවනය පිළිබඳව, සමාජයේ පැවැත්ම පිළිබඳව, ආර්ථිකය පිළිබඳව, මේ හැම එකේම කියෙන්නෙ මහ පුදුම අතරේ - අවදානම් අතරේ - සමබරතාවක්. අවදානම් අතරේ සමබරතාවක්.

මේකම තමයි අර හවය පිළිබඳ ඒ පැවැත්මේ ඇති දුක. බුදුපියාණන් වහන්සේ දුටුව දුක. සමුදය පක්ෂය ගැන කල්පනා කරල බලනකොට, ලෝකයේ කියෙන දුඃඛ ස්වභාවය. බැලූ බැල්මට මේ හැම එකකම ස්වයංක්‍රියත්වයක් වගේ ජේනව. මේ ශරීරය පිළිබඳවත් එහෙමයි. මේ යන්ත්‍ර ගැන කල්පනා කරල බැලුවත්, සමහර විට ජලපොම්ප ආදිය, එහෙම නැත්නම් විදුලි උපකරණ ආදිය, හැම එකක්ම ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්ම දෙකක සංකලනයෙනුයි ක්‍රියා කෙරෙන්නෙ. ඔය විදියට බැලුවම කිසිම දෙයක ස්වයංක්‍රියත්වයක් නැහැ. 'ඔටෝ මැටික්' දෙයකවත් 'ඔටෝ බවක්' නැහැ. ඇත්තවශයෙන් කියෙන්නෙ 'දුකසේ දරා සිටීමක්'. මේක තමයි අර 'දුඃඛ' කියන කෙටි වචනෙ තේරුම. 'දුඃ' කියන්නෙ දුකසේ, 'ඛ' කියන්නෙ දරා සිටීම. 'දුකසේ නමුත් දරාසිටිනව. දරා සිටින නමුත් දුකයි.' එකකොට 'දුඃඛ' කියන එකේ අර්ථය ඔතනින් ගන්න පුළුවනි.

මේ එක්කම අපට තවත් කාරණයක් මෙතැනින් හෙළිවෙනව. මේ දියසුළියේ ක්‍රියාකාරීත්වය නිසාම 'මෙතන' කියල කියන්න පුළුවන් තත්ත්වයක් ඇති වුනා. අපි තේරුම් නොකළ වචනයක් කියෙනව 'ඉප්පත' කියල, කලින් සඳහන් කළ පාඨයේ. 'ඉප්පතා වාට්ටං වට්ටති ඉප්පතං පඤ්ඤපතාය. 'ඉප්පත්තියක්' දක්වීම සඳහා මේ සංසාර වට්ටය කරකැවෙයි කියල. ඔන්න දන් 'ඉප්පත' කියල කියන්නෙ මොකක්ද බලමු. 'ඉප්ප' කියල කියන්නෙ 'මෙසේ බව', එකකොට, 'මෙසේ බවක්' දක්වීමට පුළුවන් තත්ත්වයක් ඇතිවෙනව, අර දිය සුළිය නිසා. මේ කාරණය හොඳට පැහැදිලිවෙන ගාථා දෙකක් සුත්තනිපාතයේ ද්වයතානුපස්සනා සුත්‍රයේ සඳහන් වෙනව.

- 'ජාතිමරණසංසාරං - යෙ චජනති පුනප්පුනං
- ඉප්පතාචඤ්ඤද්ථාගාචං - අච්ඡේදයෙච සා ගති
- තණ්භාදුතියො පුරිසො - දිඤ්ඤධාන සංසරං
- ඉප්පතාචඤ්ඤද්ථාගාචං - සංසාරං නාතිචතනති¹⁵

මේ ගාථා දෙකේම 'ඉප්පතාව' අඤ්ඤද්ථාගාව යන පද දෙක සඳහන් වෙනව. බොහොම වැදගත් කාරණයක් බව මෙතැනින් හෙළිවෙනව. එකකොට පළමුවෙන් කියැවුණේ 'යම් කෙනෙක් ජාතිමරණ දෙක අතර මේ වට රවුමේ කරකැවිල්ලක් වශයෙන් නැවත නැවත ගමන් කරත්ද,

'ඉප්භාව අක්කුපාභාවයක්' වන මේ සංසාර ගමන අවිද්‍යාවගේම ගමනය - 'අවිජ්ජාය + එව සා ගති' ඒ ගමන අවිද්‍යාවෙන්ම යැවෙන ගමනක් කියන එකයි. ඊළඟ ගාථාවේ කියැවෙන්නේ, තණභාව දෙවැන්නා කොටගත්- දෙවැන්නා කියල කියන්නේ, දන් ගමනක් යනකොට දෙවැන්නෙක් එක්කරගෙන යන සිරිතක් තියෙනවනේ සමහරුන්ගේ - සගයෙක්, - ඒ වගේ - 'තණභාදුතියො පුරිසො' මේ සංසාරගත පුද්ගලය තණභාව දෙවැන්න කොටගෙන, යහළුව කරගෙනයි යන්නේ. දීර්ඝ කාලයක් සංසාරයේ ගමන් කරන්නේ, ඉප්භාව අක්කුපාභාව ස්වභාවය ඇති මේ සංසාරය නොඉක්මවයි. මෙයින් බේරෙන්නේ නැතෙයි කියන එකයි.

අපි කලින් කිව්ව 'මෙතනක්' පහළඋනා කියල, අර දිය සුළිය නිසා. ඇත්ත වශයෙන්ම කෙනෙකුගේ උත්පත්තිය - කෙනෙක් උපන්න කියල කියන්නේ - 'මෙතනක්' පහළවීම. මහා ආශ්වස්ථිවත් දෙයක් සිද්ධ වෙනව. කෙනෙක් උපන්නා කියල කියන කොට, එහෙම නැත්නම් ඉප්භාවයක් ඇතිවෙනකොට, 'එතන' 'මෙතනක්' වෙනව. 'මෙතනක්' ලෝකෙට උපදිනව. මෙතන 'ඉප්භාව' කියන එක තව තේරුම් කළ යුතුව තිබෙනව - 'ඉප්භාව' 'අක්කුපාභාව' කියන පද දෙකම. 'ඉප්භව' කියන්නේ 'මෙසේ බව.' මේ යුගල හැටියට එතකොට යෙදෙන්නේ, 'ඉප්භාව - අක්කුපාභාව' යයි. 'අක්කුපාභාව' කියල කියන්නේ මීට වෙනස් බව. මෙසේ බවත්, මීට වෙනස් බවත්. ප්‍රතිචිරුද්ධ ධර්ම දෙකක සංඝට්ඨතාව එතැනින් ජේතව. අක්කුපාභාව කියල කියන්නේ මීට වෙනස් බව නිසා කෙටියෙන් අපට සළකගන්න පුළුවනි 'මෙසේ බව' හා 'අන්සේ බව' කියල. අපට වචනයක් හදන්නත් වෙනව. මේව ගැන වැඩිය සාකච්ඡා නොකරපු නිසා වචන හදන්නත් වෙන විදියයි පෙනෙන්නේ. ඉප්භාව අක්කුපාභාව 'මෙසේ බවත්' 'අන්සේ බවත්' කියල දෙකක්. දන් මේ කාරණය ගැන තව ටිකක් කියන්න ඕන සමහර කෙනෙකුට සැකයක් ඇතිවෙන්න පුළුවන් නිසා. අටුවාවල මේක තෝරන්නේ ඉතාමත්ම ලිහිල් කරගෙන. සුත්තනිපාතයේ මේ තරම් වැදගත් ගාථා දෙකටම අටුවාව සපයන අවස්ථාවේදී, මේ ඉප්භාව අක්කුපාභාව කියන වචන දෙක තෝරන්නේ මෙහෙමයි. ඉප්භාව කියන එක තෝරන්නේ 'ඉමං මනුස්සභාවං' - 'මේ මනුස්සභාවය' කියල, අක්කුපාභාව කියන එක තෝරන්නේ 'ඉතො අවසෙස අක්කුතිකායභාවං'¹⁶ කියල. 'මේ මනුස්සභාවයෙන් අන්‍යවූ අනෙකුත් භව කියන එකයි. නමුත් මේ 'ඉප්භව' කියන එකේ මූලික අර්ථය, ගැඹුරු අර්ථය, තේරුම් ගන්නේ නැතිබව ජේතව.

මේ අටුවාව දෙන අර්ථ වැරදි බව පෙන්නන්න හොඳ සාධකයක් දීඝ නිකායේ පාඨික සූත්‍රයෙන් හෙළිවෙනව. පාඨික සූත්‍රයේ සඳහන් වෙනව ඒක කෙටියෙන් කියනොත් - කල්ප විනාශ අඝ්ථාවේදී අන්‍යවූ බ්‍රහ්ම විමානයක් පහළ වෙනවය. ඒකේ කවුරු හරි ගිහින් උපදිනවය. ඉපදිල කලක් එතන තනියම ඉන්න කොට, තනිකම වැඩි නිසා කල්පනා කරනවා 'අහො වත අක්කෙපි සන්තා ඉප්භවං ආගච්ඡෙය්‍යං'¹⁷ - 'අනේ තවත්

සත්තියින් මෙතනට - මේ ඉප්භවයට එතවනම්, කියල. එතන ඉප්භවය කිව්වේ මනුස්ස ලෝකය නොවෙයි නේ. එතන කියන්නේ බ්‍රහ්මලෝකය. බ්‍රහ්මලෝකයේ ඉදන් බලනකොට ඉප්භවය බ්‍රහ්මලෝකයයි. මනුස්සලෝකයේ ඉන්න අපටයි ඉප්භවය මනුස්සලෝකය වෙන්නේ. එතකොට, මේක සාමාන්‍ය පටු අර්ථයකින් ගත්තොත් මනුස්ස ලෝකය කියල ගන්න පුළුවන් උනාට, මෙතන විශේෂයෙන්ම යෙදිල තියෙන්නේ, මුළු මහත් සංසාරයම ගැන කියන කොට, මනුස්සලෝකේ එක පැත්තකට දාල අනික් ඒව වෙන පැත්තකට දැමීමක් නොවෙයි මෙතන තියෙන්නේ. මෙතන ධර්මතාවක් දක්වන්නේ. අර දියසුළියේ වගේ ඉප්භවයත් එක්කම තියෙනව අක්කුපාභාවයක්. පැවැත්මේ තිබෙන සට්ඨතයයි මෙතනින් පෙන්නුම් කරන්නේ. යම් තැනක ඉප්භවයක් ඇති උනා නම් - 'මෙතන' කියල දෙයක් ඇති උනානම්, ඒ එක්කම 'අන්‍යවූ තැනක්' ඇතිවීමේ ස්වභාවයකුත් තියෙනව. 'ඉප්භව' එක්කම 'අක්කුපාභාව' කියල කියන වෙනස්වීම තිබෙනව. අනිත්‍යතාව තෝරන කොට යොදන පද තමයි 'විපරිනාම අක්කුපාභාව'. එතනත් අක්කුපාභාව කියල කියනව. විපරිනාමය වෙනව. 'පරිනත' කියල කියන්නේ හොඳට මෝරපු අවස්ථාව. විපරිනාම කියන වචනයෙන්ම හැඟෙනව ඉස්සෙල්ලම පරිනතයක් ගැන අදහසක් තිබුන බව. විපරිනාම අක්කුපාභාව කියල කියන්නේ, ඔන්න හොඳ පරිනත තත්වය, මෝරපු තත්වය කියල හිතාගෙන ඉන්නව. නමුත් දන්නේම නැතිව ඒක විපරිනාමයට හැරෙනව. වෙනස් බවට හැරෙනව. 'අක්කුපාභාව' - වෙන දෙයක් බවට පත්වෙනව. මෙන්න මේක ලෝක ස්වභාවයක්. අනිත්‍යතා ධර්මයේම ස්වභාවයක් බව ජේතව. මුල් කාලයේ අනිත්‍යතාව පිළිබඳව තේරීමේදී සංඛත ලක්ෂණ වශයෙන් දක්වන්නේ 'උප්පාදො පක්ඛයති, වයො පක්ඛයති, ධීතස්ස අක්කුප්භවං පක්ඛයති'¹⁸ කියල. 'උප්පත්තේ පෙනෙනව, ගෙවී යාමක් පෙනෙනව, 'ධීතස්ස අක්කුප්භවං - සථිත' - 'තිබ්බෙව' කියල හිතන දෙයෙහි, වෙනස්වීමක්. අක්කුපාභාවයක්, තිබෙනව. පහුකාලෙක මේක ශාස්ත්‍රීය වශයෙන් තෝරන්න ගිය අය මේක තුනක් හැටියට හදා ගත්ත, 'උප්පාද', 'ධීති', 'භංග' කියල. නමුත් ධර්මතාව අනුව බලන කොට, වචන දෙකකින්ම, පද දෙකකින්ම, මේ තත්වය අල්ල ගන්න පුළුවන්. ඉප්භවයකුත් තියෙනව අක්කුපාභාවයකුත් තියෙනව. ඒක නිසා තමයි අර සමුදය - වය ආදී වශයෙන් බොහෝ අවස්ථාවල වචන දෙකකින්ම බුදු පියාණන් වහන්සේ අනිත්‍යතාව දක්වන්නේ. අර 'ධීතස්ස අක්කුප්භවං' කීමේ අදහස මොකක්ද? ලෝකයා සාමාන්‍යයෙන් 'සථිති' කියල හිතන එක, ඇත්ත වශයෙන්ම සථිතියක් නොවෙයි. ඒ සථිතියේ මුල ඉඳල අගටම තියෙන්නේ අක්කුපාභාවයක්. අපි මේක පටිච්චසමුප්පාදයේ ජාතිජරාමරණවලට සම්බන්ධ කරල බැලුවොත්, මෙතනින් අපට පෙනෙන්නේ අර ජාති - ජරාමරණ අංග දෙකේ සම්බන්ධය කොයින්ම ද කියනොත්, - යම්කිසි කෙනෙක් උපදිනවත් එක්කම ඒ තැනැත්තගේ අක්කුපාභාවයත් පටන් ගන්න බවයි. මරණයත් එතනමයි.

අර පසුකාලීන ගාථාවක් නමුත් බොහොම අර්ථවත් ගාථාවක් තමයි, 'උප්පත්තියා සභෙවෙදං- මරණං ආගතං සදා' ආදී ගාථාව. උප්පත් සමගම හැමකල්හිම මරණය එනවා කියන එක. ඇඳුත්තකින් එකක් ඇදල ගන්න කොට අනිත් එකක් ඇදිල එන්න වගේ, ජාතිය ඇදල ගන්න කොට ජරාමරණයත් ඇදිල එනව. බුදුපියාණන් වහන්සේ පහළ වෙන තාක් ලෝකයා හිතුවේ ජරාමරණයෙන් තොර ජාතියක් අපට ලබාගන්න පුළුවන් කියල. හවයෙන් තොර උපාදානයක්. ඔය විදියට ඇඳුත්තේ ඇඳුතු ස්වභාවය - 'ඉදප්පච්චයතා' - නොතැකීම නිසා ලෝකයා අර විදියට මෝහයෙන් ප්‍රයත්නයක් යෙදුව. ඔක නිසා තමයි ගැටුමක් ඇති උනෙත්. එකකොට බුදුපියාණන් වහන්සේගේ ධර්මය අනුව අපට පෙනෙනව, උප්පත් ඇතිඋනා කියල කියන්නේ පළමුවෙන්ම 'මෙතනක්' ඇති උනා. ඇත්ත වශයෙන් කියනව නම් ආර්යාචාර්යයට අනුව ලෝකයක් මැනීමට, ලෝකයක් තැනීමට, කුසුදුසක් ගැහුව වගෙයි, 'මෙතැනක්' ඇතිවීම. ඔය විදියට ජාතිය වශයෙන් කෙනෙක් උපදින කොටම, ඉපදීමත් එක්කම ලබන පළමුවෙන්ම 'උපන්දින තැන්ග' තමයි මරණය. ඒ තැනැත්තට හිමිවන මරණය. ඔය විදියට අපට හිතාගන්න පුළුවන් ඉරභාවය, අසුඛාවභාව කියන වචන දෙක ඉතාමත්ම ගැඹුරින්. මේ දියසුළිය පිළිබඳවත් කියන්නේ ඒ විදියේ දෙයක්. බැලූබැල්මට මෙනත 'වසවත්තන' ස්වභාවයක් කියෙනව. දන් අර දියසුළිය දිහා ඇත ඉඳල බැලුවාම. 'වසවත්තන' කියල කියන්නේ යම්කිසි දෙයක් තමන්ගේ පාලනයෙහි පවත්වාගත හැකි ශක්තියයි. 'ආතම' කියන පදයේ මූලික අර්ථයක් තමයි - ලෝකයා අතර තියෙන ආතම දෘෂ්ටියේ මූලික හැඟීමක් තමයි - 'මට පුළුවන් මේව මගේ යටතේ තබාගන්න' කියන එක. ඒක තමයි වසයේ පවත්වනවයි කියන්නේ. එකකොට දියසුළියක් දිහා බැලූ බැල්මට පේන්නේ, ඒකේ ස්වයංක්‍රියත්වයක් පෙනුන වගේම, වසවත්තන ස්වභාවයක්. දිය සුළිය අර හැම එකක්ම ඇදල ගන්නව වගේ පෙනෙනව නේ? නමුත් ඇත්තවශයෙන්ම මෙනත වසවත්තන ස්වභාවයක් නොවෙයි කියන්නේ, අනාත්ම ස්වභාවයක්. ඒ කියන්නේ, 'දියසුළිය' කියල හඳුන්වන්නේ මොකක්ද කියල ගැඹුරින් විග්‍රහ කරල බැලුවාම, මෙනත කියන්නේ දියවැලකුත් මහ ජල කඳකුත් අතර හැඟීමක්. දෙකක් අතර හැඟීමක් මිසක් එක් කෙනකුගේ වැඩක් නොවෙයි. 'ඉදප්පච්චයතාව' එයින් පෙනෙනව. අන්න ඒක නිසා තමයි 'අත්තාපි අත්තනො නන්ථි'¹⁹ තමාට තමාවත් අයත් නැත කියල කියන්නේ. දිය සුළියට දියසුළියවත් අයත් නැත. ස්වයංක්‍රියත්වයක් නැත, 'ඔටෝ' බවක් නැත කීව වගේ මේ ලෝක ස්වභාවය ඕකයි. මේක තමයි ඉතින් දුක. මෙන්න මේ කාරණය තවදුරටත් බුදුපියාණන් වහන්සේ උදාන පාළියේ දක්වනව, මේ ලෝකස්වභාවයම, මේ ලෝකයා, 'භවය' කියල අල්ලගෙන ඉන්න එක ඇත්තවශයෙන්ම 'අසුඛාවභාවයක්' - වෙනස්වීමක් - අනිත්‍යතාව ඒකේම ඇතුල්වෙල කියන්නේ.

'අයං ලොකො සන්තාපජානො ඵස්සපරෙතො රොගං වදති අත්තනො යෙන යෙනහි මසද්දති තනො තං හොති අසද්දදා' අසද්දදාභාවී හටසතො ලොකො හටපරෙතො හටමෙචාහිනසදති යදහිනසදති තං හයං යස්ස භායති තං දුක්ඛං හට විප්පභානාය බො පනිදං බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති.²⁰

ඉතාම කෙටි පද කීපයක්. නමුත් බොහොම ගැඹුරක් කියෙනව. 'සන්තාපයට පත්වූ, ස්පෘහීයට ගැනිවූ මේ ලෝකයා රෝගයකට 'ආතමය' යයි කියයි. 'යෙන යෙනහි මසද්දති තනො තං හොති අසද්දදා' - මේ මසද්දති කියන වචනයත් එක්කරා විදියක ගැඹුරක් ඇති වචනයක්. කෙටියෙන් සඳහන් කළොත්, මසද්දනාවත් කියන්නේ තෘෂ්ණා, මාන, දෘෂ්ටි වශයෙන් යම් යම් දේවල් පිළිබඳව ප්‍රකල්පනය කිරීම, සිතීම. තණහා මාන දිට්ඨි වශයෙන් යම් කිසි දෙයක් ගැන හිතන කොට, ඒකට ම සද්දනා කියල කියනව. 'යෙන යෙනහි මසද්දති' - යම් යම් දෙයක් මුල්කරගෙන, යම් යම් දෙයක් වසතු කරගෙන, මසද්දනාවල් පවත්වනව නම්, තණහා, මාන, දිට්ඨි වශයෙන් කෙනෙක් හිතනව නම් ඒ සිතිවිල්ලත් එක්කම, 'තනො තං හොති අසද්දදා' - මොකද වෙන්නේ, ඒකෙන් අසද්දදාභාවයට මුලක් පැදෙනව. අර උප්පත් එක්ක මරණය ආව වගේ. අන්න ඒක නිසා ඒ මසද්දනාව නිසාම, අසද්දදාභාවයට හැරෙන්න හේතුවක් ඇති උනා. ඒක වෙනස්වීමට පටන්ගන්නා. යමක් මෙයට වඩා වෙනස් වෙන්න පටන් ගන්නව නම් ඒක 'මෙයක්' වෙන්න ඕන. ඒක 'මෙයක්' වෙන්නේ ඒකට අවධානය යොමුවෙලා තණහා, මාන, දිට්ඨි වශයෙන් ඒක මුළු මහත් ලෝකයෙන් වෙන් කරගෙන එකක් හැටියට අල්ල ගත්තහමයි. ඔන්න ඕක තමයි අර කියන්නේ: 'යං යං හි ලොකසමී උපාදියනති - තෙනෙව මාරො අනෙති ජාත්තුං'³¹ කියල. ලෝකයා යම් යම් දෙයක් උපාදාන වශයෙන් අල්ලගන්නව නම් ඒ එක්කම මාරයත් පිටිපස්සෙන් එනව' කියල.

මූලින් සඳහන් කළ ගාථාවේ ඉතිරි හරියේ තේරුම බලමු. බුදුපියාණන් වහන්සේ මේ ලෝකයා ගැන සංවේගයෙන් වෙන්න ඇති මේ ප්‍රකාශය කරන්න ඇත්තේ. 'අසුඛාවභාවී හටසතො ලොකො හටපරෙතො' - මේ 'අසුඛාවභාව' කියන වෙනස්වීම ස්වභාවය කොට ඇති, 'භවසතො ලොකො' - භවයෙහිම ඇලුනා වූ ලෝකයා, 'භවපරෙතො' - භවයටම ගැනිවූ, 'භවමෙචාහිනසදති' භවය ගැනම සතුටු වෙනව. ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනව ඒකේ ප්‍රතිඵලය: 'යදහිනසදති තං හයං' - යමක් පිළිබඳව සතුටු වෙනව නම් - ඒ කියන්නේ, භවය පිළිබඳවයි සතුට දක්වන්නේ 'තං හයං' එය අන්තරායක්, එය හයක්. 'යස්ස භායති තං දුක්ඛං' - යමකටද බියවෙන්නේ එය දුකක්. මොකටද බිය වෙන්නේ? අර භවය කියල අල්ලගෙන ඉන්න එක වෙනස් වීමටයි. එකකොට වෙනස්වීම තමයි දුක. අල්ලගෙන ඉන්න එක හයට හේතුවක්. යම්කිසි කෙනෙක් තමාගේ සාක්කුවල මැණික් පුරවාගෙන යනව නම් ඒ පුද්ගලයා බොහොම හයකින් කොළඹ වගේ නගරයක යන්නේ. ඔක්නිසාද, තමන් ළඟ තියෙන වටිනා දේ පිළිබඳව ඇති උපාදානය නිසා. අන්න ඒ වගේ භවය තමයි හයට

හේතුව, මේ භවය පිළිබඳව ඇල්ම ඇතිකරගැනීම. 'යදහිනඤ්ඤිතං භයං - යසස් භයාති තං දුක්ඛං' බියවන්නේ ඇදුම් කරන ඒව වෙනස් වෙයි කියල. ඒ නිසා, ඒකම දුක්ඛය. අන්න ඒ නිසාම, 'භව විප්පභානාය ඛො පනිදං බුභමචරියං වුසස්ති' ඒ භවයෙන් මිදීමට, භවය ප්‍රහීන කිරීම සඳහා, බුභමචරියෙහි හැසිරෙනව කියල බුදුපියාණන් වහන්සේ දක්වා වදාළ. මෙතනින් අපට පෙනෙනව භවය අක්කුචාභාවයම ස්වභාව කොට ඇති බව. මෙන්න මේ ධර්මතාව දැකීම තමයි ඉදප්පච්චයතාවේ මූලිකම අදහස. ධර්ම වක්‍ෂුෂය පහළ උනා කියල කියන්නේ මේ ලෝකයේ පැවැත්ම පිළිබඳ මේ තත්වය අවබෝධවීමයි. නමුත් මේකට විසඳුමක් එක්කමයි ඒ ධර්ම වක්‍ෂුෂය පහළවෙන්නේ. 'යං කිඤ්ඤි සමුදයධමමං ස ඛං තං නිරොධධමමං' මේ සමුදය පක්‍ෂය අනුව කල්පනා කරල බලන කොට, තෘෂ්ණා, මාන, දෘෂ්ටි වශයෙන් අල්ලාගන්නාම තමයි මේ දියසුළිය හැදෙන්නේ. මේ දියසුළිය හැදුනට පස්සේ තමයි අර විදියට තණ්හා උපාදානාදී වශයෙන් ලෝකයේ තිබෙන තාක් - අවට තිබෙන තාක් - දේ ඇද ගැනීම ආදී ක්‍රියාවලියක් හට ගැනෙන්නේ. නමුත් මේකේ නිරෝධයකුත් තියෙනව. මේක නවත්වන්නත් පුළුවන් දෙයක්. මක්නිසාද? මේක හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් ඇති උන දෙයක් නිසා. දෙකක් මුල්වෙලා ඇතිඋන ක්‍රියාවලියක් නිසා - එතැන වසවනන ස්වභාවයක් නැති නිසා.

මන්න මික තමයි හැම එකටම අපි මුලදී සඳහන් කළේ 'අනිච්චං සංඛතං පටිච්ච සමුප්පන්නං' කියල. ඒ පද වලින් අපට තේරෙනව මේ ජාති ජරාමරණ ආදී අංග දොළහම අවිජ්ජා දක්වාම - මේ හැම එකක්ම පටිච්ච සමුප්පන්න ධර්ම. ඒ කියන්නේ, මේව හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් ඇතිවුන දේවල්. නිත්‍ය දේවල් නොවෙයි - 'අනිච්චං' මේව නිකං සකස්කරගත්තු දේවල් - 'සංඛතං' මේ 'සංඛතං' කියන එක නොයෙකුත් ආකාරයෙන් විග්‍රහ කරනව. කෙටිම අදහස, සකස් කරගත්තු. වාත්තු කරගත්තු, දේවල්, චේතනා වශයෙන් හිතාගත්තු දේවල්. පටිච්ච සමුප්පන්නං' - හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් ඇති උනා. 'බයධමමං' ඒක නිසාම ඒව ක්‍ෂය වෙන්නත් පුළුවන්. 'වයධමමං' - ගෙවියන්නත් පුළුවන්. මරණයේ මරණපාටත් මැකිල යන්න පුළුවන්. 'වීරාග ධමමං' - මේව මැකිල යන්න පුළුවන්. ජරාවේ ජරා පාට මැකිල යන්නත් පුළුවන්. ඔය විදියේ තත්වයක් තියෙනව. අන්න ඒක තමයි අපි කිව්වේ ප්‍රඥප්ති ආදියට මේවයේ සම්බන්ධතාවක් තියෙනව කියල. මේවයි මැකියන ස්වභාවයක් තියෙනව. අන්න ඒක තේරුම් ගන්නව 'සමුදය - නිරොධ' කියන ධර්මතාව දුටුව පුද්ගලය. දැන් එකකොට මෙතෙක් අපි ප්‍රකාශ කළේ සාමාන්‍ය ලෝකයා ගැන කල්පනා කරන කොට, මේ සංසාරය වටයක් වගේය, දිය සුළියක් වගේය කියල.

ඊළඟට රහතන් වහන්සේලා ගැන මේ දියසුළිය පිළිබඳ අදහස කොහොමද යෙදිල තියෙන්නේ? රහතන් වහන්සේලා ගැන කෙටියෙන්මත් ප්‍රකාශ කරල තියෙනව, 'වට්ඨං තෙසං නඤ්ඤි පක්‍ෂාපනාය'²² කියල රහතන් වහන්සේලා පිළිබඳව - රහතන් වහන්සේලාට අතදික්කරල පෙන්නුම් කරන්න - දිය සුළියක් නැත. මේක තමයි ගැඹුරුම තැන. ඒ කියන්නේ,

දියසුළියටත් වඩා ගැඹුරු තත්වයක් එතන තියෙන්නේ. දියසුළිය නම් අපට පෙන්නුම් කරන්න පුළුවන් එතන යම්කිසි ක්‍රියා කාර්යවයක් තියෙන නිසා. නමුත් රහතන් වහන්සේලා පිළිබඳව අපට තේරුම් ගන්න බැර තත්වයක් තියෙන්නේ. 'තථාගත' - ඒක නිසා තමයි ඔය නොයෙකුත් ප්‍රශ්න පැනනැගිල තියෙන්නේ. ඒ අය පිළිබඳව. ඒ උත්තමයන් පිළිබඳව දිය සුළියක් නැහැ පෙන්නුම් කරන්න. දිය සුළියක් තියෙනව නම් අපට 'අරය' 'මෙයා' කියල පෙන්න්න පුළුවන්. එහෙම තත්වයක් නැහැ. 'වට්ඨං තෙසං නඤ්ඤි පක්‍ෂාපනාය.' ඊටත් වඩා හොඳ ලස්සන ගාථාවක් උදාන පාළියේ සඳහන් වෙනව.

'අවෙජ්ජඪි වට්ඨං බ්‍යගා නිරාසං - විසුක්ඛා සර්තා න සඤ්ඤි ජ්‍යනං වට්ඨං න වට්ඨති - එසෙවනො දුක්ඛස්ස'²³

රහතන් වහන්සේ කෙනෙක් කරපු දේ මොකක්ද? 'අවෙජ්ජඪි වට්ඨං' - දිය සුළිය කපා දැමීම. 'දිය සුළිය සිද දැමිය.' 'බ්‍යගා නිරාසං' - 'ආශා රහිත තත්වයට පැමිණියේය.' 'විසුක්ඛා සර්තා න සඤ්ඤි' - 'වියලී ගිය දියවැල නොගලයි' 'ජ්‍යනං වට්ඨං න වට්ඨති' 'සිදින ලද දිය සුළිය තවදුරටත් කරකැවෙන්නේ නැත. 'එසෙවනො දුක්ඛස්ස' - මෙයමයි දුකේ කෙළවර. එකකොට මෙතන කියන්නේ රහතන් වහන්සේලා පිළිබඳව අන්න අර දියසුළිය සිද දැමීම තමයි අර්භ්‍යවය. නිරෝධයයි. සමුදය පක්‍ෂයෙන් බලන කොට අර දියවැල උත්සාහ කරනව ඉදිරියට යන්න. ඒ උත්සාහය අතහැරියම ඉබේම අනිකුත් දේවල් ඔක්කොම සිදුවෙනව ඒ එක්කම.

මේ අදහස වඩාත් පැහැදිලිව දක්වෙන, ප්‍රශ්නෝත්තර වශයෙන් යොදන ගාථා දෙකක් සංයුත් සහියේ සඳහන් වෙනව, ඉතාමත්ම හොඳ ගැඹුරු අර්ථයක් පෙන්නුම් කරන ආකාරයෙන්. එක්තරා දේවතාවෙක් බුදුපියාණන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්නයක් විමසනවා:

කුතො සරා නිවතනති - ක්‍යථ වට්ඨං න වට්ඨති
 ක්‍යථ නාමඤ්ඤි රූපඤ්ඤි - අසෙසං උපරුජ්ජධති

'කුතො සරා නිවතනති' - කොතැනින් දියවැල් නවතින්නද? 'ක්‍යථ වට්ඨං න වට්ඨති' - 'තොතැනක දිය සුළිය නොකරකැවෙයි ද?' 'ක්‍යථ නාමඤ්ඤි රූපඤ්ඤි අසෙසං උපරුජ්ජධති' - 'කොතැනක නාමයත් රූපයත් සම්පූර්ණයෙන්ම නිරුද්ධ වේද?

බුදුපියාණන්වහන්සේ මේකට පිළිතුරු දෙන ගාථාව මේ විදියටයි යන්නේ:

'යථ ආපො ච පඨවි - තෙජෝ වායො න ගාධති
 අතො සරා නිවතනති - එථ වට්ඨං න වට්ඨති
 එථ නාමඤ්ඤි රූපඤ්ඤි - අසෙසං උපරුජ්ජධති'²⁴

'යථ ආපො ච පඨවි - තෙජෝ වායො න ගාධති' බුදුපියාණන් වහන්සේගේ පිළිතුරේ මුල් පද දෙකයි ඒ. යම් තැනක පඨවි, ආපො,

තෙජෝ, වායෝ යන සතර මහාභූතයෝ 'න ගාධනි' - ප්‍රතිෂ්ඨාවක් නොලබන්නේද? අනො සරා නිවනනනි' - අන්ත එතැනින් තමයි අර දියවැල් හැරෙන්නේ. 'එතල වටට න වටකි' - අන්ත එතැන තමයි දිය සුළිය නොකරකැවෙන්නේ. 'එතල නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣධිති' - අන්ත එතනයි නාමයත් රූපයත් නිරවශේෂයෙන් නිරුද්ධ වෙන්නේ. එතකොට මෙතනින් අපට පෙනෙනව, මේ 'යතල්' - 'එතල්' කියල කියන්නේ අර නිර්වාණය බව. ඒක කොයි යම් ආකාරයෙන් හැඳින්වුවත් - 'සබ්බ සංඛාරසමථ' කිව්වත්, අසංඛත ධාතුව කිව්වත් - ඒ කොයි වචනයෙන් කිව්වත් - අර නිරෝධ තත්ත්වයයි. නිරෝධ තත්ත්වයයි මේ කියන්නේ. ඒ නිරෝධ තත්ත්වයේ ලක්ෂණය කුමක්ද? 'යතල්' ආපො ව පධවී තෙජෝ වායෝ න ගාධනි. ඒ රහත් විඤ්ඤාණයෙහි, රහත් සිතෙහි, පධවී, අපො, තෙජෝ, වායෝ කියන සතර මහා භූතයින් හොල්මන් කරන්නේ නැහැ. ඒවා ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබන්නේ නැහැ. යම් අවස්ථාවක සතර මහා භූතයින් පිළිබඳ සම්පුර්ණ විරාගය ඇතිවුනා නම්, 'අනො' - අන්ත එතැනින් අර දියවැල් ගලන්නේ නැහැ. 'එතල වටට න වටකි' දියසුළිය කරකැවෙන්නේ නැහැ. 'එතල නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣධිති' නාමයත් රූපයත් සම්පුර්ණයෙන්ම එතන නිරුද්ධ වෙනව. ඔන්න ඔය විදියට මෙතනිනුත් තේරුම් ගන්න පුළුවනි. අර නාමරූප කියන එකේ 'රූප' ගැන කල්පනා කරල බලනකොට, මේ රූපධර්මයන් විග්‍රහ කරන අවස්ථාවේදී 'චක්කාරච මහාභූතානි චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං කියල දක්වුවේ මක්නිසාද? මේ රූපයට යටින් කියන - මීට හේතුව වුනු අර සතර මහාභූතයින් පිළිබඳව සැලකිල්ල යොමු කිරීම තමයි බුද්ධ ධර්මයේ නියෙන විශේෂත්වය. එතෙක් - බුදුපියාණන් වහන්සේ පහළවෙන තෙක් - ලෝකයා හිතුව මේ රූපය ජය ගන්න නම් අපි අරූපය බදාගන්න ඕන කියල. නමුත් අරූපයේ තිබෙනව රූපය ඉතාමත්ම සියුම් අන්දමින්. දන් ඔන්න අපි හිතමු කෙනෙක් රැයේ යම්කිසි දෙයක් දකල 'යකෙක්' කියල බයවෙල දුවනව. ඒ පුද්ගලයා දුවන්නේ යකාගෙන් බේරෙන්න. නමුත් යකක් අරගෙනයි දුවන්නේ. හිතේ යකා ඉන්නව. අන්න ඒ වගේ, මේ ලෝකයා එතෙක්, බුදුපියාණන් වහන්සේ පහළවෙනතාක්, මේ රූප ධර්මයෙන් මිදීම සඳහා අරූපය අල්ල ගන්න. ඒක නිසා අර අරූප ලෝකයේ කෙළවරට ගියත් සංස්කාර බැම්මෙන් බැඳිලයි යන්නේ. ඒ සංස්කාර බලය සංසිදුනු හැටියේ ආයින් රූපයටම කරකැවිල එනව. ඔන්න ඔය 'ඳ්වයනිශ්‍රිතතාව' එතනත් නියෙනව. මේ ඳ්වයනිශ්‍රිතතාව, ඳ්වයතාව, ඉදපඵච්චයතාව ආදී වචන කෙරෙහි සැලකිල්ලක් මේ දේශනයෙන් යම් පමණකට හෝ යොමුවුනා නම් අදට මේ දේශනය ප්‍රමාණවත් කියල හිතනව. අදට මෙතනින් නතර කරනව.

අධෝ ලිපි

1. රට්ඨපාල සු.ම.නි. II බු.ප. 11 - 428 පිට
2. අච්ඡරා සු. දෙවතා සං, සං.නි. I 58 බු.ප. 13
3. බු.ප. I බු.ප. 24 - 390 පිට
4. රතන සු., සු.නි. බු.ප. 25 - 68 පිට
5. දීඝනඛ සු - ම.නි. II බු.ප. 11 - 286 පිට
6. බ්‍රාහ්මණවග්ග, ධ.ප.බු.නි. I බු.ප. 24 - 118 පිටුව
7. සං.,නි. I බු.ප. 13 - 102 පිට
8. 11 පිටුව බලන්න.
9. කප්පමාණව පුච්ඡා, සු.නි. බු.ප. 25 - 336 පිටුව
10. ම.නි. I බු.ප. 10 - 396 පිටුව
11. ම.නි. III බු.ප. 12 - 194 පිට
12. බු.නි. I බු.ප. 24 - 130, 132, 134 පිට
13. සං,නි. II බු.ප. 14 - 140 පිට
14. දී.නි. II බු.ප. 8 - 94 පිට
15. සු.නි.බු.ප. 25 - 228ල 232 පිට
16. ප.ජෝ. හේ.මු. 7 - 409 පිට
17. දී.නි.බු.ප. 9 - 46 පිට
19. බු.නි. I බු.ප. 24 - 38 පිටුව
20. බු.නි. I බු.ප. 24 - 192 පිටුව
21. හද්‍රාවුධ මාණව පුච්ඡා, පාරායණ වග්ග සු.නි.බු.ප. 25-340
22. සත්තට්ඨාන සු.බඤ්ච සං.සං.නි. III බු.ප. 15-110 පිටුව
23. බු.නි. I බු.ප. 24-278 පිටුව
24. සං.නි. I බු.ප. 13-30 පිටුව

3 වන දේශනය

3 වන දේශනය

"නමො තසු භගවතො අරහතො සමමා සමුද්ධස්ස"

'එතං සත්තං එතං පඤ්ඤං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බපට්ඨ පටිනිස්සගො තණ්හකයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං'

"මෙය ශාන්තය මෙය ප්‍රඤ්ඤා එනම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම, සියලු උපධීන් අතහැරදැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, නොඇල්ම නම් වූ විරාගය, නැවැත්ම නම් වූ නිරෝධය, නිවීම නම් වූ නිබ්බානය"

අතිපුජනීය මහෝපාධ්‍යාය මාහිමිපාණන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ ගරුතර යෝගාවචර මහාසංසරත්තයෙන් අවසරයි. 'නිබ්බාන' යන මාතෘකාව යටතේ පැවැත්වෙන දේශනා මාලාවේ තුන්වන දේශනයයි අදට යෙදිල කියන්නේ. කලින් දවස දේශනයේදී අපි දියසුළි උපමාවකින් සංසාරයත්, නිබ්බානයත් - සංසරණයත් නිස්සරණයත් - පිළිබඳ අදහස මතු වෙන ආකාරයකට එක්තරා විස්තරයක් කළා. ඒ වගේම, පටිච්ච සමුප්පාදයේ 'සමුදය - නිරෝධ' කියන ඒ දෙපැත්තම තේරුම් ගැනීමට අදාළ වන සාධක සූත්‍ර එහෙමත් අපි ඉදිරිපත් කළා. මේ දියසුළිය ගැන කල්පනා කරල බලනව නම් - තව සමාන්තර ගැලපීමක් වශයෙන් මේ පටිච්ච සමුප්පාදයේ අංගත් සමග - මේ දියසුළියේ අර අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්ම කියන ත්‍රිලක්‍ෂණයට අනුව ගලා බහින මහා ජලකඳට එරෙහිව යාහැකිය කියා හිතන ඒ අවිද්‍යාව තමයි දියසුළියේ ආරම්භය. මේ අවිද්‍යාව නිසා උසිගැන්වෙන, අවිද්‍යාව මගින් උසිගැන්වෙන, යම්කිසි අරභුදීම රාශියක් තියෙනව නම් අර දියවැල ඉදිරියට ගෙනයන, ඒව අපිට හිතාගන්න පුළුවන් 'සංස්කාර' හැටියට. ඊළඟට ඒ විදියට දියවැල ඉදිරියට ගිහිල්ල, අර මහ ජල කඳෙහි හැපිල එය දියසුළියක් බවට පත්වෙන අවසාවාවේදී අපට හිතාගන්න පුළුවනි, දියවැල පීරාගෙන ඉදිරියට ඇදීම තමයි 'වික්කාණය' ඒක අර මහාජලකඳක් එක්ක හැපිල ඊළඟට නාමරූප හැටියට එක්තරා ස්වභාවයක් පෙන්වුම් කරනව. ඊළඟට ඒ නාමරූපයෙහිම වැඩුණු අවසාවාව හැටියට සලකන්න පුළුවනි 'සලායතන' කියල පටිච්ච සමුප්පාදයේ දක්වන අංගය. අපට ඒක මේ දියසුළිය ආශ්‍රයෙන් හිතාගන්න පුළුවනි. අර දියසුළිය කාලයක් තිබීමෙන්, පාතාලයක් හැරීමෙන් ඒ පාතාලයේ තිබෙන ක්‍රියාකාරීත්වය සලායතනය හැටියට ගන්න පුළුවනි. ඇත්ත වශයෙන්ම පාතාලය හැටියට සලකන්න පුළුවනි ශාරීරික වේදනා. බුදුපියාණන් වහන්සේගේ එක්තරා දේශනාවක් තියෙනව, සංයුත් සහියෙ වේදනා සංයුත්තයේ, 'සාරීරිකානං ඛො එතං හික්ඛවේ දුක්ඛානං වේදනානං අධිච්චනං යදිදං පාතාලොති' කියල. 'මහණෙනි, පාතාලය කියල කියන්නේ

ශාරීරික දුඃඛ වේදනාවලටම කියන වෙන නමක්ය' කියල. ඉතින් එහෙම බැලුවහම, මේ හවයෙ සත්ත්වයාට තණකා පිපාසයක් ඇති වෙන්නෙ අර වේදනාව නිසයි. ඒ සුත්‍රයෙම සඳහන් වෙනව, 'අශ්‍රුතවත් පෘථග්ජනයා දුක් වේදනා වලින් පීඩිත වූ අවසාංවෙහි සැප වේදනා සොයනවය මක්නිසාද සැප වේදනා හැර දුක්වේදනාවලින් මිදීමක් අශ්‍රුතවත් පෘථග්ජනයාට පේන්නෙ නැත කියල. එහෙම ගත්තොත්, අර පාතාලය නිමක් නැති වේදනා රාශියයි. ඒවා නිවා ගැනීමට තිබෙන පිපාසය වගෙයි පාතලයෙන් නැගෙන ආකර්ෂණ වේගය. ඒ ආකර්ෂණ බලයම තමයි ඊළඟට එන උපාදානය. තණකාවෙම තිබෙන ඇදගන්නා ස්වභාවය, උපාදානයයි. ඊළඟට උපාදිතන වශයෙන් අවට ඇති කොළ අතු රොඩු ආදී හැම දෙයකම ඒකට ඇදගෙන හවයක් පෙන්නුම් කරනව. ඒ කියන්නෙ, අත දික්කරල පෙන්නන්න පුළුවන් විදියෙ තැනක්. උපාදිතන වශයෙන් ඒ දියසුළියෙ තිබෙන දේවල් ආශ්‍රයෙන් පෙන්නුම් කරන්න පුළුවනි. ඔන්න ඔය විදියට අපට හිතාගන්න පුළුවන් බොහෝදුරට. මේ දියසුළියෙ උපමාව ආශ්‍රයෙනුත්, පට්ඨ සමුප්පාද ධම්මය ගැන යම්කිසි අවබෝධයක් ලබාගන්න පුළුවනි.

මේ පට්ඨව සමුප්පාද ධම්මතාව දැකීම ඇත්ත වශයෙන්ම ධම්ම වක්‍රණයක් හැටියට දක්වනව - ධම්ම වක්‍රණයක් පහළවීම හැටියට. ඒ කියන්නෙ සෝවාන් පුද්ගලය පිළිබඳව සඳහන් වෙනව: 'චිරජං චිතමලං ධම්මවක්‍රණං උදපාදි'² නික්ලේශීවු, පිරිසිදු වූ නිර්මල වූ ධම්ම වක්‍රණය පහළ උනා කියල. ඒ ධම්ම වක්‍රණය හඳුන්වන පාඨයක් නිතරම වගේ සුත්‍රවල සඳහන් වෙනව. 'යං කිංචි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරොධ ධම්මං'³ කියල. එහි තේරුම, හටගන්නා ස්වභාවය ඇති යම්කිසිවක්වේද, ඒ සියල්ලම නිරුද්ධවන ස්වභාවයද ඇත්තේය, ඒක සමහර අවසාංවල කෙටියෙනුත් සඳහන් වෙනව: 'සමුදයො සමුදයො - නිරොධො නිරොධා' කියන පද යුගලයෙන් ඒ දකින ආකාරය හරියටම කිව්ව වගේමයි කියැවෙන්නෙ. 'හටගැනීමක්, හටගැනීමක් කියෙනව. නිරුද්ධවීමක්, නිරුද්ධවීමක් කියෙනව.' මේ දෙක අතර සම්බන්ධයයි, 'යං කිංචි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධ ධම්මං' හටගන්නා ස්වභාවය ඇති යම්කිසිවක් වේද ඒ හැම දෙයකම නිරුද්ධවන ස්වභාවයද ඇත්තේය. මේ කියමනෙන් අපට පෙනෙනව සංසාර ගැටලුව තුළම නිබ්බානය දැකීමේ ශක්තිය තමයි මේ ධම්මවක්‍රණය කියල කියන්නෙ. සංසාරයත් නිර්වාණයත් කියන දෙක බොහොම ඇතට දමාගෙන දෙපිලක් කරගෙන හිතන ආකාරයට අනුව බලනකොට නොයෙකුත් ගැටලු මතු වෙනව. නමුත් මෙතන අපට පේනව දුක්ඛයට සමුදය සොයාගෙන නිරෝධයට මාර්ගය පාදාගන්නාම වතුරාඨී සත්‍යයම අවබෝධයෙන් නිවන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගන්න පුළුවන් වගේ, මේ සංසාර දියසුළිය කරකැවෙන ආකාරය වටහාගෙන එය නැවැත්වීමට ක්‍රමයක් කියෙනව නම් ඒක අනුගමනය කිරීමෙන් මේ දියසුළිය නතරකරන්න පුළුවනි කියන එක.

කලින් අපි සඳහන් කළ ගාථාධම්මවල ආකාරයට රහතන් වහන්සේ පිළිබඳව දියසුළියක් නැත කියල ප්‍රකාශ උනා කලින් දේශනයේ දියසුළිය සන්සිදුනට පස්සෙ තත්ත්වය කල්පනා කරල බලනකොට, කෙනෙක් ඇහුවොත්

අර දිය සුළිය කොහේද ගියේ කියල, අපට මොකක්ද දෙන්න වෙන පිළිතුර? හරියට අර ගින්න කොහේද ගියේ කියල අහපු ප්‍රශ්නට පිළිතුරු දෙන්න අමාරු වගේ තත්ත්වයක් එතන කියෙන්නෙ. මක් නිසාද? අපි දියසුළිය කියල කිව්වෙ අර දියවැලට. මහ ජලකද පීරාගෙන ඉදිරියට ඇදිල ගිය දියවැලේ තිබෙන්නෙත් අවට තිබෙනව වගේ ජලයමයි. එතකොට මේ දෙක එකතුවෙනව කියල කියන්නත් බැහැ. මේක වෙන කොහේවත් හැංගුණා කියල කියන්නත් බැහැ. අමුතු විදියෙ තත්ත්වයක් මෙතන කියෙන්නෙ. ඇත්ත වශයෙන් කියන්න වෙන්නෙ කුමක්ද? යම් යම් හේතුප්‍රත්‍ය නිසා යම්කිසි ක්‍රියාකාරීත්වයක් තිබුණා. ලෝක ව්‍යවහාරයට නගල 'අභවල් තැන' කියල, 'අතන' හරි 'මෙතන' හරි කියල කියන්න පුළුවන් ක්‍රමයක් තිබුණා. ඒ ව්‍යවහාර මාත්‍රය නැතිඋනා. අර ගින්න පිළිබඳ තත්ත්වයමයි මෙතන කියෙන්නෙ. 'ගින්න' කියල වචනයක් දා ගත්තෙ, සංකල්පයක් හදා ගත්තෙ, හේතුප්‍රත්‍යයන් නිසා, උපාදානයන් නිසා, ඇතිවුන එක්තරා තත්ත්වයක් දක්වීමට. ඔන්න ඔය විදියට ඔයිනුත් අපට පෙනෙනව, සංකල්ප තුළයි මේ අවිද්‍යාව සැඟවිල කියෙන්නෙ. ලෝකයා ඒක නොදනයි සමහර විට සංකල්ප ගොඩගෙනෙත් ඒවා නිවනේදී දැකීමට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ. සංකල්ප ලැයිස්තු නිවනේදී පේනව කියල සමහර විට කෙනෙක් හිතනව. එහෙම එකක් නොවෙයි මෙතන තත්ත්වය. මේ සංකල්පවලම තිබෙනව අවිද්‍යාව ගැබ්වෙල. ඒවා බිඳීමේ ශක්තියයි, ඒවා විනිවිද දැකීමේ ශක්තියයි පළමුවෙන්ම පහළවෙන්නෙ සෝවාන් මාර්ගඥානයෙදී. ඒක තමයි 'උදයත්ථගාමිනී ප ඤාණා අරියා නිබ්බට්ඨකා'⁴ කියල සඳහන් වෙන්නෙ. 'උදයත්ථගාමිනී' කියන්නෙ උදයව්‍යය දැකීමේ ශක්තිය. සමුදය නිරොධ කියන එකමයි. හටගැනීම් නැතිවීම් දකින ශක්තිය. ඒක දක්වල කියෙන්නෙ එක්තරා විධියක විනිවිද දැකීමේ ක්‍රමයක් හැටියටයි. 'යං කිංචි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං' කියල කියන කොට හටගන්නා ස්වභාවය නිසාම එහි නිරෝධයත් තිබෙන බව දන්නව. ඒක නිසා තමයි අර සැරියුත් ස්වාමීන්වහන්සේ, අසුභි ස්වාමීන් වහන්සේ 'යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ'⁵ කියල කියන කොටම සෝවාන් වෙල ඉවරයි. ඒ කියන්නෙ, යමක් හේතු ප්‍රත්‍යයයන්ගෙන් හටගන්නව නම්, ඒක හේතුප්‍රත්‍ය ඉවත් කළහම නිරුද්ධ වෙන්න පුළුවන් කියන එක ප්‍රඥාවන්ත කෙනෙකුට එක පාරටම වටහ ගන්න පුළුවන් අමුතුවෙන් නොකිවත්. ඔය විදියෙ තත්ත්වයක් අපට පේනව. සංසාර ගැටළුව තුළින්ම නිවාණය මතුකර ගැනීමේ ශක්තිය තමයි අර ධම්මවක්‍රණය.

ඊළඟට ඒ වගේම අපට පැහැදිලි වෙනව, අපි අර කලින් මහා නිදාන සුත්‍රයෙන් උපුටා දක්වූ පාඨයෙ කියැවුණා, අධිවචන මාභී නිරුක්ති මාභී ආදී භාෂා ව්‍යවහාරයෙ සියලු අංගෝපාංග තිබෙන්නෙ නාම රූපයක් විඤාණයක් කියන මේ සංසාර ජීවිත ඇති තාක් පමණි, ඊට එහා නොවෙයි කියන එක. 'එතතාවතා' කියල වචනයක් එහෙම කිව්වෙ, 'මෙතෙකින්ම මේ සංසාර වටය කරකැවෙනවය, 'එතතාවතා ජායෙථ වා ජියෙථවා මියෙථ වා වචෙථ වා උප්පජ්ජෙථවා' ආදී වශයෙන්, ජාති ජරාමරණ වූකි උප්පත්ති ආදී සියලුම

සංකල්පයන් අර්ථවත්ව යොදන්න පුළුවන් වන්නේ අර දියසුළි තත්ත්වය තිබෙනකාක්. ඒ කියන්නේ විඤ්ඤාණ නාමරූප දෙක, එකට යනකාක් පමණයි කියන එකයි. යම්කිසි ක්‍රමයකින් ඒ තියන සම්බන්ධය බිත්දොන්, අර සංසාර වටය - අර දියසුළිය - නතර කළොත්, ඊට එතාට කියන්න දෙයක් නැහැ. 'යෙන නං වජ්ජු තං ඤ්ඤාණං' ඔය විදියට රහතන් වහන්සේල පිළිබඳව සඳහන් වෙනව. යම් ආකාරයකින් කියනව නම්, එහෙම කියන්න හැකි තත්ත්වයක් ඔහුට නැත කියල.

එකකොට මෙන්න මේ විදියට අපට හිතාගන්න පුළුවන් මේ කාරණයටම - මේ දියසුළි උපමාවටම - බොහෝ දුරට කිට්ටු කරන්න පුළුවන් සුත්‍ර කොටස් අපට තවත් තැන් වලින් හමුවෙනව. දීඝ නිකායේ මහාපදාන සුත්‍රයේ සඳහන් වෙනව, විපස්සි බෝසතාණන් වහන්සේ මේ දියසුළිය හඳුනා ගත්තු හැටි. ඒක හරියට, අර ඇස් ඇති කෙනෙක් ගහක් ලඟ ගහක් යට ඉඳගෙන ඉන්න කොට එතනට වැටෙන කොළයක් දියවැලකට අහුවෙල ගහගෙන ගිහිල්ල දිය සුළියක් වටේ කරකැවිල නැතිවෙල යනව දැකල යම් කිසි නිගමනයක් ගන්න වගෙයි. අර පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය පිළිබඳව යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් වටහාගත්තු බවයි සඳහන් වෙන්න. සමහරෙක් හිතන්න පුළුවන් පුළුච්චාසානුසංඝාතිය ඇතිකරගෙන අවබෝධ කරගන්න දෙයක් කියල. නමුත් මෙතන සඳහන් වෙනව විපස්සි බෝසතාණන් වහන්සේ පිළිබඳව, 'යොනියො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො' කියල. ඒ කියන්නේ, යොනිසෝමනසිකාරයෙන්, ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගන්න කියල. 'යොනි' කියන්නේ ප්‍රභවස්ථානය, ඇතිවෙන ස්ථානය, හට ගන්න ස්ථානය. ඒ පැත්තට යොමු වෙමින් මෙතෙහි කිරීමයි 'යොනියොමනසිකාර' කියල කියන්නේ. එකකොට මෙතන සඳහන් වෙන හැටියට, විපස්සි බෝසතාණන් වහන්සේ පටිච්ච සමුප්පාදය හෙළි කරගන්න පටන්ගත්තේ අග කොතේ ඉඳල:

'කිම්හි නුබො සති ජරා මරණං හොති? කිම්පච්චයා ජරාමරණං?'

'කුමක් ඇති කල්හි ජරාමරණය වෙයිද? කුමක ප්‍රත්‍යයෙන්ද ජරාමරණය? කියල ඔය විදියට උන්වහන්සේ තමන්ම ප්‍රශ්නයක් නැඟුව. ඊළඟට ඊට පිළිතුර ඒ එක්කම උන්වහන්සේට පහළ උනා.

'ජාතියා බො සති ජරාමරණං හොති ජාති පච්චයා ජරාමරණං'

'ජාතිය - උපත - ඇතිකල්හි ජරාමරණය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙහි ජරාමරණය' කියල මේ විදියට දිගටම කලින් අපි සඳහන් කළ ආකාරයට යුගල යුගල වශයෙන්, ජෝඩු ජෝඩු වශයෙන්, ඇඳුණු වශයෙන්, පටිච්ච සමුප්පාදය දෙක දෙක ඉදිරියට ගෙන ගියා. ඒ කියන්නේ, ඊළඟට ඔන්න කියැවෙනව: කිම්හි නුබො සති ජාති හොති කිම්පච්චයා ජාති? හවේ බො සති ජාති හොති හව පච්චයා ජාති' - 'කුමක් ඇති කල්හිද ජාතිය ඇති වන්නේ, කුමක ප්‍රත්‍යයෙන්ද ජාතිය? 'හවය ඇතිකල්හිය ජාතිය (උපත) ඇතිවන්නේ, හවය ප්‍රත්‍යය කොටගෙනය ජාතිය' කියල ඔය විදියට විමසමින් ගිහිල්ල. නාම රූපයක් පහුකරගෙන ගිහිල්ල විඤ්ඤාණයට හේතුව සොයන

කොට ආපහු හැරෙන්න සිඳ්ධ උනා. විඤ්ඤාණයට හේතුව සෙවිව හැටියේ පෙනුන නාමරූපයමයි විඤ්ඤාණයට හේතුව. එතෙක්දී පෙනුන මේ දෙකේ අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍යය සම්බන්ධතාව. ඊළඟට විපස්සි බෝසතාණන් වහන්සේ තමන්ටම කියාගන්න: 'පච්චුදාවකතති බො ඉදං විඤ්ඤාණං නාමරූපමහා නාපරං ගච්ඡති. එතතාවතා ජායෙථ වා ජීයෙථ වා වචෙථ වා උප්පජ්ජෙථ වා යදිදං නාමරූප පච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං නාමරූප පච්චයා සලායතනං, සලායතන පච්චයා එස්සො, එස්ස පච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං, උපාදාන පච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාති, ජාති පච්චයා ජරා මරණං, සොක පරිදෙව දුකඛ දොමනස්සුපායාසා සම්භවනති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති සමුදයො සමුදයොති බො හිකඛවේ විපස්සිය බොධිසත්තස්ස පුබ්බෙ අනනුස්සෙසුකෙසු ධමමෙසු වකඛුං උදපාදි' - කියල මේ විදියට එතන දක්වනව. ඒ ධර්ම වක්‍රණය පිළිබඳ මුල් අවස්ථාව. එතන කෙළින්ම සඳහන් වෙනව, ඒ යෝනිසෝමනසිකාරයෙන්ම විපස්සි බෝසතාණන් වහන්සේ මතුකරගන්න මේ ජාතිජරාමරණ ආදී සියලුම ප්‍රඥපති තියෙන්නේ විඤ්ඤාණ - නාමරූප දෙක අතරෙයි කියල. මෙතන විශේෂ වචනයක් සඳහන් වෙනව: 'පච්චුදාවකතති' පච්චුදාවකතති බො ඉදං විඤ්ඤාණං නාමරූපමහා නාපරං ගච්ඡති - මේ විඤ්ඤාණය නාමරූපය කෙරෙන් ආපසු කැරකිලා එනව 'පච්චුදාවකතති' - සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ එන වචනයක් තියෙනව 'පොලා පැනල එනව' කියල. ඒකෙ හැසිල එනව කියන තේරුමයි. 'නාපරං ගච්ඡති' ඉන් ඔබ්බට යන්නේ නැහැ. වෙනත් එකකට යන්නේ නැහැ කියල මෙන්න මේ විදියට, එතතාවතා' - මෙතෙකින්ම කෙනෙක් උපදිනව, දිරනව, මැරෙනව, නැවත උපදිනව ආදී වශයෙන් පෙන්නුම් කරල, ඊළඟට කියනව: විඤ්ඤාණපච්චයා නාම රූපං, නාමරූප පච්චයා විඤ්ඤාණං - විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍යය කරගෙන නාමරූපය පවතිනව, නාමරූපය ප්‍රත්‍යය කරගෙන විඤ්ඤාණය පවතිනව. නමුත් ඊළඟට විශේෂ දෙයක් මෙතැන කියැවෙනව. 'නාමරූප පච්චයා සලායතනං, සලායතන පච්චයා එස්සො, එස්ස පච්චයා වේදනා ..... දන් අර සොයාගෙන ආපු මාභීය නැවතත් ආපසු ආවර්ජනා කරනව. අර දෙක අතරේ අර විධියට අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාව තිබුනේ වී නමුත්, ඒ නාමරූපයටම හේතු වෙවිව තව ගොඩක් තියෙනව. නාමරූප ලඟට සලායතන එස්ස වේදනා තණ්හා ආදිය. ඒව අර නාමරූපය පැත්තෙයි තියෙන්නේ. විඤ්ඤාණය තනිවම එහා පැත්තේ. මේ විදියටයි අපට හිතාගන්න තියෙන්නේ. මේ, සමුදය පැත්ත හෙළි කරගත්තු ආකාරයයි.

ඒ වගේම විපස්සි බෝසතාණන් වහන්සේ නිරෝධ පැත්තක් අර විධියටම යෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් හෙළි කරගන්න. 'කිම්හි නු බො අසති, ජරාමරණං න හොති, කිස්ස නිරොධා ජරාමරණනිරොධො,' - 'කුමක් නැති කල්හිද ජරාමරණය නැති වන්නේ, කුමක නිරෝධවීමෙන්ද ජරාමරණ නිරෝධය වන්නේ? ඊළඟට ඒකට පිළිතුරු වශයෙන් වැටහුනේ, ජාතියා බො අසති ජරාමරණං න හොති, ජාති නිරොධා ජරාමරණනිරොධො' - ජාතිය නැතිකල්හිය ජරා මරණය නැතිවෙන්නේ, ජාතියෙහි නිරෝධයෙන්ය ජරාමරණය නිරුද්ධ වෙන්නේ. ඔය විදියට කලින් කලා වගේම ඉදිරියට සොයාගෙන

ගියා. එහෙම ගිහිල්ල නාමරූප විඤ්ඤාණ දෙකේදී තේරුම් ගන්න: 'නාමරූප නිරොධො විඤ්ඤාණ නිරොධා, විඤ්ඤාණ නිරොධා නාමරූප නිරොධො, අතන අර සන්ධිසානය බිත්ද හැටියේ මොකද වෙන්නෙ, විඤ්ඤාණ නිරොධයෙන් නාමරූප නිරෝධය කරල එහෙම නැත්නම්, නාමරූප නිරෝධයෙන් විඤ්ඤාණ නිරෝධය කළාම, ඊළඟට නාමරූපය ළඟ තියෙන අනිකුත් අංග සියල්ලම - සලායතනය, එසස, වෙදනා ආදී ජාති ජරා මරණ දක්වා නිරුද්ධ වෙනවයි කියන එකයි එතැනින් තේරෙන්නෙ. ඒ හෙළිකරගත්තු ධම්ම වක්කුම මුල් කරගෙන විපසී බෝසතාණන් වහන්සේ ඊළඟට - ඒ සුත්‍රයේ සඳහන් වෙනව - 'පඤ්චසුච්චාදානකඛ්‍යෙධසු උදයබ්බයානුපසසී විභාසී' ඒ කියන්නෙ පඤ්ච උපාදානසාකෘතිය පිළිබඳව හටගැනීම නැතිවීම දකිමින් වාසය කළාය. වැඩිකලක් යන්නට කලින්ම, හෙළිකරගත්ත විපසනා මාගීය අනුව පුහුණුවීමේදීම විපසී බෝසතාණන් වහන්සේගේ සිත සම්පූර්ණයෙන්ම ආශ්‍රවයන්ගෙන් මිදුනාය. සම්බෝධිය ලබා ගන්නයි කියන එකයි.

එකකොට මෙන නියැවෙනව: "අධිගතො බො මහායං විපසනා මගෙහා බොධාය." මෙන නියෙන්නෙ ඉතාමත්ම වටිනා ධර්මයක්, බෝධිය සඳහා විපසනා මාගීයක්. විදඝීනා මාගීයක්. ඒ විදඝීනා මාගීයේ ප්‍රධානම කාරණය තමයි, මේ කියාපු නාමරූප - විඤ්ඤාණ දෙක අතර සම්බන්ධතාව. අටුවාවේ එහෙම පෙන්වුම් කරනව, විපසී බෝසතාණන් වහන්සේ මේ 'අවිජ්ජා' 'සංඛාර' ගැන සඳහන් කරන්නෙ නැත්තෙ මොකද කියන ප්‍රශ්නය නගල, ඒව අතීතෙ තියන නිසාය ඒව පෙනුනෙ නැත්තෙ කියල. නමුත් ඒක නොවෙයි කාරණය. මේ නාමරූප - විඤ්ඤාණ යන දෙක අතර සම්බන්ධතාව නොදැනීමමයි අවිද්‍යාව. ඊළඟට මේ දෙක දිගට පැවතී යාමට උපකාර වන්නෙ සංඝකාර. මේ විඤ්ඤාණ - නාමරූප දෙකේ අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාව නිරන්තරව පවතින්නෙ සංඝකාර නිසයි. එතන ඒ සුත්‍රයේ සඳහන් නොවුන නිසා, අටුවාවාරින් වහන්සේලා ඒක තෝරන්නෙ අර දෙක අතීතයට දාල - එහෙම තේරුව නමුත් අපට පැහැදිලි වෙනව, විපසී බෝසතාණන් වහන්සේගෙ ධම්ම වක්කුම ඇතිවෙන්න බැහැනේ ඒ මුල් අංග දෙක නැතිනම්. එකකොට ඒ අංග දෙක විශේෂයෙන් සඳහන් නොකළේ ඒව පසුබිමෙ තියෙන නිසයි. එක්තරා විවරණ ක්‍රමයක් අනුව අවිද්‍යාවෙන් පටන්ගෙන විවරණය කරන්න පුළුවන්. නමුත් මෙනතට ඇවිල්ල මේක නැවතුනෙ මොකද, මේ දෙකේ සම්බන්ධතාවට හේතුව වෙන්නෙ අර දියවැල ගැන කිව්ව වගේ එකක්. දියසුළියට වඩා ඇතිනුයි අපට දකින්න ලැබෙන්නෙ දියවැල යන ආකාරය. දියවැල අර විදියට අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්ම තත්ත්වය අමතක කරල, නිත්‍ය සුඛ ආත්ම ස්වභාවයක් සොයාගෙන ඉදිරියට යන එක අවිද්‍යාව. ඊළඟට දියකඳ පීරාගෙන යන ඒ පටු දියවැල් විඤ්ඤාණයම තමයි විඤ්ඤාණ කියල කියන්නෙ. ඒ විදියටම දන් මෙනනත්, අර පුද්ගලයා පිළිබඳව සලකල බලනකොට, විඤ්ඤාණ - නාමරූප දෙකේ සම්බන්ධතාවට පසුබිමින් සිටින්නෙ, මේක කෙළවර වෙන්නෙ දුකෙනුයි කියන අවබෝධය නැතිකම. එහෙම නැත්නම් වෙනත් විධියකින් කියනව නම්, අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්ම කියන ඒ ත්‍රිලක්ෂණය නොතකා නිත්‍ය සුඛ ආත්ම තත්ත්වයක් සොයාගෙන ඉදිරියට යාමයි. ඒක නිසාම ඇතිවන අර

ඇදීම්, ප්‍රයතන, රාශියමයි, අර සංඝකාර. සංඝකාර මතයි. ඒ විඤ්ඤාණය රඳා පවතින්නෙ. ඊළඟට ඒ විඤ්ඤාණයටම සම්බන්ධයි නාමරූපය. නාමරූපය පැත්තෙන් අර ඉතිරි අංග ටික තියෙනව. ඔය විදියට දන් අපට මානසික වශයෙන් චිත්තරූපයක් - මේ පටිච්ච සමුප්පාදය පිළිබඳව එක්තරා විවරණයක් - හිතේ ඇති කරගන්න පුළුවනි.

දන් එකකොට මේ සුත්‍රයෙනුත් අපට මහා නිදාන සුත්‍රයේ කියාපු කරුණු සනාථ වෙනව. තවත් ඒ වගේම වටිනා සුත්‍රයක් තිබෙනව - සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ දේශනා කරන සුත්‍රයක් - සංයුත් සහියේ නිදාන සංයුතයෙ. එතන ඒ සැරියුත් ස්වාමීන්වහන්සේ දිය සුළියටත් වඩා හිතාගන්න පුළුවන් පහසු උපමාවක් දක්වන්නෙ. බටකෝටු මිටි දෙකකට සමාන කරනව මේ විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත්. විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් හරියට අර බට කෝටු මිටි දෙකක්, උඩින් එකකට එකක් හේත්තු වෙන ආකාරයට හිටවල, එයින් එකක් ඇද්දාම -

'එකං ආකඨෙධ්‍යාය එකා පපතෙයා
අපරං වෙ ආකඨෙධ්‍යාය අපරා පපතෙයා'

ඒ කියන්නෙ, එකක් ඇද්දහම අනික වැටෙනව. එහා එක ඇද්දාම මෙහා එක වැටෙනව.

ඔය විදියට හිටවපු බටකෝටු මිටි දෙකක් හැටියට පෙන්වුම් කරනව මේ විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර ඇති අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාව-අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චය සම්බන්ධතාව. එහෙම කියල ඉවර වෙලා, ඊළඟට කියාගෙන යනව, විපසී බෝසතාණන් වහන්සේගෙ අවබෝධය වගේම, 'නාමරූප ජච්චයා සලායතනං, සලායතන ජච්චයා එසෙසා, එසස පච්චයා වෙදනා ආදී වශයෙන් අනිකුත් අංග. ඊළඟට එහි නිරෝධය දැක්වීමේදී පෙන්වුම් කරන්නෙ - අපි හිතමු, දන් වම්පැත්තෙ තියෙනව කියල විඤ්ඤාණ බට කෝටු මිටිය. දකුණු පැත්තෙ නාමරූප බටකෝටු මිටිය හිටවල තියෙනව කියල. මේ නාමරූප බටකෝටු මිටියටම හේත්තු කරල තියෙනව තව අංග රාශියක්. එහෙම හිතින් මවා ගන්නාම තේරුම් ගන්න වඩාත් පහසුයි. සලායතන, එසස, වෙදනා - ඔය විදියට බටකෝටු මිටි රාශියක් තියෙනව. ඒ ඔක්කොම නාමරූප බටකෝටු මිටියට හේත්තු වෙලයි තියෙන්නෙ. දන් විඤ්ඤාණ බටකෝටු මිටිය ඇද්ද හැටියේ අර ඔක්කොම එක සැරේටම ඇදගෙන වැටෙනව. ආයින් මේකෙ අතරක් නැහැ. සන්ද්ධික අකාලික වශයෙන් එහි පසික වශයෙන්, එහෙම පිටින්ම දුඃඛක්ෂය වෙනව, සංසාර දුකකිය සම්පූර්ණයෙන්ම එතැනම ඉවර වෙනව. එකකොට, මේ සුත්‍රය අනුවත් හිතාගන්න පුළුවනි, සාමාන්‍ය අවබෝධයට වඩා, සාමාන්‍යයෙන් කෙනෙකුගෙ විශ්වාසයට වඩා, විශේෂ තත්ත්වයක් මෙනත තියෙනව. මේක නිසා තමයි අපි කලින් කිව්වෙ, ජාති ජරා මරණ ආදී සංකල්පවල ගෙවියන ස්වභාවයක් තියෙනව කියල. මේ නිසා තමයි අර අනිච්චං සංඛතං පටිච්චසමුප්පතනං බයධමමං වයධමමං විරාගධමමං නිරොධ ධමමං කියල ජරාමරණය ගැන පවා කිව්වෙ. මේක ගැන කල්පනා කරල බලන කොට මොකද මේව

අනිත්‍යයයි කියන්නේ, ක්‍ෂයවෙල යන්නේ මොකද කියල හිතාගන්න ටිකක් අමාරු වෙන්න පුළුවනි. නමුත් මෙයින් පෙනෙන්නේ මේ සියලුම සංකල්ප අර නාමරූපට හේත්තුවෙල තියෙන නිසා මේ දියසුළිය, මේ සංසාර වටය - එහෙම නැත්නම් මේ බටකෝටු මිටි දෙකෙන් එකක් ඇද්ද හැටියේ අනිත් එකට හේත්තු වෙල තියෙන මේ සියල්ලම, මේ දුක් ගොඩ - එහෙම පිටින්ම අකාලිකවම නැතිවෙල යනව.

එතකොට ඔය විදියටයි දන් අපි විවරණය කර ගෙන ආපු මාගීයෙන් පෙනෙන්නේ. 'යො පටිච්චසමුප්පාදං පසසති සො ධම්මං පසසති, යො ධම්මං පසසති සො පටිච්චසමුප්පාදං පසසති.' මේක බුද්ධ වචනයක් හැටියට සැරියුත් ස්වාමීන්වහන්සේ ගෙනහැර දක්වන පාඨයක්, මජ්ඣිම නිකායේ මහාභ්‍රාජපදොපම සුත්‍රයේ.⁹ ඒකේ තේරුම: 'යමෙක් පටිච්ච සමුප්පාදය දකී'ද හේ ධම්මය දකී, යමෙක් ධම්මය දකීද හේ පටිච්චසමුප්පාදය දකී.' මෙයින් අපට පෙනෙනව මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මයමයි ඇත්තවශයෙන්ම 'ධම්මය කියල කියන්නේ. මේ ධම්මය ගැන හැම බෞද්ධයෙක්ම පිළිගන්න, කවුරුත් දන්න, ධම්මයේ ගුණ කියැවෙන පාඨයක් තියෙනව. මේ සවාකබානවු ධම්මය සන්ද්ධිකයී - අපේ ඇස්වලින් මෙලොවම දකගන්න පුළුවන්, තමා විසින්ම දක ගන්න පුළුවන් - 'සන්ද්ධික අකාලික' - අකාලිකයී. එහි පසසති අනිත් බලන්න කියල කියන්න පුළුවන්. ඔපනයික, පච්චතනං වෙදිකබ්බ වික්ඛන්ති ආදී වශයෙන් තම තමන්ගේම සන්තානයේ දකිය හැකි විදියේ ස්වභාවයක් මේ ධම්මය තිබෙනව කියල අපි කවුරුත් පිළිගන්නව. නමුත් සම්මත පටිච්චසමුප්පාද විවරණ ක්‍රමයේ මේ කියාපු සන්ද්ධික අකාලික ලක්ෂණ තිබෙනවද කියල අපිට මධ්‍යස්ථව කල්පනා කරල බලන්න සිද්ධ වෙනව. මක්නිසාද, මේ අංග දොලහ දෑට පිළිගන්න විවරණ මාගීය අනුව, විසුද්ධිමග්ග කතීෂ්ඨන් වහන්සේ තෝරන්නේ මෙහෙමයි. මේ අංග දොලහෙන් දෙකක් අතීතයට දානව. මුල් දෙක අල්ලල අතීතයට දානව. අග දෙක අනාගතයට දානව. මැද අට වතීම්මානා හැටියට තේරුම් කරනව. එතකොට කාල තුනක් මෙතන තියෙනව. අකාලික නොවෙයි. ඒක නිසා තමයි අර විපසසී බෝසතාණන් වහන්සේට අවිජ්ජා - සංඛාර දෙක පෙනුනේ නැහැ කියල තේරුම් කළේ. ඒව අතීතයේ නිසා ඒක සමහර විට පුබ්බ නිවාසානුසමානියෙන් මතුකරගන්න එකක් හැටියටයි අවබෝධය තියෙන්නේ. නමුත් පටිච්චසමුප්පාද ධම්මය පිළිබඳව සුත්‍රවල සඳහන් වෙන්නේ, වෙන එකක් තබා සෝවාන් පුද්ගලයාට පවා පටිච්චසමුප්පාදය පැහැදිලියි කියන එකයි - 'අරයො වෑස ඤායො පඤ්ඤාය සුද්ධියො හොති සුපපටිච්ඤධා'¹⁰ සෝවාන් පුද්ගලයා පිළිබඳව සඳහන් වෙන්නේ - මේ 'අරයො ඤායො' කියන්නේ ප්‍රතිත්‍ය සමුප්පාද ධම්ම න්‍යායයයි - මේ ආර්ය න්‍යායය, පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මය, ඒ සෝවාන් පුද්ගලයා විසින් 'පඤ්ඤාය සුද්ධියො' ප්‍රඥාවෙන් හොඳින් දක්ක, 'සුපපටිච්ඤධා' හොඳින් විනිවිද දක්ක. එතකොට 'සු' යන්නකුත් දාලා තියෙන්නේ මේක නිකම්ම එකක් නොවෙයි. පුබ්බ නිවාසානුසමානිඤානය නැති සෝවාන් පුද්ගලයා පවා මේ ඤානය ලබාගන්න කොහොමද කියන එකයි කෙනෙකුට ප්‍රශ්නය වෙන්නේ. කොයිහැටි හෝ වේවා, සම්මත විවරණ ක්‍රමයට අනුව අර විධියට මුල් දෙක අතීතයට

දමනව. ඒ කියන්නේ අවිජ්ජා - සංඛාර දෙක අතීතයට දානව. 'ජාති - ජරාමරණ' දෙක අනාගතයට. ඒ අතර තිබෙන ඉතිරි අට වතීම්මානායට. ඔය හැටියට කාලතුනකට බෙදනව. එපමණක් නොවෙයි, මේව පුද්ගලයකුගේ සංසාර ගමනේ අවස්ථා තුනක් හැටියට විවරණය කරන්න යාමේදී තව අමුතුවෙනුත් කැලි මේකට පුරුද්දන්න සිද්ධ වෙනව. අන්න ඒක නිසා පහේ ගොඩවල් හතරකුත් දක්වනව.¹¹ අවිජ්ජා, සංඛාර, තණ්හා, උපාදාන, හව අතීත හේතුය කියල. ඊළඟට ඒ අතීත හේතු නිසා වික්ඛාණ, නාමරූප, සලායතන, එසස වෙදනා කියන වතීම්මාන එල ඇතිවෙනවය. නැවතත්, අවිජ්ජා, සංඛාර, තණ්හා, උපාදාන, හව කියන වතීම්මාන හේතු පහ නිසා වික්ඛාණ, නාමරූප, සලායතන, එසස, වෙදනා යන අනාගත එල පහ ඇතිවෙනවය කියල ඔය විදියට විවරණය කරන ක්‍රමයක් තියෙනව. මේ පහේ ගොඩවල් හදාගෙන විවරණය කිරීමෙන් අර අංග අතර තිබෙන ඉදස්සවයතා සම්බන්ධය පලදුවෙනව. අපි කලින් පෙන්වුම් කලා යුගල වශයෙන් මේ අංග දෙකක් අතර තියෙන ඉදස්සවයතාව. ඒකමයි පටිච්ච සමුප්පාද ධම්ම න්‍යාය හැටියට ගතයුත්තේ. ඒකමයි මූලධම්මය. එකක් නිසා අනික ඇතිවෙනව. එකක් නිරුද්ධ වීමෙන් අනික නිරුද්ධ වෙනව. ඔය විධියට විග්‍රහ කරන ක්‍රමයක් තියෙනව. අන්න ඒක පලදු වෙනව, අමුතුවෙන් කැලි මේකට එකතු කරන්න යාමෙන්. එපමණක් නොවෙයි, මේ සම්මත විවරණ ක්‍රමයේ හව කියන වචනය පවා තෝරනව 'උප්පත්ති හව' 'කම්මහව' කියල. 'උපාදාන පච්චයා හවො' කියන තැන උප්පත්ති හව' හැටියට විග්‍රහ කරනව. ඊළඟට, හව පච්චයා ජාති කියන එක තෝරන්න ගියාම එතැන තෝරන්නේ කම්මහව හැටියට. මේ එකම පදය දෙයාකාරයකින් තෝරනව. ඒ වගේම, 'ජාති' කියන පදය - සාමාන්‍යයෙන් 'ජාති' කියන වචනයේ තේරුම 'උප්ප' කියන එකයි. නමුත් ඒකට 'මතු උප්ප' 'නැවත උප්ප' කියන අර්ථයයි, පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මය තේරීමේදී දීල තියෙන්නේ.

ඔය විධියේ දුර්වලතා රාශියක්. ඒක බොහෝවිට උගතුන් මේ කාල පෙන්වා දෙනව, සාමාන්‍යයෙන් මේව ගැන කියන්න පුළුවන් අය. එතකොට, මෙන්න මේ අඩුපාඩු කිසිවක් නැහැ අපි අර කලින් විස්තර කළ ආකාරයට මේ මුළුමනක් සංසාර වටයේ රහස වික්ඛාණ - නාමරූප දෙක අතර තියෙනව කියල ගත්තහම. පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මය, ඇත්ත වශයෙන්ම, තනිකර දුක් ගොඩක - කේවල දුඃඛ සන්තප්පයක - සමුදය හා නිරෝධය පෙන්වුම් කරනව මිසක්, සංසාරගත පුද්ගලයාගේ සංසාර ගමනේ අවස්ථා තුනක් පෙන්වන එකක් නොවෙයි. මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මයේ විශේෂත්වය තමයි, සන්ද්ධික අකාලික වශයෙන් - අර යෝනිසෝමනසිකාරයෙන්ම විපසසී බෝසතාණන් වහන්සේ මතු කරගන්න වගේ - මේ ධම්මාව වතීම්මානයෙහි දකිය හැකි ස්වභාවය. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධම්මය තිබෙන විශිෂ්ටම ලක්ෂණය තමයි, මේ සන්ද්ධික අකාලික බව. ඒ බව හෙළිවෙනව සුත්‍ර නිපාතයේ පාරායණ වගයේ හේමක මාණව පුවඡාවෙන්. ඒ හේමක නමැති බ්‍රහ්මණ මාණවකය බුදුරජාණන් වහන්සේට ප්‍රශංසා මුඛයෙන් ප්‍රකාශ කරනව මෙන්න මෙහෙම:

'යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු - හුරං ගොතම සාසනා
 ඉට්ඨාසි ඉති භවිස්සති - සබ්බං තං ඉතිහිතිහං
 සබ්බං තං තඤ්ඤාධිකං - නාහං තතථ අභිරමිං
 තථකඤ්ඤා මෙ ධම්මං අකඛාති - තණ්හානිගඤාතනං මුනි
 යං විදිතවා සතො වරං - තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං'¹²

ඒ කියන්නේ, 'යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසු - හුරං ගොතම සාසනා' - ගොතම ශාසනයෙන් පිටත යම් ශාසනාවරු මට ධම් කියල දුන්න නම්, ඒ හැම දෙනෙක්ම මෙන්ම මේ විදියටයි විග්‍රහ කළේ. 'ඉට්ඨාසි ඉති භවිස්සති' - 'මෙසේ විය මෙසේ වන්නේය.' ඒ කියන්නේ, අතීතයත් අනාගතයත් අල්ලලයි තේරුම් කරන්නේ. 'සබ්බං තං ඉතිහිතිහං' - 'ඉතිහිතිහ' කියන පාරභාෂික වචනයකින් ඒක නිසාම හැදිල තිබුන. 'ඉතිහ-ඉතිහ'. ඒ කියන්නේ, 'එසේ මෙසේ'. එසේ මෙසේ ධම් ඒව ඔක්කොම. 'සබ්බං තං ඉතිහිතිහං' 'සබ්බං තං තඤ්ඤාධිකං' - ඒ ධම්වල ස්වභාවය, තකී වඩනව, තකී උපදවනව. මේක කොහොමද? - අර සබ්බසාව සුත්‍රයේ¹³ එහෙම තියෙන ආකාරයට පුච්චානක අපරානතවලට දුවමින් - 'අපි එහෙම හිටියද නැද්ද' කියල, ඔය වගේ තකී ඇතිවෙන විදියේ ධම් අනිත් ශාසනාවරු දේශනා කළේ. නාහං තතථ අභිරමිං' - ඒ ධම්යන් පිළිබඳව මම සතුටට පත්වුනේ නැත.' නමුත් 'තථකඤ්ඤා මෙ ධම්මං අකඛාති තණ්හානිගඤාතනං මුනි' - නමුත්, මුනිවරයාගේනි, ඔබවහන්සේ තණ්හාව විනාශ කරන්නාවූ මේ ධම්මය මට දේශනා කළා. 'යං විදිතවා සතො වරං' - යම් ඒ ධම්මය තේරුම් අරගෙන සතිමත්ව හැසිරෙන්නේ, 'තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං' - 'මේ ලෝකයේ ඇලෙන සුළු, අලවන සුළු, තණ්හාවෙන් එතර වන්නේය', කියල මේ විදියට ප්‍රශංසා මුඛයෙන් ඒ හේමක මාණවකය ප්‍රකාශ කළේ මේ ධම්මයේ තියෙන මේ විශිෂ්ට ලක්ෂණය නිසයි. ධම්මය කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මය බව අපි කලින් සඳහන් කළා. ඒ අනුවත් අපට හිතාගන්න පුළුවනි, මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මය අර විදියට අතීතයට දිවීමක් හෝ අනාගතයට පැනීමක් නැතිව මේ වතීමානය තුළින්ම, පුද්ගලයාගේ සන්තානය තුළ නිරන්තරව පවතින විඤ්ඤාණ - නාමරූප සම්බන්ධතාව තුළින්ම මේ පටිච්චසමුප්පාද ධම්මයේ රහස මතුකරගන්න පුළුවන් බව. දන් අපි දන්නවා, කෙසෙල් කඳක හරයක් නැති බව සොයා ගන්න ඒක මුල ඉඳල අගට පට්ට ගහන්න ඕන නැහැ. හොඳට කැපෙන කඩුවක් අරගෙන, මැදින් කැපුවාම, ඒ හරස් කැපුම තුළින් අපට දකින්න පුළුවන් කෙසෙල් කඳක හරයක් නැති බව. ඒ වගේම මේ සංඝකාර කෙසෙල් කඳක් - 'පඤ්ඤාමයං තිබ්බංමසිං ගභෙතවා'¹⁴ අර ප්‍රඥාමය වූ තීක්ෂණ වූ කඩුව අරගෙන, මැදින් කැපුවොත්, ඒකෙ අභ්‍යන්තර ව්‍යුහයෙන් - අභ්‍යන්තර සැකැස්මෙන් - අපට අල්ලගන්න පුළුවනි, 'මේ සංඝකාර සකඤ්ඤා කිසිම හරයක් නැහැ. අතීතයේ යම් භවයක් තිබුන නම් ඒකෙන් මේ ධම්මාවමයි. අනාගතයේ යම් භවයක් තියෙනව නම් ඒකෙන් මේ ධම්මාවමයි, මේ කියන ධම්මාව මගේ මේ සන්තානය තුළින් සන්දිග්ගික අකාලික වශයෙන් මම දකිනව කියල අන්න ඒ විදියටයි ආර්යශ්‍රාවකය පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මය පිළිබඳව අර 'සමුදයො' 'සමුදයො' 'නිරොධො කිරොධො' කියන වචන ප්‍රකාශ කරන්නේ. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං

සබ්බං තං නිරොධ ධම්මං කියන ඒ ප්‍රත්‍යක්ෂය ලබාගන්නේ.

එකකොට මේ අනුවත් අපට පෙනෙනව මේ සමමත විචරණ ක්‍රමයේ යම් යම් අඩුපාඩු තිබෙන බව. ඒ වගේම, තවත් උපමාවක් අපි ගත්තොත්, බුදුරජාණන්වහන්සේ ඇත්තවශයෙන්ම වෛද්‍යවරයෙක් හැටියට හඳුන්වන බව අපි කලින් සඳහන් කළා. මේක සමහර විට මේ කාලෙ උපමාවක් හැටියට ගන්නත් පුළුවනි. නමුත් දන් යම්කිසි රෝගියකුගේ රෝග නිදානය, රෝග තත්ත්වය, වටහා ගැනීමට මේ කාලයේ වෛද්‍ය විශේෂඥයකුට අවශ්‍ය වන්නේ එක ලේ බිංදුවක්, එක රුධිර පටකයක්, පමණයි. ඒ ලේ බිංදුව, ඒ රුධිර පටකය, අණු දක්නයක් යටට දමල බලනකොට, ශරීරයේ තිබෙන සියලුම විෂබීජ තත්ත්වය, ලෙඩ රෝග තත්ත්වය, එතන පැහැදිලි වෙනව. රෝගියට ඇවිල්ල බලන්නෙයි කියල - 'එහි පසසික' - පෙන්න්න නමුත් පුළුවන්. ඊළඟට යම් යම් වමන විරේචන ආදියෙන් රෝගය සුවකළාට පස්සේ, ඔන්න දන් ඇවිල්ල ලේ පරීක්ෂාකරල බලන්න විෂබීජ නැහැ කියල රෝගියාට කියන්න පුළුවන්. අන්න ඒ විදියේ සන්දිග්ගික අකාලික ධම්මයකුයි බුදුරජාණන්වහන්සේ දේශනා කළේ. ඒ ලක්ෂණය මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මයේ තිබෙන බවයි විශේෂයෙන්ම සැලකිය යුත්තේ.

ඊළඟට මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධම්මය තුළින්ම එන තවත් ප්‍රශ්නයක් තමයි, 'අවිජ්ජා' 'සංඛාර' දෙක අතීතයට දැමීමට හේතුව. මහා නිදාන ආදී ඇතැම් සුත්‍රවල සඳහන් වෙනව මවු කුසක විඤ්ඤාණයක් බැසගැනීම ගැන සාකච්ඡාවක්. එකකොට, එබඳු සාකච්ඡාවක් තියෙන නිසා කෙනෙක් හිතන්න පුළුවන් අපේ මේ පටිච්චසමුප්පාද ධම්මයක් මවුකුසකට එහා ඉඳලයි එන්නේ කියල - නමුත් මේ සාකච්ඡාව දිහා සැලකිල්ලෙන් බැලුවොත් මේ සාකච්ඡාවේ පරමාර්ථය මොකක්ද කියල විග්‍රහ කරල බැලුවොත් - ඒ විදියේ නිගමනයකට ඉඩක් නැහැ. මහා නිදාන සුත්‍රයේ¹⁵ බුදුපියාණන් වහන්සේ ප්‍රශ්නෝත්තර වශයෙන් ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට කරුණු පැහැදිලි කිරීමේදී ඒ ස්වාමීන්වහන්සේට ඒත්තු ගන්වන්න උත්සාහ කරන්නේ මේ විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර ඇති නිරන්තර සම්බන්ධතාව වෙන එකක් තබා මවුකුසදී පවා පවතින බවයි. මේකෙ ප්‍රශ්නෝත්තර වශයෙන් කොටස් හතරක් තියෙනව. පළමුවෙනි ප්‍රශ්නය:

"විඤ්ඤාණං භි ආනන්ද මාතූකුච්ඡිං න ඔකකම්ඤ්ඤා අපි නුබො නාමරූපං මාතූකුච්ඡිසම්මං සමුච්ඡිසං"

"නොහෙනං හනෙන" කියල ආනන්ද භාමුදුරුවෝ ඒකට පිළිතුරුත් දෙනව. ඒ කියන්නේ, බුදුරජාණන් වහන්සේ විමසන පළමුවෙනි ප්‍රශ්නය කුමක්ද? 'විඤ්ඤාණං භි ආනන්ද මාතූකුච්ඡිං න ඔකකම්ඤ්ඤා' - 'ආනන්දය, යම් හෙයකින් විඤ්ඤාණය මවුකුසට බැස ගත්තේ නැත්නම්, 'අපි නුබො නාමරූපං මාතූ කුච්ඡිසම්මං සමුච්ඡිසං' - නාමරූපය මවුකුසෙහි - 'සමුච්ඡිසං' කියන ඒ වචනය පිළිබඳ නොයෙකුත් අපීභේද දක්වනවා, සමහර වචනවල අපී පිළිබඳව නොයෙකුත් මතභේද තියෙනව - නමුත් මෙතන වඩා සහේතුකයි කියල ගන්න පුළුවන්, 'සමුච්ඡිසං' කියන්නේ, අර

උවඡ්ඨ ආදී වචනවල තියෙනව ශේෂවීම් අර්ථය. මෙතන, 'මවුකුසේ ශේෂවන්නේද? ඉතිරි වන්නේද?' කියන එකයි. ඒ කියන්නේ, විඤ්ඤාණය මවුකුසට බැස ගත්තේ නැත්නම්, නාමරූපය මවුකුසෙහි ඉතිරි වන්නේද? ශේෂ වන්නේද? විඤ්ඤාණයේ ආධාරය ඇතිවයි නාමරූපය තියෙන්නේ. නාමරූපය යම්කිසි තැනක තියෙනව නම් විඤ්ඤාණයටයි වැඩි බලය තියෙන්නේ. විඤ්ඤාණය වැටුනේ නැත්නම් එතන නාමරූපය රැඳෙන්නේ නැහැ. ඒකයි මේ යම්කිසි මවුකුසක් පිළිබඳව, කෙනෙකුගේ මරණ අවස්ථාවේදී සිතිවිල්ලක් ආවත්, එතනට විඤ්ඤාණය හරියට බැසගත්තේ නැත්නම්, නාමරූපය එතන රඳන්නේ නැහැ. විඤ්ඤාණයට සාපේක්ෂවයි නාමරූපය වන්නේ. නාමරූපය කියන්නේ නිකං ගස් ගල්වල තියෙන දෙයක් නොවෙයි. විඤ්ඤාණයත් එක්කමයි ඒක තියෙන්නේ. විඤ්ඤාණයේ ආධාරය නැත්නම් නාමරූපය එතන රැඳෙන්නේ නැහැ කියන එකයි කියන්නේ.

එතකොට ඒකට 'නොහෙතං හනෙත' - නැතමය, ස්වාමීනි, කියල ආනන්ද ස්වාමීන්වහන්සේ පිළිතුරු දුන්න. පළමුවෙනි ප්‍රශ්නය ඒකයි. ඊළඟට,

"විඤ්ඤාණං ව හි ආනන්ද මාතුකුච්ඡං ඔකකමිඤ්ඤා වොකකමිඤ්ඤාපඨං, අපි නුබො නාමරූපං ඉප්ථත්තාය අභිනිබ්බන්තිඤ්ඤාපඨං" කියල බුදුපියාණන් වහන්සේ විමසනව. ඊට දෙන පිළිතුරත් "නැතමය ස්වාමීනි" කියන එකයි. මොකක්ද ප්‍රශ්නය? ආනන්දය, යම්කිසි විදියකින් විඤ්ඤාණය මවුකුසට බැසගෙන එයින් නික්ම ගියොත්, එයින් ගිලිහී ගියොත් - මවුකුසට බැස්ස, නමුත් එයින් පිටවුනා - එහෙම උනොත්, නාමරූපය ඉප්ථත්තායක් සඳහා උපදින්නේ වෙයිද? උපදිනවද? ඉප්ථත්තාය කියන එක අපි කලිනුත් සඳහන් කළා, ඒකේ විශේෂ අර්ථයක් තිබෙන බව. ඒ ඒ හවයට පුද්ගලයකු ඇතිවෙන කොට 'එතැන' 'මෙතැනක්' වන ආකාරය. ඒ කියන්නේ, කොටින්ම, ජාතියක්, උප්පත්තියක් ලබන බවයි, එතන අභවන්නේ. එතකොට, විඤ්ඤාණය මවුකුසට බැසගෙන එයින් පිටවෙල ගියොත්, අර නාමරූපය 'ඉප්ථත්තායක්' වශයෙන් මෝරල, 'ඉප්ථත්තායක්' වශයෙන් බිහිවෙන්නේ නැහැ කියන එකයි. ඒක ඉප්ථත්තායක් බවට පත්වෙන්නේ නැහැ. ඉප්ථත්තායක් වෙන්න නම් අර දෙකම තියෙන්න ඕන - 'විඤ්ඤාණ' 'නාමරූප' දෙක. ඒකටත් 'නොහෙතං හනෙත' කියාපු එකේ හේතුව අපට හිතාගන්න පුළුවන්. "එසේ නැත ස්වාමීනි."

ඊළඟට බුදුපියාණන් වහන්සේ අසන ප්‍රශ්නය: "විඤ්ඤාණං ව හි ආනන්ද දහරසෙසව සනො වොච්ඡිඤ්ඤාපඨං කුමාරකසෙසවා කුමාරකාය වා අපි නුබො නාමරූපං වුද්ධං විරුඤ්ඤිං වෙජුලං ආපඤ්ඤාපඨං." ඒ කියන්නේ. "ආනන්දය යම්කිසි දරුවකුගේ හෝ දරියකගේ ලාබාල කාලයේදීම විඤ්ඤාණය සිදී ගියහොත්, අර නාමරූපය වැඩිමට විජුල බවට, මහත් බවට පැමිණෙන්නේද? ඒකටත් ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ දෙන පිළිතුර "නැතමය, ස්වාමීනි" කියන එකයි. අන්න ඊළඟට අර ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු ලබාගන්නට පස්සේ බුදුපියාණන් වහන්සේ, දැන් ඒකට සාධක සම්පූර්ණ නිසා, නිගමනය දෙනව:

"තස්මාතිභානන්ද එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස ප වටයො නාමරූපස්ස යදිදං විඤ්ඤාණං" "අන්න ඒක නිසා ආනන්ද, මේකමයි හේතුව, මේකමයි නිදානය, මේකමයි සමුදය, මේකමයි ප්‍රත්‍යය නාමරූපයට, එනම් විඤ්ඤාණය." ඒ කියන්නේ, මෙතන විශේෂයෙන් පෙන්නුම් කරන්නේ විඤ්ඤාණයේ වැදගත්කම. විඤ්ඤාණ නාමරූප දෙකෙන් වැඩිබර තිබෙන්නේ විඤ්ඤාණයටයි, නාමරූප මාත්‍රයක් ඇති උනාට මොකද - දැන් අපේ මේ සාකච්ඡාවේ එක එක ප්‍රශ්නයෙන් හෙළි උනේ - විඤ්ඤාණය නිසයි යම්කිසි මවුකුසක නාමරූපයක් ඇතිවෙන්නේ, නමුත් විඤ්ඤාණය හරියට බැහැ ගත්තේ නැත්නම් නාමරූපය එතන රැඳෙන්නේ නැහැ. ඊළඟට, විඤ්ඤාණය බැහැගෙන ඉන් නික්මල ගියොත් නාමරූපය 'ඉප්ථත්තායකට පත්වෙන්නේ නැහැ. වෙන එකක් තබා දරුවක් හෝ දරියක් හැටියට ඉපදුනාට පස්සේ හෝ ළදරු කාලයේදීම අර විඤ්ඤාණය යම්කිසි ආකාරයකින් සිදිල ගියොත් නාමරූපය වැඩිමට පත්වෙන්නේ නැහැ. විජුල බවට පත්වෙන්නේ නැහැ. ඉතින් එතනින් පැහැදිලි වෙනව විඤ්ඤාණයේ අත්‍යවශ්‍ය බව නාමරූපයේ පැවතීමට.

ඊළඟට බුදුපියාණන් වහන්සේ හතරවැනිව දක්වනව: "විඤ්ඤාණං ව හි ආනන්ද නාමරූපෙ පතිට්ඨං න ලභිස්සඨං, අපි නුබො ආයතීංජාතිජරාමරණ දුක්ඛ සමුදය සභවො පඤ්ඤායෙඨං" ආනන්දය, යම්කිසි විදියකින් - කොයි ආකාරයෙන් ද කියල මෙතන කියවෙන්නේ නැහැ - යම්කිසි විදියකින් විඤ්ඤාණය නාමරූපයේ ප්‍රතිෂ්ඨාවක් නොලබන්නේ නම්, නැවත ජාතිජරාමරණාදී සංසාර දුඛයක් ඇතිවෙනවද? "නැතමය ස්වාමීනි" අන්න එතකොට හතරවැනිව දක්වන කාරණය ඉතාම වැදගත් වෙනව. එතනින් පෙන්නුම් කරන්නේ, මේකයි සංසාරක තත්ත්වය. ඒක නිසා යම්කිසි විදියකින් විඤ්ඤාණය නාමරූපයේ ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබාගත්තේ නැත්නම්, නොපිහිටන ආකාරයක් යම් විදියකින් යොදාගන්න පුළුවන් උනොත්, නැවත සංසාර දුඛයක් වන්නේ නැහැ කියන එකයි. ඒකත් ඉතින් ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ පිළිගන්නව.

ඔන්න එතකොට මේ සාකච්ඡාවේනුත් අපට පෙනෙනව මවුකුසක් පිළිබඳ සාකච්ඡාව නිසාම අපට නිගමනය කරන්න බැරි බව අවිඤ්ඤා - සංඛාර දෙක අතීත කාරණය කියල. මෙයින් අපට පෙනෙනව විඤ්ඤාණ - නාමරූප දෙකේ ඇති අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාව. දැන් එතකොට ඊළඟට ඇති ප්‍රශ්නය, විඤ්ඤාණය නාමරූපයේ ප්‍රතිෂ්ඨාවක් නොලබන්නේ කොහොමද? නොලබන ආකාරය කොහොමද? ඒක සිදුවන්නේ කොහොමද කියන එකයි.

සංසාරගත පුද්ගලයාගේ විඤ්ඤාණය හැම තිස්සේම 'පතිට්ඨිත විඤ්ඤාණයක්' මේ විඤ්ඤාණය නාමරූපයේ ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබන ස්භාවයක් තියෙනව. මේ දෙක එකටමයි යන්නේ. ඒක නිසා තමයි අර දීඝනිකායේ සමපසාදනීය සුත්‍රයේ¹⁶ දක්වෙන්නේ 'දස්සන සමාපත්ති' පිළිබඳ විස්තරයේදී, යම්කිසි දර්ශන සමාපත්තියක් ලබාගත්ත කෙනෙක් දකිනවය: "පුරිසසස ව විඤ්ඤාණසොතං පජානාති උභයනො අබ්බොච්ඡිනතං ඉධ ලොකෙ පතිට්ඨිතස්ස පරලොකෙ පතිට්ඨිතස්සව." යම්කිසි පුරුෂයෙකුගේ විඤ්ඤාණ ශ්‍රෝතය විඤ්ඤාණ

නමැති දියපහර - දකිනව දෙපසින්ම නොසිඳුන පැවැත්මක් හැටියට. ඒක මෙලොවත් පිහිටල පරලොවත් පිහිටල. අර ප්‍රතිෂ්ඨිත භාවයයි එතනින් පෙන්නුම් කරන්නේ. සංසාරගත සත්ත්වයාගේ විඤ්ඤාණය මෙලොවත් පරලොවත් පිහිටල. තවත් ඒ වගේම අසන සමාපත්තියක් පෙන්නුම් කරනව: 'පුරිසස්ස ව විඤ්ඤාණසොතං පචානාති උභයතො අබ්බොවජ්ජනං ඉධලොකෙ අප්පතිට්ඨිතස්ස ව පරලොකෙ අප්පතිට්ඨිතස්ස' - පුරුෂයෙකුගේ විඤාන ශ්‍රෝතය දෙපසින්ම නොසිඳුනු හැටියට, මෙලොවත් නොපිහිටි පරලොවත් නොපිහිටි හැටියට දැනගන්නව. ඒක රහත් විඤ්ඤාණයයි. එකකොට රහතන්වහන්සේගේ විඤ්ඤාණය අප්පතිට්ඨිත විඤ්ඤාණයක්. සංසාරගත පුද්ගලයගේ විඤ්ඤාණය පතිට්ඨිත විඤ්ඤාණයක්.

ඒක නිසාම තමයි අර සංයුත්සහියෙ සගාථක වභගයේ¹⁷ ගොධික ස්වාමීන්වහන්සේ පිළිබඳ ප්‍රචායන්තියෙදී, ගොධික ස්වාමීන් වහන්සේ දිවිනසාගත්ත කියල සඳහන් වෙනව. ගෙලකපා ගෙන දිවි නසා ගත්ත නමුත් ඒ මරණ වේදනාව මෙනෙහි කරල ඇත්ත වශයෙන්ම රහත් වෙලයි අපවත්වුනේ - පිරිනිවන් පෑවේ. නමුත් මාරය හිතුව මේ සාමාන්‍ය කෙනෙක් කියල. හිතල, විඤ්ඤාණය සොයමින් හැසුරුන බව බුදුපියාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියෙනව. "අප්පතිට්ඨිතෙන ව හික්ඛවේ විඤ්ඤාණෙන ගොධිකො කුලපුත්තො පරිනිබ්බුතො" - ගොධික ස්වාමීන්වහන්සේ අප්පතිට්ඨිත විඤ්ඤාණයකින් පිරිනිවන් පෑව බවත් ප්‍රකාශ කළා. සාමාන්‍ය සංසාරගත පුද්ගලයගේ විඤ්ඤාණය නිතරම පිහිටලයි තියෙන්නේ. අර කියාපු සම්බන්ධතාව නිතරම තියෙනව. මෙන්න මේක නිසන් අපට හිතාගන්න පුළුවනි සංසාරගත පුද්ගලයගේ විඤ්ඤාණයේ නිතරම ගැටයක් වැටිල තිබෙන බව. මේ විදියට මෙලොවත් පරලොවත් සම්බන්ධ කරල වගේ එක්තරා විදියක සම්බන්ධතාවකින්මයි තියෙන්නේ. මෙතන එකකොට වැටිවිච්ච ගැටයක් ලිහනව මිසක් අමුතුවෙන් ගැට ගහන්න දෙයක් නැහැ. නමුත්, විශේෂයෙන්ම, දන් ඔය පටිසන්ධි චිත්තය ගැන කියනව නම්, මෙකල බොහෝවිට අපට ඒ වචනේ පාවිච්චි නොකර බැරි තරමට බහුල ව්‍යවහාරයේ තියෙනව. ඒ කියන්නේ චුති චිත්තයකට පස්සේ පටිසන්ධි චිත්තය ඇති වෙනව කියල. වෙන එකක් තබා ජාතක කථාවක්වත් විස්තර කරන්න බැහැ 'පටිසන්ධි' කියන වචනය නැතිව. නමුත් ඇතැමුන් ප්‍රශ්න කරනව මේ තරම් මේ වැදගත් හැටියට සලකන 'පටිසන්ධි' කියන වචනය සුත්‍ර දේශනාවල නැත්තේ මක්නිසාද කියල. බුදුරජාණන් වහන්සේ කොතෙකුත් අවසාවල මව්කසට බැස ගැනීම පිළිබඳ කාරණය සඳහන් කරනව, නමුත් ඒකට 'මකකන්ති' ගබ්බස්ස අවකකන්ති' 'උප්පති' ආදී වචන යොදනව මිසක් 'පටිසන්ධි' කියල වචනයක් යොදන්නේ නැහැ.

මේ 'පටිසන්ධි' කියන වචනයේ තේරුම මොකක්ද? මේක හව දෙකක් ගැට ගහනව වගේ, චුතියෙන් පස්සේ පටිසන්ධියක්. දන් අපි කිව්ව අර්ථකළාප උපමාවේදී. විඤ්ඤාණ බටකෝටු මිටිය ඇද්දහම නාමරූප බටකෝටු මිටිය වැටෙනව කියල. නාමරූප බටකෝටු මිටිය ඇද්දාම විඤ්ඤාණ බටකෝටු මිටිය වැටෙනව කියල. ඔය විදියේ අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චය සම්බන්ධතාවක්

තිබෙන බව. නමුත් මේ අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චය සම්බන්ධතාව පිළිගන්න අතරම, මේ ගැටගැහීමක් කරන්නේ මොකද කියන ප්‍රශ්නයකුත් එනව. මක්නිසාද? අර උපමාව මෙතෙක්ට ගත්තොත්, චුති චිත්තය වැටෙන කොට පටිසන්ධි චිත්තය කෙලින් වෙනව. හරියට බට මිටි දෙකෙන් එකක් ඇද්දහම අනික කෙලින් වෙනව වගේ. මේක අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චය ධර්මතාවට විරුද්ධයි. මෙතන අකාලික බවක් නැහැ. අන්න ඒක නිසා මෙතන මේ පටිසන්ධි කියන වචනයත් කල්පනාකර බැලිය යුතු තැනක්. සංසාරගත සත්ත්වයාගේ සහනානය නිතරම ගැට ගැහිලයි තියෙන්නේ. 'අනොපටා බහිපටා වශයෙන්, විඤ්ඤාණ නාමරූප දෙක අතර ඒ සම්බන්ධතාව. මරණ අවසාවේදී සිදුවෙන්නේ කුමක්ද කියන එක ගැඹුරු ප්‍රශ්නයක් හැටියට දක්වනව. නමුත් කල්පනාකාරීව සුත්‍ර දේශනා අනුව බලනවනම් අපට පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයම මේක තුළින් දකින්න පුළුවනි.

මේ පතිට්ඨිත විඤ්ඤාණයත් අප්පතිට්ඨිත විඤ්ඤාණයත් පිළිබඳව කල්පනා කරල බලනකොට - දන් අපි කලින්ම කිව්ව, එතනත් මෙතනත් අතර සම්බන්ධතාව ගැන. 'ඉප්පච්චය' කියන වචනය අපට හම්බ උනා. 'ඉප්පත්ත' 'ඉප්පභාව' කියන එක. 'මෙසේ බව' කියල අපි ඒකට වචනයක් යොදා ගත්ත. ඊළඟට ඉප්පභාවයත් සමඟම අඤ්ඤාභාවයක් තියෙනව කියල. ඒ කියන්නේ, යම්කිසි තැනක ඉප්පභාවයක් ඇති උනානම්, ධර්මතා වශයෙන්ම, මෙන්න මේක අහවල් දෙයක් කියල කිව්ව නම්, එතන ඉදලයි පටන්ගන්නේ අර විපරිණාමය - වෙනස් වෙන්නට පටන් ගන්නේ. ඉප්පභාව - අඤ්ඤාභාව දෙක එකකොට ඇඳුතු පද. ඉප්පභාවය යම්තැනකද, අඤ්ඤාභාවයත් එතැනමයි. එකකොට මේ විදියට ඉප්පභාවයක් නිසාම, ඉප්පභාවයක් ඇති තැනක් වෙන කොට, ඒ එක්කම අඤ්ඤාභාවයක් ඇතිවන නිසා, එතැනක් ඇති තැනක හැමතිස්සේම මෙතැනකුත් තියෙනව. මෙතැනක් ඇති තැනක හැමතිස්සේම එතැනකුත් තියෙනව. ඔන්න ඔය විදියයි සංසාරගත පුද්ගලයගේ විඤ්ඤාණයේ ක්‍රියා කාරිත්වය. දන් එදිනෙදා ජීවිතය ගැන කල්පනා කරල බලන කොට, දන් සවිඤ්ඤාණක කය කියල කියන්නේ, විඤ්ඤාණය සහිත කයයි. මේ කය ඇත්ත වශයෙන්ම අපේ දෙයක් හැටියටයි අපි සාමාන්‍යයෙන් සලකන්නේ. එපමණක් නොවෙයි, අපට අරමුණු කරගන්න පුළුවන් බාහිර තියෙන ඇහැට නොපෙනෙන දේවල්. හිතීන් හිතල ගන්න දේවල් අරමුණු කරගන්න පුළුවනි. ඒක නිසා තමයි, "ඉමස්මිං ව සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ව සබ්බනිමිත්තෙසු, අභංකාර මමංකාර මානානුසයා න භොතති"¹⁸ ආදී වශයෙන් සඳහන් වෙන්නේ. එයින් හැඟෙන්නේ යම්කිසි කෙනෙකුට අභංකාර මමංකාර මානානුසයක් ඇතිකරගන්න පුළුවන් මේ සවිඤ්ඤාණක කය පිළිබඳවත් බැහැර සියලු නිමිති පිළිබඳවත්. මෙන්න මේ කාරණය පිළිබඳව අපි ටිකක් කල්පනා කරල බැලුවොත්, මේ විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර සම්බන්ධතාව ගැන යම්කිසි අමුතූ දෙයක් අපට මතුකරගන්න පුළුවනි. දන් මේ තමන් ළඟ නැති, ඉතාමත්ම ඇත සිටින යම්කිසි පුද්ගලයකු පිළිබඳ විශේෂ ඇල්මක් ඇතිව, කෙනෙක්, බර කල්පනාවක යෙදිල ඉන්න කොට - ඒ කල්පනාව ටිකක් 'බර' එකක් වෙන්න ඕන - එකකොට සමහරවිට තමන්ගේ ශරීරයට වේදනාවක් දෙනුත්, මැස්සෙක් මදුරුවක් වැහුවත්,

එහෙම නැත්නම් කවුරු හරි ඇවිල්ල ඇහෙන් අල්ලල හෙල්ලුවත්, දනෙන්නෙ නැති තරම් ඒ කල්පනාවෙ නිමග්න වෙලා ඉන්නෙ. ඒ මක්නිසාද? සාමාන්‍යයෙන් විඤ්ඤාණයට අයිති තැන මේ කයයි. නමුත් තාවකාලිකව ගිහිල්ල අර නාමරූප අරමුණේ - අර බැහැර අරමුණේ - එකතු වෙලයි කියෙන්නෙ. නමුත් අවදිකරල ගන්න පුළුවන්. මෙන්න මේ විදියට හිතේ ගතිය පිළිබඳව, ගමන් කිරීම පිළිබඳව - පැහැදිලි අවබෝධයක් නැති නිසයි මේ 'පටිසඤ්ඤා' ගැට ගැසීමක් අවශ්‍ය වෙල කියෙන්නෙ. සාමාන්‍යයෙන් මේ කයේ ගමන වගේ දෙයක් නොවෙයි මේ සිතේ ගමන. කයේ ගමන නම් එකතැනක් අතහැර තව තැනකට යාම. නමුත් සිතේ ගමන ඒ විදියේ දෙයක් නොවෙයි. අර දියසුළියක වගේ එක්තරා ආවර්තයක් - පරාවර්තනයක්. ඒ කියන්නෙ, හරියට අර රබර් පටියක වගේ, ඒක ඕන අතකට අදින්න පුළුවන්. දීඝී ආකාරයට හරි, වෙනත් ආකාරයකට හරි. ඒ විදියේ එක්තරා පරාවර්තයක් කියෙන්නෙ. නාමරූප - විඤ්ඤාණ දෙක අතර එක්තරා ආවර්තයක්. අන්න ඒ ආවර්තය නිසා තමයි, ඒ විදියේ අර කවාකාර ස්වභාවය නිසා - එහෙම නැත්නම් ආරුක්කු ස්වභාවය වෙන්නත් පුළුවන් අවසානුකූලව - අර විඤ්ඤාණ නාමරූප දෙක එක්කො ඇතට යන්න පුළුවන් එහෙම නැත්නම් මෑතට එන්න පුළුවන්.

එකකොට මේ කියාපු අවසානවේදී අර පුද්ගලයට කලින් තිබුන 'ඇත' දැන් 'මෑතක්', 'මෑත' 'ඇත' වෙලා. කලින් 'එතන' කියල පටන් ගත්තෙ කල්පනා කරන්න. ඊළඟට 'එතන' 'මෙතන' උනා, 'මෙතන' 'එතන' උනා. ඔන්න ඔතනින් පෙනෙනව සංකල්පවල කියෙන එක්තරා සියුම් වටිනා කමක්, මේ පටිච්චසමුප්පාදය ආදී ධම් තේරුම් ගැනීමේදී. මේ සංකල්පවල කියෙනව එක්තරා විධියක සාපේක්ෂ බවක්. මේ කාලයේ යොදන දාර්ශනික ව්‍යවහාරයක් ගන්නව නම් - 'සාපේක්ෂ' එකක් අනික අපේක්ෂාකරන ස්වභාවයක් කියෙනව. අර 'ඉපට්භාව' 'අඤ්ඤාභාව' කියල කිව්වෙන් ඒකයි. ඉපට්භාවයත් එක්කම අඤ්ඤාභාවයත් එනව. ඇදුන්නක්. එකක් ඇදල ගන්න කොට අනිත් එකත් එනව. අර ජාති - ජරාමරණ ගැන එහෙමත් කිව්වේ ඒ කාරණයමයි. ඒ විධියටම මේ විඤ්ඤාණ නාමරූප දෙකේ නිතරම කවාකාර ගමනක් කියෙන්නෙ. එකකොට ශරීරයේ ගමන වගේ දෙයක් නොවෙයි මෙතන කියෙන්නෙ. හිත යනව, හිත ගියාට මොකද ඒක රැඳෙන්නෙ විඤ්ඤාණයේ. විඤ්ඤාණයට තමයි වැඩිබර කියෙන්නෙ. බර කල්පනාවක වැටුන කියල කියන්නෙ විඤ්ඤාණයත් අතනට ගිය නිසයි. විඤ්ඤාණයටයි වැඩි බර කියෙන්නෙ. කලින් දක්වු, බුදුපියාණන් වහන්සේගෙ ධම් සාකච්ඡාවෙනුත් ඒක හෙළිවෙනව, මවුකුසක උනත් විඤ්ඤාණය බැසගත්තෙ නැත්නම් නාමරූපය එතන රැඳෙන්නෙ නැහැ. විඤ්ඤාණය එකතු වෙලා ඉඩ දුන්නෙ නැත්නම් වැඩෙන්නෙ නැහැ. ඔය විදියේ තත්ත්වයක් කියෙන්නෙ. සමහර කථානතර අහන්න ලැබෙනව, ඒවගේ සත්‍යාසත්‍යතාව කෙසේ වෙතත් ඇතැම් සිද්ධි පිළිබඳව අසන්ට ලැබෙනව, මරණාසන්න අවසානවේදී - අර 'පණ අදිනව' කියල කියන්නෙ - ඒ විධියේ අවසානවලදී ඒ මරණාසන්න පුද්ගලයට පිටත ඉඳල තමන්ගෙ ශරීරය දකින්න පුළුවන් තත්ත්වයක් ඇතිවුන බව කියවෙනව. මේ ධම්තාව අනුව බලන කොට ඒක හිතාගන්න පුළුවනි. ඒ

කියන්නෙ, ඒ විඤ්ඤාණය රැඳෙන්න පුළුවන් ශක්තියක් ඇති, සතරමහා භුතයින්ගෙන් තව ශරීරයක් හදන්න පුළුවන් ශක්තියක් ඇති, තැනක් නොවෙන්න පුළුවනි. නමුත් තාවකාලිකව බැහැර ගිහිල්ල, අතනට ගිහිල්ල, ආපසු ශරීරයට එන්දෝ නොඑන්දෝ කියල හිත හිතා ඉන්නව වගේ අවසානවල තමයි තමාගේ ශරීරයම තමාට පේන්නෙ. ඒ විදියේ අවසානවලුත් කියෙනව. එකකොට සිත පිළිබඳ ධම්තාවක් මෙතන කියෙන්නෙ. මේ විදියට ගත්තාම අමුතුවෙන් මෙතන ගැටගසන්න දෙයක් නෑ. මක්නිසාද, මේ දියසුළියමයි දිගට යන්නෙ.

මේ සංසාර දියසුළියේ එතන මෙතන වෙනව, මෙතන එතන වෙනව. ඇත මෑත වෙනව, මෑත ඇත වෙනව. ඔය විදියේ ස්වභාවයක් කියෙන නිසා තමයි සංසාරගත පුද්ගලයාගේ විඤ්ඤාණය නිතරම 'පතිට්ඨිතව' තිබෙනව කියන්නෙ. මේකෙ එක්තරා විදියක දෙබිඬි ස්වරූපයක් කියෙනව. යම් අවසානවක විඤ්ඤාණය සම්පූර්ණයෙන්ම මේ ශරීරය අතහැර ගියා නම් අන්න අර කලින් ගත්ත නාමරූප අරමුණෙමයි රැඳෙන්නෙ. ඒ කියන්නෙ, යම්කිසි මවුකුසක උත්පත්තියක් ලබනව කියන කොට බුදුපියාණන් වහන්සේට අමුතු වචනයක් ඕන උනෙ නැත්තෙ ඒකයි. විඤ්ඤාණයේ අරමුණ නාමරූපයයි. එකකොට, විඤ්ඤාණය නිසාමයි ඒකට නාමරූප කියන නමක් දෙන්න පුළුවන් වන්නෙ. හරියට විඤ්ඤාණයේ වැටෙන ඡායාව වගෙයි. නාමරූපය ඡායාව වගෙයි. දන් ඡායාරූපයක් ගැනීමේදීත් ඒ විදියේ ධම්තාවක් කියෙන්නෙ. ඡායාරූපයට හැඩවැඩ දමල මුන දුන්නත් නැතත්, ඒකට පිටුපෑවත්, ඒ රූපය කෙසේ වෙතත් ඡායාවටත් වැටෙනව. ඒ වගේම, සංසාරගත පුද්ගලයාගෙ, වෙන එකක් තබා වේතනා ප්‍රකාශන වශයෙන් සිතිවිලි කල්පනා ආදිය නැති උනත්, අනුසය මාත්‍රයවත් කියෙනව නම්, ඒ අනුසයම ප්‍රමාණවත් වෙනව යම්කිසි භවයක උත්පත්තියක් ලැබීමට. අන්න ඒක නිසා තමයි බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශනා කරල කියෙන්නෙ වෙනතා සුත්‍රය කියල වැදගත් සුත්‍රය සංයුත් සහියෙ, නිදාන සංයුත්තයේ:¹⁹

"යඤ්ඤා භික්ඛවෙ වෙනෙති යඤ්ඤා පකප්පෙති යඤ්ඤා අනුසෙති, ආරමමණං එතං හොති විඤ්ඤාණසුඤ්ඤා ධීතියා. ආරමමණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණසුඤ්ඤා හොති. තසමිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරුද්ධෙ නාමරූපසුඤ්ඤා අවකාශනි හොති. නාමරූප පච්චයා සලායතනං, සලායතන පච්චයා එසෙසා ආදී වශයෙන් ඒ සුත්‍රයේ කොටස් තුනක් දක්වෙනව.

පළමුවෙනි ඡේදයේ කියෙන්නෙ: 'යඤ්ඤා භික්ඛවෙ වෙනෙති, යඤ්ඤා පකප්පෙති. යඤ්ඤා අනුසෙති' - මහණෙනි, යමෙක් යම් වේතනාවල් පවත්වනවද, වේතනාවල් ඇතිකරගන්නවද, යම් ප්‍රකාශන - කල්පනා කියන එක අපට හිතාගන්න පුළුවන් - යම් කල්පනා ඇතිවෙනවද, 'යඤ්ඤා අනුසෙති' ඒ වගේම අනුසය වශයෙනුත්, ඒ කියන්නෙ අප්‍රභීත වශයෙන් රූප වේදනා ආදී ඒ උපාදානසාක්ෂි පිළිබඳ ඇල්ම එහෙම පවතිනවද අනුසය වශයෙන්, එකකොට, වේතනා, ප්‍රකාශන, අනුසය කියන ධම් ඇතිතාක්, 'ආරමමණං එතං හොති විඤ්ඤාණසුඤ්ඤා ධීතියා' - ඒ තුනෙන් කවරක් හෝ විඤ්ඤාණයේ සිට ගැනීමට - පැවැත්මට - අරමුණක් වෙනව. 'ආරමමණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණසුඤ්ඤා

හොති - අරමුණක් ඇති කල්හි විඤ්ඤාණයේ පිහිටීමක් වෙයි. 'තසමිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරුද්ධෙන' - එසේ ඒ පිහිටි විඤ්ඤාණය වැඩුණු කල්හි, 'නාමරූපස්ස අවකකන්ති හොති' - නාමරූපයාගේ බැසගැනීම වෙයි. 'නාමරූපපච්චයා සලායතනං .....' ඊළඟට නාමරූපය ඇති උනාම අනිත් ඒව ඒ එක්කම යනව. පළමුවෙනි කොටසේ ඒ විදියට සඳහන් වෙනව.

දෙවෙනි කොටසේ සඳහන් වෙනව: 'නො වෙ හිකඛවෙ වෙනෙති, නො ච පකපෙපති, අපං වෙ අනුසෙති, ආරමමණං එතං හොති විඤ්ඤාණස්ස ධීතියා. ආරමමණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස හොති, තසමිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරුද්ධෙන නාමරූපස්ස අවකකන්ති හොති' ආදී වශයෙන්. මේ දෙවෙනි ඡේදයේ විශේෂත්වය මොකක්ද? 'නො වෙ වෙනෙති' - යම්කිසි පුද්ගලයෙක් වේතනා පවත්වන්නේ නැහැ. මරණ අවසථාව ගැන කියනකොට, වේතනා පවත්වන්නේ නැහැ. අමුතු කල්පනාවල් නැහැ. නමුත් අනුශය තියෙනව. 'ආරමමණං එතං හොති විඤ්ඤාණස්ස ධීතියා' යටත් පිරිසෙයින් අනුශය තිබුනත්, ඒත් ඇති. අන්ත අපි කියපු ඡායාරූපයට පිටිපැවත් එතන හිටිය නිසා ඡායාරූපයට වැටුන වගේ, අනුශය තිබුනත් ඇති. එතකොට ඒක අරමුණක් වෙනව. ඒක නිසාම විඤ්ඤාණය පිහිටනව. ඊළඟට කියැවෙනව: යතොව ඛො හිකඛවෙ 'නො වෙව වෙනෙති, නො ච පකපෙපති, නො ච අනුසෙති, ආරමමණං එතං න හොති විඤ්ඤාණස්ස ධීතියා, ආරමමණෙ අසති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති තදපපතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ අවිරුද්ධෙන නාමරූපස්ස අවකකන්ති න හොති නාමරූපනිරොධා සලායතන නිරොධො..... එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකඛන්ධස්ස නිරොධො හොති'

මේ තුන්වෙනි එක විශේෂයි. මුලින් කියාපු අවසථා දෙකෙන් පළමු එකේ වේතනා, ප්‍රකල්පන, අනුශය තිබුන. දෙවෙනි අවසථාවේ වේතනා ප්‍රකල්පන දෙක නැහැ. ඒ පුද්ගලයට, නමුත් අනුශය තිබුන. තුන්වෙනි අවසථාවේදී වේතනාවකුත් නැහැ, ප්‍රකල්පනයකුත් නැහැ, අනුශයකුත් නැහැ. අන්ත එබඳු අවසථාවක, 'ආරමමණං එතං න හොති විඤ්ඤාණස්ස ධීතියා' - එතකොට අරමුණක් නැහැ විඤ්ඤාණයට සිට ගැනීමට. 'ආරමමණෙ අසති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති' - අරමුණක් නැති කල්හි විඤ්ඤාණයේ පිහිටීමක් නොවේ. 'තදපපතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ අවිරුද්ධෙන' - විඤ්ඤාණය නොපිහිටි කල්හි, නොවැඩුණු කල්හි, නාමරූපයාගේ බැසගැනීමක් නොවන්නේය. එහෙම නාමරූපයාගේ බැසගැනීමක් නැත්නම් අර 'නාමරූප නිරොධා සලායතන නිරොධො' ආදී වශයෙන් සියල්ලම නිරුද්ධ වෙල හිහිල්ල සියලු සංසාර දුඃඛයම එතනම කෙළවර වෙනව.

අධ්‍යාලෝචන

1. පාතාල සු. සං. නි. 392 පිට (බු. ඡ. 16)
2. ධම්මවකකප්පවත්තන සු. සං. නි. V (2) 270 පිට (බු. ඡ. 17 - 2)
3. - එම -
4. විහඩග සු. මහා වගග, සං. නි. V (1) 352 පිට (බු. ඡ. 17)
5. මහා. 84 පිට (බු. ඡ. 3)
6. උපසීව සු. සු. නි. 330 පිට (බු. ඡ. 25)
7. මහාපදාන සු. දී. නි. II 46 පිට (බු. ඡ. 8)
8. නළකලාප සු. නිදාන වගග සං. නි. II 180 පිට (බු. ඡ. 14)
9. ම. නි. 1-462 පිට (බු. ඡ. 10)
10. සං. නි. II 106 පිට (බු. ඡ. 14)
11. වි. ම. පඤ්ඤාභූමි නිද්දෙස (හේ. මු.) 436 පිට
12. සු. නි. 334 පිට (බු. ඡ. 25)
13. ම. නි. I 18 පිට (බු. ඡ. 10)
14. තාලපුට්ඨෙචරගාථා, ථෙර, 250 පිට (බු. ඡ. 28)
15. දී. නි. II 92 පිට (බු. ඡ. 8)
16. දී. නි. III 176 පිට (බු. ඡ. 9)
17. ගොධික සු. සං. නි. I - 222 පිට (බු. ඡ. 13)
18. මහාපුණ්ණම සු. ම. නි. III 120 පිට (බු. ඡ. 12)
19. දුතිය වේතනා සු., සං. නි. II 102 පිට (බු. ඡ. 14)

වෙනත් කෘති

1. Concept and Reality in Early Buddhist Thought -(1971)*
2. Samyutta Nikaya - AnAnthology, Part II - Wheel No, 183/185 -(1972)*
3. Ideal Solitude - Wheel No, 188 - (1973)*
4. The Magic of the Mind - (1974)*
5. උත්තරීතර හුදෙකලාව -'දම්සක්' අංක 172/173 - (1990)*
-එම- (නව මුද්‍රණය), ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය (2001)
6. Towards Calm and Insight - (1991)
7. විදසුන් උපදෙස් - (1996)
8. නිවනේ නිවීම - (1997 -.....)
-ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය, මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
(වෙළුම් 10 ක් මේ දක්වා නිකුත්වී ඇත. සම්පූර්ණ පොත වෙළුම් 11 කි.)
9. From Topsy - turvydom to Wisdom -Volume 1 - (1998)
(Essays written for 'Beyond the Net, - A website on the Internet
- Website address [http:// www.beyondthenet.net](http://www.beyondthenet.net))
10. පහන් කණුව ධම් දේශනා - 1- වෙළුම - (1999)
11. Seeing Through - (1999)
12. හිතක මහිම - 1 - (1999)
13. නිවනේ නිවීම - ප්‍රථමභාගය - (1-6 වෙළුම්) - සුසන්තකාල මුද්‍රණය(2000)
14. හිත තැනීම - (2000)
15. පහන් කණුව ධම් දේශනා - 2 වෙළුම - (2000)
16. Towards A Better World -Translation of 'Lo-wada-Sangarava' - (2000)
17. පැවැත්ම හා නැවැත්ම - (2000)
18. ඇති හැටි දැක්ම - (2001)
19. පහන් කණුව ධම් දේශනා - 3 වෙළුම - (2001)
20. දිවි කතරේ සැඳෑ අඳුර - (2001)
21. කය අනුව ගිය සිතිය - (2001)

* Buddhist Publication Society, P.O. Box, 61, Kandy
බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතිය, කැ.පෙ. 61, මහනුවර

ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළකරන ලද ග්‍රන්ථ

ග්‍රන්ථ නාමය			පිටපත් සංඛ්‍යාව
01.	නිවනේ නිවීම	පළමු වෙළුම	6000
02.	නිවනේ නිවීම	දෙවන වෙළුම	8000
03.	නිවනේ නිවීම	තෙවන වෙළුම	2000
04.	නිවනේ නිවීම	සිවුවන වෙළුම	3000
05.	නිවනේ නිවීම	පස්වන වෙළුම	3000
06.	නිවනේ නිවීම	සයවන වෙළුම	3500
07.	නිවනේ නිවීම (සුසන්තකාල මුද්‍රණය)	ප්‍රථම භාගය(1-6 වෙළුම්)	500
08.	නිවනේ නිවීම	සත්වන වෙළුම	3000
09.	නිවනේ නිවීම	අටවන වෙළුම	2000
10.	නිවනේ නිවීම	නවවන වෙළුම	3000
11.	පහන් කණුව ධම් දේශනා	පළමු වෙළුම	9000
12.	පහන් කණුව ධම් දේශනා	දෙවන වෙළුම	8000
13.	පහන් කණුව ධම් දේශනා	තෙවන වෙළුම	3000
14.	'හිතක මහිම'	පළමු වෙළුම	3000
15.	උත්තරීතර හුදෙකලාව		3000
16.	විදසුන් උපදෙස්		3000
17.	Towards A Better World		3000
18.	Seeing Through		3000

නැවත මුද්‍රණය කළ යුතුව ඇති ග්‍රන්ථ

1. නිවනේ නිවීම තෙවන වෙළුම
2. නිවනේ නිවීම සිවුවන වෙළුම
3. උත්තරීතර හුදෙකලාව

නැවත මුද්‍රණය කරවීම පිළිබඳ විමසීම් :-
 ජී. ටී. බණ්ඩාර,
 ස්ථාපක,
 ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය
 රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්, 191, හැව්ලොක් පාර, කොළඹ 5.